

AUTEURS

MAAIKE VAN KAPEL

SAHAR NOOR

JOLIYN BROEKHUIZEN

Kennisplatform
Integratie &
Samenleving

Vertrouwen van jongeren in instituties

ONDERZOEK NAAR HET VERTROUWEN VAN JONGEREN
IN POLITIE, ONDERWIJS EN POLITIEK

FEBRUARI 2018

Inhoud

Samenvatting	4
1 Inleiding en methode	6
1.1 Aanleiding	6
1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen	7
1.3 Methodiek	7
1.4 Onderzoeksgroep	9
1.5 Beperkingen aan het onderzoek	9
1.6 Leeswijzer	10
2 Vertrouwen in de politie	11
2.1 Mate van vertrouwen in de politie	11
2.2 Factoren die de mate van vertrouwen in de politie bepalen	14
2.3 Manieren om vertrouwen te versterken	19
2.4 Tot slot	21
3 Vertrouwen in het onderwijs	22
3.1 Mate van vertrouwen in het onderwijs	22
3.2 Factoren die de mate van vertrouwen in het onderwijs bepalen	22
3.3 Manieren om vertrouwen te versterken	26
3.4 Tot slot	28
4 Vertrouwen in de politiek	30
4.1 Mate van vertrouwen in de politiek	30
4.2 Factoren die de mate van vertrouwen in de politiek bepalen	32
4.3 Manieren om vertrouwen te versterken	35
4.4 Tot slot	37
5 Conclusie en handelingsrichtingen	38
5.1 Mate en oorzaken van vertrouwen	38
5.2 Handelingsrichtingen	41
5.3 Tot slot	45
Bijlagen	
1. Bevindingen jongerenwerk	46
2: Geraadpleegde literatuur	48
3: Topiclijst interviews	50

Samenvatting

AANLEIDING EN ONDERZOEKSOPZET

Het is belangrijk dat jongeren vertrouwen hebben in de instituties binnen de Nederlandse samenleving, zoals de politie, het onderwijs en de politiek. Dit vertrouwen kan immers zorgen dat jongeren meer betrokkenheid tonen en meer gaan meedoen in de maatschappij. Evenals dat ze vaker bereid zijn om samen te werken met instituties en/of die te gehoorzamen. Het kan uiteindelijk zorgen voor meer sociale samenhang in de samenleving. Eerder onderzoek laat zien dat mensen met een migratieachtergrond soms minder vertrouwen hebben in de Nederlandse instituties. Dit is zorgwekkend – zeker gezien de sociaalculturele afstand en kwetsbaardere positie die (jongeren uit) migrantengroepen innemen in de samenleving. De laatste tijd was er, onder andere in de media, veel aandacht voor met name het vertrouwen dat jongeren met een migratieachtergrond in de politie hebben. Dat roept de vraag op of het institutioneel vertrouwen van jongeren met een migratieachtergrond extra aandacht behoeft.

In dit onderzoek van Kennisplatform Integratie & Samenleving (KIS) gaan we na in hoeverre jongeren instituties vertrouwen en welke factoren het vertrouwen van jongeren in instituties beïnvloeden. Door deze mechanismen te doorgronden, willen we instituties handvatten bieden om hun relatie met jongeren te verbeteren en, indien nodig, het verloren vertrouwen te herstellen. In dit onderzoek wordt, zover ons bekend voor het eerst, op basis van verschillende kwantitatieve en kwalitatieve gegevensbronnen het institutioneel vertrouwen van jongeren onderzocht. Vooral naar vertrouwen in de politie is in het verleden al veel onderzoek gedaan. Deze studies richtten zich echter overwegend op volwassenen. In hoeverre bij jongeren dezelfde factoren een rol spelen, is nog niet bekend.

We richtten ons in dit onderzoek op het vertrouwen van jongeren in de politie, onderwijs en politiek. We maakten voor de analyses gebruik van bestaande bronnen, 38 diepteinterviews met jongeren (16-19 jaar oud) en vier groepsgesprekken met vertegenwoordigers van de instituties en maatschappelijke organisaties. Aangaande het vertrouwen in de politie hadden we daar-

naast de resultaten van een grootschalige enquête onder bijna 1000 jongeren tot onze beschikking.

In deze samenvatting geven we antwoord op de drie onderzoeksvragen:

1. In hoeverre hebben jongeren vertrouwen in politie, onderwijs, politiek en zijn hierin verschillen tussen jongeren met en zonder een migratieachtergrond?
2. Wat zijn de oorzaken van de mate van het vertrouwen?
3. Hoe kan het vertrouwen versterkt worden?

IN HOEVERRE HEBBEN JONGEREN VERTROUWEN IN POLITIE, ONDERWIJS, POLITIEK EN ZIJN HIERIN VERSCHILLEN TUSSEN JONGEREN MET EN ZONDER EEN MIGRATIEACHTERGROND?

Het merendeel van de jongeren heeft vertrouwen in de politie, het onderwijs en de politiek. Jongeren hebben verder relatief weinig vertrouwen in de politiek en relatief veel in het onderwijs. De politie neemt een middenpositie in. Dit beeld komt overeen met bevindingen uit eerdere studies onder volwassenen.

Migratieachtergrond speelt alleen voor de mate van vertrouwen in de politie een bepalende rol. Uit eerder onderzoek en onze eigen analyses blijkt dat jongeren met een migratieachtergrond relatief weinig vertrouwen hebben in de politie. Voor onderwijs en politiek vonden wij geen verschillen tussen jongeren met of zonder migratieachtergrond. Wel belangrijk te vermelden is dat we over deze instituties minder kwantitatieve gegevens beschikbaar hadden en we maar een beperkt aantal jongeren met een Nederlandse achtergrond hebben geïnterviewd.

WAT ZIJN DE OORZAKEN VAN DE MATE VAN HET VERTROUWEN IN POLITIE, ONDERWIJS EN POLITIEK?

Er blijken enkele overkoepelende factoren te zijn die invloed hebben op de mate van vertrouwen in de instituties. Jongeren hebben over het algemeen meer vertrouwen als ze zich vertegenwoordigd voelen (bijvoorbeeld 'de politiek is er ook voor mij'). Als ze het instituut effectief vinden (bijvoorbeeld dat de politie succesvol misdaad bestrijdt). En als ze ervaren dat vertegenwoordigers van het instituut goed omgaan met hun machtspo-

sitie: alle jongeren gelijkwaardig, rechtvaardig en met respect behandelen (bijvoorbeeld dat docenten een neutraal schooladvies geven). Bij de politie en onderwijs speelt hiernaast de waardering van, of beelden over, het persoonlijke contact tussen de institutie en jongeren een belangrijke rol: als jongeren zelf een meer positieve ervaring hebben of van anderen goede ervaringen horen, hebben ze meer vertrouwen in de institutie.

Bij alle drie de onderzochte instituties worden in het onderzoek voorbeelden opgebracht over jongeren met een migratieachtergrond die niet altijd gelijk of soms minder goed behandeld worden. Bij de politie wordt bijvoorbeeld gezegd dat deze jongeren vaker gecontroleerd worden, bij onderwijs gaat het bijvoorbeeld om onder advisering en verschillende jongeren zeggen dat sommige politici discriminerende uitspraken doen. Jongeren baseren zich hier soms op persoonlijke ervaringen, maar vaak ook op ervaringen van anderen, zowel bekenden uit hun omgeving als onbekenden in filmpjes op sociale media. Hoewel jongeren met een migratieachtergrond dergelijke discriminatie het vaakst benoemen, geeft ook een aanzienlijk deel van de jongeren zonder migratieachtergrond en (een deel van) de gesproken vertegenwoordigers van de instituties aan dat dergelijke achterstelling plaatsvindt. Een dergelijke oneerlijke behandeling heeft logischerwijze meer impact op jongeren met een migratieachtergrond, aangezien zij hierdoor direct getroffen (kunnen) worden. Mogelijk is dit (deels) een verklaring voor de bevinding dat het vertrouwen van jongeren met een migratieachtergrond in de politie relatief laag is.

HOE KAN HET VERTROUWEN IN POLITIE, ONDERWIJS EN POLITIEK VERSTERKT WORDEN?

We zien mogelijkheden voor de instituties om het vertrouwen van jongeren (met een migratieachtergrond) te behouden dan wel terug te winnen. Op basis van de resultaten geven we zes overkoepelende aanbevelingen:

1. Inclusief handelen: het is belangrijk dat vertegenwoordigers van de instituties (agenten, politici, docenten) alle jongeren gelijkwaardig, rechtvaardig en met respect behandelen.

2. Open en transparant optreden: vertegenwoordigers van de instituties moeten zoveel mogelijk (helder en duidelijk) toelichten wat ze waarom doen (microniveau) en in hoeverre het werk bijdraagt aan een betere samenleving (macroniveau).
3. Vertegenwoordig jongeren: geef jongeren het gevoel dat het instituut er 'ook voor hen is'.
4. Meer diversiteit in het personeel: dit kan bijdragen aan het gevoel vertegenwoordigd te worden en levert ook een positieve bijdrage aan 'cultuursensitief' werken.
5. Positief (direct) contact: zorg voor positieve (persoonlijke) ervaringen van jongeren: contact waaruit betrokkenheid blijkt, onderling begrip kan ontstaan en contact dat jongeren het gevoel geeft dat ze serieus genomen worden.
6. Inzet sociale media: een positief (tegen)geluid bieden op een medium dat een groot bereik bij jongeren heeft.

Kortom, zorg voor een inclusieve en transparante omgang met jongeren.

1 Inleiding en methode

1.1 Aanleiding

Het is van belang dat mensen voldoende vertrouwen hebben in de instituties in onze maatschappij. Om te beginnen omdat vertrouwen, zowel in andere mensen als in organisaties, van belang is voor de sociale samenhang in een samenleving (Schmeets & Te Riele, 2010). Bovendien bestaat er een verband tussen de mate van het vertrouwen van burgers en hun participatie in de samenleving. Mensen die veel vertrouwen hebben in maatschappelijke en politieke instituties, zijn actiever in en meer betrokken bij de samenleving (Kloosterman & Schmeets, 2010). 'Deze actieve maatschappelijke participatie van burgers is van essentieel belang voor het functioneren van een democratie (Hudson, 2006; Mishler & Rose, 2001)' (Kloosterman, 2010:95).

Daarnaast toont onderzoek aan dat institutioneel vertrouwen leidt tot minder vatbaarheid voor en daarmee tot meer weerbaarheid tegen extremistische invloeden (Mann, e.a., 2015). Tevens is vertrouwen in overheidsinstanties van belang voor een goede relatie tussen burger en overheid. De procedurele rechtvaardigheidstheorie stelt dat vertrouwen in autoriteiten, als gevolg van een rechtvaardige en respectvolle behandeling van burgers, leidt tot meer legitimiteit van deze autoriteit. Legitimiteit van een autoriteit heeft als gevolg dat burgers meer bereid zijn mee te werken met deze autoriteit (Gau, Corsaro, Stewart & Brunson, 2012). Zo blijkt dat vertrouwen in en legitimiteit van de politie zorgt voor het naleven van de wet en samenwerken met de politie (Hough, Jackson & Bradford, 2013; Hinds, 2009; Tyler & Wakslak, 2004). Ook is de kans kleiner dat burgers aangifte doen of informatie geven, als de politie weinig legitimiteit heeft (Van Reenen, 2007, in Van der Veer, e.a., 2013). Bovendien is het aannemelijk dat vertrouwen in overheid(sinstanties) zorgt voor een betere bereikbaarheid van deze overheid. Waardoor men eerder geneigd zal zijn om hulp te vragen en ook eerder hulp krijgt wanneer dat nodig is. Zo is bekend dat het voor het bereik van hulpverlening van belang is dat mensen vertrouwen hebben in deze hulpverlening (Sproet & Van Wieringen, 2011; Bellaart & Day, 2017).

Kortom, institutioneel vertrouwen is van belang voor een stabiele samenleving waarin er een goede relatie bestaat tussen burgers en overheid. Er zijn echter aanwijzingen dat het vertrouwen in instituties onder verschillende groepen in de Nederlandse samenleving relatief laag is. Zo hebben mensen met een laag opleidingsniveau en mensen met een laag inkomen relatief weinig vertrouwen (Arends & Schmeets, 2015). Ook hebben ouderen over het algemeen minder institutioneel vertrouwen dan jongeren (Arends & Schmeets 2015; Schmeets, 2017). Ook blijkt uit eerder onderzoek dat Nederlanders met een (niet-westerse) migratieachtergrond minder vertrouwen hebben in de politie (Arends & Schmeets 2015; Schmeets, 2015; Van Houwelingen, Huijink & Den Ridder, 2016; Broekhuizen, Van Stokkom, Schaap & Maier, 2015).

Recent was er vooral veel (media)aandacht voor het vertrouwen van jongeren met een migratieachtergrond in de politie, bijvoorbeeld naar aanleiding van het politieoptreden jegens Mitch Henriquez^{1,2}, Rishi³ en de rapper Typhoon⁴, en recent verschenen onderzoek naar de relatie tussen jongeren en de politie in de Haagse Schilderswijk (Duijndam & Prins, 2017). Dit roept de vraag op of het institutioneel vertrouwen van jongeren met een migratieachtergrond extra aandacht behoeft.

Tot op heden is er relatief weinig onderzoek verricht naar de mate van institutioneel vertrouwen van jongeren. Over het vertrouwen van burgers in de politie en is wel veelvuldig (internationaal) onderzoek gedaan (zie bijvoorbeeld Bradford & Jackson, 2010; Broekhuizen, e.a., 2015; Jackson et al., 2011; van der Veer e.a., 2013). Deze studies richten zich echter primair op volwassenen. Het onlangs verschenen onderzoek in de Schilderswijk (Duijndam & Prins, 2017) vond wel plaats onder jongeren, maar

¹ <https://www.rechtspraak.nl/Uitspraken-en-nieuws/Bekende-rechtszaken/mitch-henriquez>

² <https://www.nrc.nl/nieuws/2015/06/30/rellen-in-den-haag-na-het-overlijden-van-de-arubaan-mitch-henriquez-a1464210>

³ <https://nos.nl/artikel/589891-rechter-beslist-in-zaak-rishi.html>

⁴ <https://www.volkskrant.nl/binnenland/excuses-voor-typhoon-na-aanhouding-vanwege-huidskleur~a4310605/>

richtte zich op een specifieke wijk en daarmee op een specifieke groep jongeren.

Kortom, zowel over de mate van vertrouwen van jongeren in verschillende instituties, als over de factoren die dit vertrouwen beïnvloeden, is nog maar weinig bekend.

1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen

Om tegemoet te komen aan deze leemte in kennis voerden we binnen KIS in 2017 onderzoek uit naar het institutioneel vertrouwen van jongeren. We hebben ons hierbij gericht op vier instituties waar jongeren mee te maken kunnen hebben of mee geconfronteerd worden: politie, onderwijs, politiek en jongerenwerk. We hebben voor deze instituties gekozen, omdat dit overheidsinstanties zijn die van belang zijn voor de binding van jongeren met de samenleving (politie, politiek) en/of instituties die dicht bij de leefwereld van jongeren staan (onderwijs, jongerenwerk). Daarnaast speelde in de keuze voor deze instituties mee dat er over vertrouwen in de politie en politiek kwantitatieve gegevens beschikbaar zijn. Door het vertrouwen in verschillende instituties te vergelijken, kunnen mogelijk ook lessen voor andere sectoren worden getrokken.

In dit onderzoek brachten we in beeld hoe groot het vertrouwen in instituties is en welke factoren de mate van vertrouwen van jongeren in instituties beïnvloeden. We gingen voor zover mogelijk na of er verschillen zijn tussen jongeren met verschillende achtergrondkenmerken (leeftijd, sekse, migratieachtergrond, opleidingsniveau, stedelijkheid). En ook hoe gericht gewerkt kan worden aan meer vertrouwen in instituties. Wat zijn volgens jongeren en professionals mogelijkheden om het vertrouwen te vergroten? Deze kennis kan worden benut om meer vertrouwen in de instituties te genereren.

Gebaseerd op het voorafgaande stond in dit onderzoek de volgende onderzoeksvraag centraal:

In hoeverre hebben jongeren vertrouwen in politie, onderwijs, politiek en jongerenwerk?

Om de onderzoeksvraag zo volledig mogelijk te kunnen beantwoorden, is deze onderverdeeld in drie deelvragen. Deze deelvragen luiden als volgt:

1. In hoeverre hebben jongeren vertrouwen in politie, onderwijs, politiek en jongerenwerk en zijn hierin verschillen tussen jongeren met en zonder een migratieachtergrond?
2. Wat zijn de oorzaken van de mate van dit vertrouwen?
3. Hoe kan het vertrouwen versterkt worden?

In dit onderzoek hebben we vertrouwen als volgt gedefinieerd: het gevoel dat de instituties, en de mensen die bij deze instituties werken, eerlijk en rechtvaardig zijn, goede bedoelingen hebben en er ook voor jongeren zijn.⁵

1.3 Methodiek

Het onderzoek bestond grofweg uit drie fasen:

1. analyse van bestaande data en literatuur,
2. diepte-interviews met jongeren,
3. groeps gesprekken met professionals en jongeren.

We maakten gebruik van zowel kwantitatieve gegevens, als van kwalitatieve gegevens om verdieping te geven aan de cijfers. Hieronder bespreken we per fase de gehanteerde onderzoeksmethodiek.

FASE I: ANALYSE BESTAANDE KWANTITATIEVE DATA EN LITERATUUR

In de eerste fase van dit onderzoek bestudeerden we bestaande monitors en literatuur over institutioneel vertrouwen. Institutioneel vertrouwen wordt door verschillende organisaties herhaaldelijk gemeten. Het CBS meet het vanaf 2012 jaarlijks in: kerken, leger, rechters, pers, politie, politiek (Tweede Kamer, Europese Unie), ambtenaren, banken, en grote bedrijven. Daarnaast bevatten verschillende enquêtes van het Sociaal en Cultureel Planbureau vragen omtrent institutioneel vertrouwen. Een relevant voorbeeld hiervan betreft het Continu Onderzoek Burgerperspectieven waarin vanaf 2008 wordt gevraagd naar vertrouwen in de rechtspraak, de kranten, de televisie, de vakbonden, de grote ondernemingen, de Tweede Kamer en de regering. Deze bronnen geven dus kwantitatieve informatie over vertrouwen in de politie en vertrouwen in de politiek. In de hoofdstukken over deze instituties vatten we de gegevens uit deze bronnen over de mate van vertrouwen en beïnvloedende factoren kort samen.

⁵ In de ISRD-3 analyse (zie paragraaf 1.3) is vertrouwen in de politie geoperationaliseerd met drie stellingen over de ervaren rechtvaardigheid van de politie.

Ook analyseerden we in deze eerste fase de ISRD-3: de derde meting van een internationaal onderzoek naar (zelfgerapporteerde) criminaliteit door jongeren. In de ISRD-3 vragenlijst zijn onder andere vragen gesteld over hoe jongeren het contact met de politie ervaren en over hun perceptie van rechtvaardig handelen van de politie. We onderzochten onder andere de rol van hun migratieachtergrond, opleidingsniveau en woonomgeving op de beeldvorming over de politie. Een uitgebreide beschrijving van deze analyses en de gehanteerde onderzoeksmethode is te vinden in Broekhuizen, Van Kapel, Stekete & Roetman (2017). In hoofdstuk 2 herhalen we enkele van de belangrijkste bevindingen uit deze analyses.

Tot slot voerden we een bescheiden literatuursearch uit naar institutioneel vertrouwen en vertrouwen in de politie, politiek en onderwijs. Voor dit onderzoek relevante bevindingen bespreken we in de hoofdstukken over de betreffende instituties.

FASE II: DIEPTE-INTERVIEWS MET JONGEREN

In de tweede fase van het onderzoek voerden we 38 diepte-interviews met jongeren uit. Deze gesprekken duurden drie kwartier tot een uur en hadden tot doel inzicht te krijgen in de beleving van jongeren: hoeveel vertrouwen hebben zij in de instituties, waar baseren zij dit op, en wat moet er volgens de jongeren gebeuren om hun vertrouwen in de genoemde instituties te doen toenemen? Met de interviews halen we verdiepende gegevens op, die een aanvulling vormen op informatie uit beschikbare kwantitatieve bronnen. Met de interviews krijgen we ook nader inzicht in de factoren die van invloed zijn op de mate van vertrouwen van jongeren in instituties waarover geen kwantitatieve gegevens beschikbaar zijn.

De werving van jongeren is voornamelijk gedaan door gebruik te maken van ons netwerk. We benaderden scholen en maatschappelijke organisaties met de vraag om jongeren te werven. Daarnaast werd de sneeuwbal methode gebruikt, dat wil zeggen dat aan geïnterviewde jongeren is gevraagd of zij andere jongeren kenden die wij konden interviewen. Ook zijn enkele jongeren geworven uit het persoonlijke netwerk van de onderzoekers of collega's van de onderzoekers. De interviews zijn afgenomen door een team van vier interviewers, allemaal vrouw. De helft van de interviews is afgenomen door een interviewer met een migratieachtergrond, de andere helft door een interviewer met alleen een Nederlandse achtergrond.

De interviews waren semigestructureerd.⁶ Dat wil zeggen dat we gebruikmaakten van een gesprekspuntenlijst, waarop, afhanke-

lijk van de loop van het gesprek, punten in wisselende volgorde aan bod kwamen en op punten werd doorgevraagd. Aan het begin van het interview legden we de jongeren een gesloten vraag⁷ voor, om een eerste beeld te krijgen van de mate van vertrouwen in de vier instituties en dit goed tussen jongeren te kunnen vergelijken. Als dank voor deelname ontving de geïnterviewde jongere na afloop een VVV-bon ter waarde van 15 euro. Van elk interview werd een verslag gemaakt. De interviewverslagen zijn vervolgens per instituut gecategoriseerd en geanalyseerd. In de analyse is voor zover mogelijk gekeken naar eventuele verschillen in antwoorden tussen jongeren met verschillende achtergrondkenmerken.

FASE III: GROEPSPREKKEN

In de derde fase van het onderzoek legden we de bevindingen uit de eerste twee fasen voor aan professionals uit de betreffende sectoren, het maatschappelijk veld en jongeren. Hiertoe organiseerden we vier groepsgesprekken: drie groepsgesprekken met professionals (één met politiemedewerkers, één met politiek betrokkenen, één met onderwijsprofessionals) en een groepsgesprek met enkele jongeren en medewerkers van drie maatschappelijke organisaties.

Werving van deelnemers voor de groepsgesprekken is gedaan door gebruik te maken van ons netwerk. Voor het groepsgesprek met politiemedewerkers benaderden we tien personen uit ons netwerk, drie van hen stuurden de uitnodiging door naar een collega. Uiteindelijk waren negen politiemedewerkers aanwezig bij het groepsgesprek. Zij hebben verschillende functies binnen de politieorganisatie, zoals wijkagent, basisteamchef, operationeel specialist en een beleidsfunctie.

Voor het groepsgesprek met politiek betrokkenen benaderden we 21 personen uit ons netwerk (gemeenteraadsleden, wethouders en een Tweede Kamerlid). Daarnaast benaderden we via een algemeen e-mailadres jongerenafdelingen van politieke partijen in de Tweede Kamer. De respons was beperkt, mogelijk doordat de eerste benadering plaatsvond tijdens het zomerreces. Uiteindelijk waren zes politiek betrokkenen aanwezig bij het groepsgesprek: gemeenteraadsleden, een jongerenpartij en een wethouder. De deelnemers zijn betrokken bij verschillende partijen: PvdA, VVD, D66, SP en een lokale jongerenpartij.

Voor het groepsgesprek met onderwijsprofessionals hebben we ook gebruik gemaakt van ons netwerk. In totaal zijn tien profes-

sionals uit verschillende onderwijssegmenten uitgenodigd: het basisonderwijs, vmbo, mbo en havo/vwo, waaronder een directeur en een teamleider. Twee docenten stuurden de uitnodiging door naar collega's. Uiteindelijk namen vier mbo-docenten deel aan het groepsgesprek.

Voor het groepsgesprek met jongeren en maatschappelijke organisaties benaderden we ons netwerk. We benaderden vier maatschappelijke organisaties die jongeren met een migratieachtergrond als doelgroep hebben. Deze organisaties zijn actief in Amsterdam, Utrecht en Den Haag. Uiteindelijk hebben drie organisaties deelgenomen aan het groepsgesprek. We verzochten zeven jongeren die we geïnterviewd hadden deel te nemen aan de sessie. Uiteindelijk namen drie van hen deel aan de bijeenkomst. Daarnaast waren er twee jongeren aanwezig die niet waren geïnterviewd. Zij maakten deel uit van 'de achterban' van de maatschappelijke organisaties en waren op hun uitnodiging aanwezig.

In de groepsgesprekken presenteerden we de voorlopige bevindingen van het onderzoek. We vroegen de aanwezigen om een reactie: in hoeverre zijn de bevindingen herkenbaar en kunnen zij deze duiden? Vervolgens bespraken we met de aanwezigen welke mogelijkheden zij zien om het vertrouwen van jongeren in de betreffende institutie(s) te vergroten. Daarbij legden we de mogelijkheden die tot dan toe uit het onderzoek naar voren waren gekomen voor en vroegen we om een reactie. Elk groepsgesprek duurde ongeveer twee uur.

1.4 Onderzoeksgroep

We voerden interviews uit met 38 jongeren: 15 jongens en 23 meisjes. De gemiddelde leeftijd van de geïnterviewde jongeren is 17 jaar. Negen jongeren waren ten tijde van het interview 16 jaar oud, 13 jongeren 17 jaar, 11 jongeren 18 jaar en vijf jongeren waren 19 jaar oud.

Wat betreft opleidingsniveau is de onderzoeksgroep verdeeld. 19 jongeren die wij spraken hebben een hoger opleidingsniveau (7 jongeren havo, 11 vwo, 1 hbo). De andere 19 geïnterviewde jongeren doen een mbo-opleiding, voornamelijk mbo niveau 4, enkele jongeren niveau 3 of 2.

We richtten ons in dit onderzoek voornamelijk op jongeren met een migratieachtergrond, omdat (zoals benoemd in paragraaf 1) eerder onderzoek de vraag oproept of het institutioneel vertrouwen van deze jongeren extra aandacht behoeft. De meeste jongeren in de onderzoeksgroep zijn zelf in Nederland geboren, maar hebben wel een migratieachtergrond. We spreken van een

migratieachtergrond als ten minste één van de ouders in het buitenland is geboren. Tien jongeren hebben een Marokkaanse achtergrond, zeven een Turkse, twee een Antilliaanse en twee een Surinaamse achtergrond. Elf jongeren hebben een andere migratieachtergrond (te weten Antilliaans/Surinaams, Afghaans, Braziliaans, Chinees, Duits, Egyptisch, Pools/Egyptisch, Roemeens, Russisch, Spaans en Venezolaans). Acht jongeren zijn in het buitenland geboren. Daarnaast spraken we 6 jongeren met alleen een Nederlandse achtergrond. We hebben jongeren met een Nederlandse achtergrond geïnterviewd om te kijken in hoeverre hun antwoorden verschillen of overeenkomen met de antwoorden van jongeren met een migratieachtergrond. In het rapport duiden we de onderzoeksgroep doorgaans aan met 'jongeren'.

Achttien jongeren wonen buiten de Randstad. Acht hiervan wonen in een dorp (Westervoort, Culemborg, Nieuw-Vennep, Tiel), tien in een stad (Wageningen, Arnhem, Nijmegen). Twintig jongeren wonen in de G4 (Utrecht, Den Haag, Amsterdam, Rotterdam).

Voor het vertrouwen van jongeren in de politie maakten we gebruik van een tweede bron naast de interviews: onze analyse van de ISRD-3 dataset waarop we in hoofdstuk 2 nader ingaan. Deze analyses voerden we uit over een dataset van 968 jongeren, de helft jongeren uit Amsterdam en Den Haag, de helft uit verschillende middelgrote steden en ongeveer evenveel jongens als meisjes. Van deze 968 jongeren had 31 procent een migratieachtergrond. 54 procent van de jongeren deed havo of vwo, de overige 46 procent waren vmbo-leerlingen. De meeste jongeren waren tussen de 14 en 17 jaar oud. Voor een uitgebreide beschrijving van de onderzoeksgroep en methode van dataverzameling van de ISRD-3, zie onze eerdere publicatie.⁸

1.5 Beperkingen aan het onderzoek

In deze paragraaf gaan we kort in op enkele beperkingen van dit onderzoek.

Bij het gebruik van zowel kwalitatieve als kwantitatieve bronnen voor analyses zijn kanttekeningen te plaatsen. Zo is het bij kwalitatief onderzoek niet goed mogelijk om een representatief beeld te schetsen. Hiertoe zou een groot aantal personen, in dit onderzoek jongeren, geïnterviewd moeten worden, hetgeen in het kader van dit onderzoek te tijdsintensief en omvangrijk zou zijn. Daarnaast kunnen bij het afnemen van interviews sociaal

⁶ 'Hoeveel vertrouwen heb je op dit moment in de volgende instellingen in Nederland? Onderwijs, jongerenwerk, politie, politiek.' Waarbij jongeren konden kiezen uit de antwoordopties 1 (geen enkel vertrouwen) tot en met 10 (alle vertrouwen).

⁸ Broekhuizen et al., 2017.

2 Vertrouwen in de politie

wenselijke antwoorden gegeven worden. Ook kan er sprake zijn van beïnvloeding door de interviewer. Om de kwaliteit van de interviews te waarborgen zijn interviewers zorgvuldig geïnstrueerd en begeleid, bijvoorbeeld op het hanteren van een open en onbevooroordeelde houding.

Bij kwantitatieve methoden, waar ook gebruik van is gemaakt in dit onderzoek, zijn er ook beperkingen te constateren. Zo is de ISRD-3 dataset niet specifiek voor dit onderzoek ontwikkeld. Hierdoor zijn verschillende relevante elementen niet in de vragenlijst opgenomen (zoals een letterlijke vraag naar de mate van vertrouwen in de politie). En is het vanwege kleine onderzoeksaantallen soms, ondanks de kwantitatieve methodiek, niet mogelijk per groep een betrouwbare uitspraak te doen. Ten slotte leent een kwantitatieve vragenlijst zich niet voor een diepgaande verklarende analyse van een fenomeen. Om de respons en concentratie op peil te houden, moet een vragenlijst zo kort mogelijk zijn. Open vragen, welke meer achtergrond geven, kunnen daarom maar beperkt opgenomen worden.

Omdat verschillende dataverzamelmethode verschillende beperkingen kennen, zoals boven toegelicht, gebruiken we in dit onderzoek meerdere methoden: datatriangulatie. Deze datatriangulatie betekent in dit onderzoek niet alleen dat we kwalitatieve én kwantitatieve bronnen raadplegen, maar ook dat we verschillende kwalitatieve en kwantitatieve bronnen in de analyse meenemen, althans voor zover deze beschikbaar zijn. Dit zorgt ervoor dat de informatie betrouwbaarder is. Als bijvoorbeeld uit verschillende bronnen dezelfde bevinding komt, dan is het zeer aannemelijk dat het een betrouwbare bevinding betreft. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat de definitie van vertrouwen bij verschillende bronnen kan verschillen. Zo is de definitie van vertrouwen binnen de ISRD-3 dataset specifiek op vertrouwen in de rechtvaardigheid van de politie gericht en hebben we besloten binnen het kwalitatieve deel van dit onderzoek meerdere elementen van het vertrouwen in de politie in kaart te brengen. Daar moet in de analyse wel rekening mee gehouden worden.

Voor het vertrouwen in jongerenwerk konden wij ons uitsluitend op de interviews met jongeren baseren. De overgrote meerderheid van de geïnterviewde jongeren gaf echter aan weinig tot niet met jongerenwerk te maken te hebben en ook geen mening over het jongerenwerk te hebben. Hierdoor hebben we niet voldoende data kunnen verzamelen om de hoofdvraag ('in hoeverre hebben jongeren vertrouwen?') over jongerenwerk goed te beantwoorden. We hebben er daarom voor gekozen geen apart hoofdstuk aan jongerenwerk te wijden. Onze bevindingen met betrekking tot jongerenwerk zijn apart opgenomen in bijlage 1.

Tot slot benoemen we de beperking dat het onderzoek geen volledig uitgewerkt handelingsperspectief per institutie oplevert. De studie biedt wel een divers palet aan handelingsrichtingen, welke door de instituties opgepakt kunnen worden om nader uit te werken.

1.6 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 bespreken we het vertrouwen van jongeren in de politie, waarbij er ook gebruik wordt gemaakt van de ISRD-3 dataset. In hoofdstuk 3 gaan we in op het vertrouwen van jongeren in het onderwijs. Het vertrouwen van jongeren in de politiek staat in hoofdstuk 4 centraal. De conclusie, hoofdstuk 5, is gewijd aan het beantwoorden van de onderzoeksvragen, en het aanreiken van aanbevelingen. Handelingsrichtingen voor de instituties komen in dit hoofdstuk uitvoerig aan de orde.

Citaten uit de interviews met jongeren zijn omwille van de leesbaarheid ingekort. Dat wil zeggen dat herhalingen, stopwoordjes, of zijpaden die de jongere neemt, evenals vragen van de interviewer, zijn verwijderd zodat het punt dat de jongere maakt duidelijker naar voren komt. De migratieachtergrond wordt alleen genoemd bij citaten wanneer deze volgens de geïnterviewden of de onderzoekers relevant is voor de ervaring van de jongere.

In dit hoofdstuk bespreken we het vertrouwen van jongeren in de politie. We baseren ons hierbij op onze analyse van een groot-schalige enquête onder scholieren (de ISRD-3 dataset), onze eigen interviews met 38 jongeren, de groepsgesprekken met politie en met jongeren en maatschappelijke organisaties, en op bestaande monitoren en eerder uitgevoerd onderzoek.

De ISRD-3 is de derde meting van een internationaal onderzoek naar (zelfgerapporteerde⁹) criminaliteit door jongeren. In de ISRD-3 vragenlijst zijn vragen uit de zogenaamde procedurele rechtvaardigheidstheorie meegenomen. Uitgangspunt van de theorie is dat vertrouwen in een rechtvaardig optreden van de politie ervoor zorgt dat mensen de politie als legitiem ervaren en eerder bereid zijn om de politie te gehoorzamen (Sunshine & Tyler, 2003). Onder andere zijn vragen gesteld over hoe jongeren het contact met de politie ervaren en over hun perceptie van rechtvaardig handelen van de politie. In de eerste fase van het huidige onderzoek analyseerden we data van de ISRD-3. In dit hoofdstuk zullen we enkele van de belangrijkste bevindingen uit deze analyses herhalen.¹⁰

In paragraaf 2.1 beschrijven we hoeveel vertrouwen er is in de politie, en hoe de mate van vertrouwen verschilt tussen jongeren met verschillende achtergrondkenmerken. Vervolgens gaan we in paragraaf 2.2 in op factoren die het vertrouwen van jongeren in de politie kunnen beïnvloeden. In paragraaf 2.3 beschrijven we manieren om het vertrouwen in de politie te vergroten die uit ons onderzoek naar voren zijn gekomen. In paragraaf 2.4 gaan we kort in op onze conclusies.

2.1 Mate van vertrouwen in de politie

MATE VAN VERTROUWEN

Het vertrouwen van Nederlanders in de politie is over het algemeen vrij hoog. In 2016 gaf 70 procent van de Nederlanders aan voldoende vertrouwen¹¹ te hebben in de politie, dit percentage is in de afgelopen jaren licht toegenomen van 68 procent in 2012 (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2016). In de Veiligheidsmonitor¹² worden aan burgers van 15 jaar en ouder stellingen voorgelegd over het functioneren van de politie. Twee van deze stellingen hebben betrekking op vertrouwen in de politie:

- 'Als het er echt om gaat dan is de politie er voor je'; en
- 'Als het er echt om gaat zal de politie het uiterste doen om je te helpen'.

In 2016 was 55 procent van de respondenten het met deze stellingen (helemaal) eens, en was de gemiddelde schaalscore voor vertrouwen in de politie 6.4 (op een schaal van 0=laag tot 10=hoog). Vanaf 2012 is een toename te zien van deze aantallen. In 2012 was nog 48-50 procent van de respondenten het eens met de stellingen, en was de gemiddelde schaalscore 6.1 (CBS, 2017).

Gegevens van het CBS laten zien dat het vertrouwen in de politie onder jongeren (15- tot 25-jarigen) iets hoger is dan onder volwassenen: 74 procent van de jongeren geeft aan voldoende vertrouwen te hebben in de politie tegen 68 procent in totaal (CBS, 2016). Ander onderzoek geeft wisselende resultaten over de invloed van leeftijd op vertrouwen in de politie. Studies vinden dat dit voor alle leeftijdsgroepen ongeveer even hoog is (Arends

9 Dat wil zeggen, jongeren gaven in dit onderzoek zelf aan hoeveel vertrouwen zij hadden gepleegd door het invullen van een (anonieme) vragenlijst.

10 Zie voor een uitgebreide beschrijving van onze analyse van de ISRD-3: Broekhuizen, Van Kapel, Steketee & Roetman, 2017.

11 Respondenten is gevraagd aan te geven hoeveel vertrouwen zij hebben in de politie, waarbij zij konden kiezen uit vier antwoordopties: 'heel veel vertrouwen', 'tamelijk veel vertrouwen', 'niet zo veel vertrouwen' en 'helemaal geen vertrouwen'. Respondenten die 'heel veel vertrouwen' of 'tamelijk veel vertrouwen' kozen, vormen samen het percentage met voldoende vertrouwen.

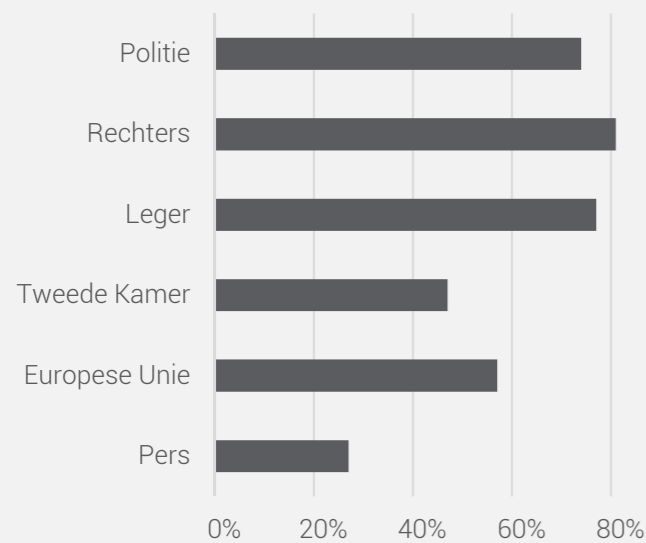
12 Jaarlijks terugkerend onderzoek door CBS en I&O Research, waarin burgers vragen wordt voorgelegd over onder andere veiligheid, leefbaarheid en slachtofferschap.

& Schmeets 2015), hoger is voor ouderen (van der Veer e.a., 2013; Schmeets, 2015) of lager is bij ouderen (Broekhuizen e.a., 2015).

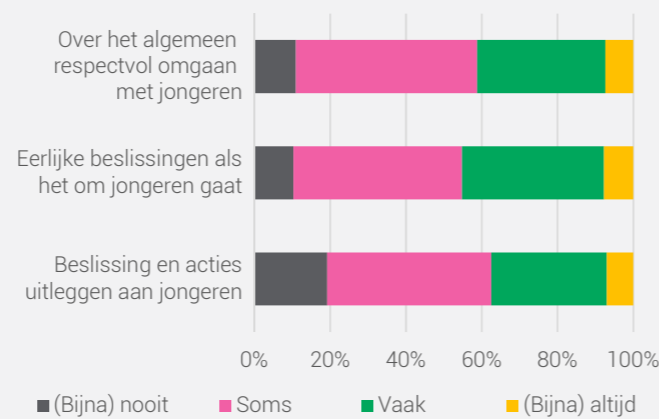
In figuur 2.1 is het percentage 15- tot 25-jarigen weergegeven met voldoende vertrouwen in verschillende instituties. Hierin is te zien dat het vertrouwen in de politie hoger is dan in instituties als de Tweede Kamer of de pers.

Figuur 2.1 Percentage 15-25-jarigen met voldoende vertrouwen in 6 verschillende instituties (Bron: CBS 2016)

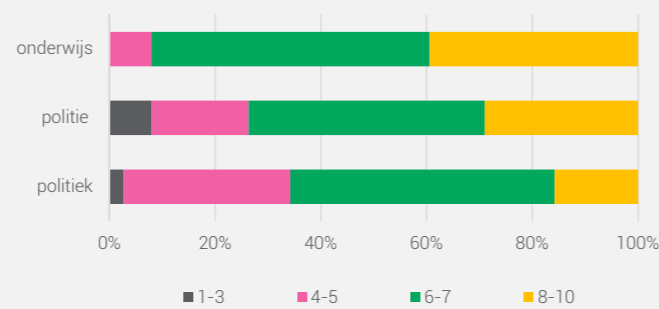
In de ISRD-3 is vertrouwen geoperationaliseerd met drie stellingen over de ervaren rechtvaardigheid van de politie. In figuur 2.2 zijn de antwoorden van jongeren op deze drie stellingen weergegeven. Het grootste deel van de jongeren vindt dat de politie 'soms' respectvol omgaat met jongeren, eerlijke beslissingen neemt als het om jongeren gaat, en beslissingen en acties uitlegt aan jongeren. Ongeveer een derde van de jongeren denkt dat dit vaak gebeurt. Slechts een klein deel van de jongeren stelt dat de politie (bijna) nooit eerlijke beslissingen neemt of (bijna) nooit jongeren met respect behandelt. Jongeren geven relatief vaak aan dat de politie (bijna) nooit beslissingen en acties uitlegt. Ten slotte vindt maar een heel klein aandeel jongeren dat de politie (bijna) altijd jongeren met respect behandelt, eerlijke beslissingen neemt en haar beslissingen uitlegt.

Figuur 2.2 Ervaren procedurele rechtvaardigheid van de politie (N=968, bron ISRD-3)

Ook uit de interviews met jongeren blijkt dat de meeste jongeren vertrouwen hebben in de politie.¹³ Slechts vijf jongeren geven aan geen (of weinig) vertrouwen te hebben in de politie. De meeste jongeren geven een 7 of een 8 (op een schaal van 1-10) aan hun vertrouwen in de politie, maar er zijn ook jongeren die een onvoldoende geven.¹⁴ Gemiddeld geven jongeren een cijfer van een 6.3 aan hun vertrouwen in de politie. Hiermee scoort de politie ongeveer even hoog als politiek (6.1) maar wat lager dan het onderwijs (7.1).

Figuur 2.3 Cijfers voor vertrouwen in drie instituties, gegeven door jongeren in interviews (N=38)¹⁵

Uit onze interviews blijkt dat 'vertrouwen in de politie' voor jongeren vooral in lijkt te houden dat de politie er voor hen is, als zij de politie nodig hebben. Jongeren hebben het gevoel dat als het er op aankomt, de politie voor je klaar staat, de politie in actie komt. Onderstaand citaat illustreert dit gevoel.

13 Vertrouwen is in de interviews aan jongeren gedefinieerd als: het gevoel dat de instellingen, en de mensen die bij de instellingen werken, eerlijk en rechtvaardig zijn. En dat de instellingen goede bedoelingen hebben en er ook voor hen zijn.

14 Het cijfer dat jongeren in het begin van het interview geven sluit meestal goed aan op de mate van vertrouwen die ze in het interview aangegeven hebben. Echter zien we ook een aantal keer dat deze van elkaar afwijken. Zo zegt een jongere die een 5,5 gaf in het interview: 'Ik heb veel vertrouwen in de politie'.

15 Cijfers met een halve punt zijn hierin naar boven afgerond.

Ja ik heb er wel vertrouwen in dat als ik ze opbel dat ze er zijn en ook bereid zijn om te helpen als ik hulp nodig heb. Dat is denk ik toch hoe het hoort. Zo hoort het gewoon als je de politie opbelt, zij komen jou helpen als je ze nodig hebt.

Een enkele jongere die aangeeft niet het gevoel te hebben dat de politie er voor je is als je ze nodig hebt, heeft ook geen vertrouwen in de politie. En vrijwel alle jongeren die wel het gevoel hebben dat de politie er voor hen is, hebben ook vertrouwen in de politie.

Tegelijkertijd lijken meerdere jongeren dubbele gevoelens te hebben tegenover de politie. Aan de ene kant ervaren zij dat de politie hen beschermt en er voor hen is als je ze nodig hebt: de politie is er voor je veiligheid en staat voor je klaar. Aan de andere kant ervaren zij dat de politie haar macht kan misbruiken en dus juist kan zorgen voor een minder veilig gevoel. Het volgende antwoord van een jongere op de vraag in hoeverre zij vertrouwen heeft in de politie illustreert dit.

Ik weet het eigenlijk niet echt, denk een beetje 50-50. Denk dat ze aan de ene kant wel heel hard nodig zijn in Nederland maar dat ze zich wel ook moeten gedragen zoals het hoort. Niet misbruik maken van hun macht. Ze zijn er gewoon om de wet te handhaven dus daar moeten zij ook voor zorgen.

Nederland in vergelijking tot andere landen

Zoals eerder gesteld maakten we gebruik van een internationale dataset, de ISRD-3. Dit biedt de mogelijkheid om het vertrouwen in de politie van de Nederlandse jongeren te vergelijken met dat van jongeren uit andere (met name Europese) landen. Deze vergelijkende analyse is reeds uitgevoerd (Farren, Hough, Murray & McVie, 2018 in press), en hieruit valt af te leiden dat het vertrouwen van Nederlandse jongeren in de politie iets hoger ligt dan gemiddeld in andere landen het geval is.

Uit recent onderzoek van het Europese Agentschap van Grondrechten in Wenen (EUAFR, 2017a) blijkt dat Turkse Nederlanders en Nederlanders met een Noord-Afrikaanse achtergrond minder vertrouwen in de politie hebben dan gemiddeld (respectievelijk een 5.2 en een 5.0 op een schaal van 0='do not trust' tot 10='complete trust' tegenover 6.4 gemiddeld). Bovendien ligt dit vertrouwen lager dan onder Turkse of Noord-Afrikaanse groepen in andere Europese landen, al is niet duidelijk of deze verschillen significant zijn.

VERSCHIL IN VERTROUWEN NAAR ACHTERGRONDKENMERKEN

De mate van vertrouwen van jongeren in de politie blijkt afhankelijk van verschillende achtergrondkenmerken. Hieronder

benoemen we de belangrijkste zoals uit onze analyses van ISRD-3-data en uit literatuur naar voren zijn gekomen.

Migratieachtergrond

Ten eerste speelt migratieachtergrond een rol. Uit onze analyse van ISRD-3-data blijkt dat jongeren met een Marokkaanse achtergrond van alle leerlingen het minste vertrouwen hebben in de politie. Ook blijkt uit eerder onderzoek dat Nederlanders met een (niet-westerse) migratieachtergrond minder vertrouwen hebben in de politie (Arends & Schmeets, 2015; Schmeets, 2015; Van Houwelingen, Huijnk & Den Ridder, 2016; Broekhuizen e.a., 2015). Zo laten van Houwelingen e.a. (2016) zien dat van de vier grote migrantengroepen (Turks, Marokkaans, Surinaams en Antilliaans) ca. 60 procent vertrouwen heeft in de politie, tegenover 71 procent van de Nederlandse groep.

Recent verschenen onderzoek naar de politie en jongeren uit de Haagse Schilderswijk, waar circa 91 procent van de bewoners een migratieachtergrond heeft¹⁶, onderbouwt dit idee. Het gros van de jongeren die de onderzoekers spraken heeft een negatief beeld van (het optreden van) de politie. Zij vinden bijvoorbeeld dat de politie in de Schilderswijk discrimineert op grond van etniciteit en missen mogelijkheden om daar bezwaar tegen te maken, wat hun vertrouwen schaadt (Duijndam & Prins, 2017).

Opleidingsniveau

Ten tweede blijkt uit onze analyses van ISRD-3-data dat vooral jongeren van vmbobasis- of kaderniveau relatief weinig vertrouwen hebben in de politie. Ook eerder onderzoek laat zien dat lager opgeleiden over het algemeen minder vertrouwen hebben in de politie dan hoger opgeleiden (Arends & Schmeets 2015; Schmeets, 2015; Dekker, Van Houwelingen & Van der Meer, 2015; Broekhuizen e.a., 2015).¹⁷

Woonomgeving

Ook de buurt waarin jongeren wonen speelt een rol. Jongeren die in kwetsbare buurten wonen, dat wil zeggen buurten met weinig sociale controle en veel verloedering, hebben minder vertrouwen in de politie, zo blijkt uit onze analyse van de ISRD-3. Ook eerder onderzoek laat zien dat woonomgeving een rol speelt: mensen die hun buurt als minder veilig ervaren (Van der Veer, e.a.,

16 CBS Statline Tabel Kerncijfers wijken en buurten 2015, geraadpleegd op 1-11-2017.

17 Mogelijk ligt dit verband onder migrantengroepen anders; zo vonden van Houwelingen e.a. (2016) dat hoger opgeleide Marokkaanse Nederlanders juist minder vertrouwen hebben in de politie dan lager opgeleiden (Van Houwelingen, Huijnk & Den Ridder, 2016). Ook Van der Veer e.a. (2013) vonden dat mensen met een niet-westerse migratieachtergrond en een hogere opleiding minder vertrouwen hebben in de politie dan mensen met een Nederlandse achtergrond.

2013), en mensen die meer overlast of criminaliteit in hun buurt ervaren (Broekhuizen, e.a., 2015) hebben minder vertrouwen in de politie. Mensen die meer sociale cohesie in de buurt ervaren, en bewoners die minder spanningen tussen bevolkingsgroepen in de buurt ervaren, hebben juist meer vertrouwen in de politie (Broekhuizen, e.a., 2015).

De invloed van woonomgeving op het vertrouwen van jongeren in instituties was helaas lastig kwalitatief te onderzoeken. In de interviews is jongeren wel gevraagd iets te vertellen over de buurt waarin zij wonen en in hoeverre deze bijvoorbeeld veilig is. De antwoorden van jongeren hierop waren echter onduidelijk. Zo omschreven vrijwel alle jongeren hun buurt als veilig, ook jongeren die vertelden dat er vaak inbraken en vechtpartijen in hun buurt zijn. Een goede kwalitatieve analyse voor de invloed van woonomgeving was dan ook niet mogelijk.

Slachtofferschap

Uit onze analyse van ISRD-3-data komt naar voren dat jongeren die nooit slachtoffer zijn geweest van een delict meer vertrouwen hebben in de politie. Dit blijkt ook uit eerder onderzoek (Broekhuizen, e.a., 2015; Van der Veer, e.a., 2013).

Religieuze achtergrond

Onderzoek van het Europese Agentschap van Grondrechten in Wenen (EUAFR, 2017b) laat zien dat Nederlandse moslims weinig vertrouwen hebben in de politie, zelfs minder dan moslims in alle dertien andere onderzochte lidstaten van de EU. Uit eerder onderzoek blijkt dat moslims van alle religieuze groepen het minste vertrouwen hebben in de politie (maar juist weer het meeste vertrouwen in politieke instituties; Arends & Schmeets 2015).

Ook uit onze analyse van de ISRD-3 blijkt dat islamitische jongeren over het algemeen minder vertrouwen hebben in de politie en de politie als minder legitiem zien dan jongeren met een christelijke of niet-religieuze achtergrond. Wanneer we echter rekening hielden met verschillen naar migratieachtergrond, viel deze invloed weg. Dit duidt erop dat migratieachtergrond van groter belang is voor vertrouwen in de politie dan religieuze achtergrond.

REACTIE VANUIT GROEPSGESPREKKEN

In een groepsgesprek vroegen we negen politiemedewerkers om een reactie op bovenstaande bevindingen. De aanwezigen vinden het positief dat het merendeel van de jongeren vertrouwen heeft in de politie, maar herkennen ook dat vertrouwen onder sommige jongeren, bijvoorbeeld jongeren met een migratie-achtergrond, laag is. Hierop benoemt een wijkteamchef dat vooral de groepen jongeren met minder vertrouwen (uit kwets-

bare buurten, lager opgeleid) juist de jongeren zijn waar de politie (op straat) mee te maken heeft:

Het is juist de groep jongeren die bij ons in beeld zijn, waar we mee te maken hebben, die minder vertrouwen hebben.

Hiermee is overigens niet gezegd dat dit komt doordat deze jongeren altijd meer problematisch gedrag vertonen. Het is namelijk ook mogelijk dat het gedrag van de politie zelf bijdraagt aan het meer in aanraking komen met jongeren uit bepaalde groepen. Zo blijkt uit eerder onderzoek dat agenten gebruik maken van stereotypen bij proactieve controles en dat deze stereotypen deels etnisch geladen zijn. Ook blijkt dat burgers met een 'niet-Nederlands voorkomen' disproportioneel vaak door de politie staande worden gehouden (Landman & Kleijer-Kool, 2016; Çankaya, 2012). En in kwetsbare buurten zal de politie meer aanwezig zijn, waardoor jongeren in deze buurten meer kans hebben in contact te komen met de politie.

Tot slot wordt ook in het groepsgesprek met jongeren en maatschappelijke organisaties herkend dat de wijk waarin jongeren wonen van invloed is op hun vertrouwen. Een jongere zegt bijvoorbeeld: 'Het ligt ook echt aan waar je bent opgegroeid'. Daarbij merken deelnemers op dat in sommige 'kwetsbare' buurten de sociale cohesie juist groot is, bewoners hebben veel contact met elkaar en steunen elkaar. 'Wat het kwetsbaar maakt, is juist het contact van die wijk met de autoriteiten. Met de buitenwereld.'

2.2 Factoren die de mate van vertrouwen in de politie bepalen

In deze paragraaf gaan we in op factoren die het vertrouwen van jongeren in de politie mogelijk kunnen schaden of vergroten, die naar voren zijn gekomen uit ons onderzoek. Achtereenvolgens gaan we in op beelden over de omgang van de politie met jongeren, beelden over discriminatie, sociale media en beelden over de effectiviteit van de politie.

Beelden over omgang politie met jongeren

Een eerste factor die de mate van vertrouwen in de politie beïnvloedt zijn de beelden van jongeren over de omgang van de politie met jongeren. Hierover blijken jongeren overigens sterk van mening te verschillen. Sommige jongeren vinden dat de politie goed of 'normaal' omgaat met jongeren. Andere jongeren vinden dat de politie niet goed omgaat met jongeren: dat agenten te agressief zijn, zich 'beter' voelen, de politie te veel op jongeren let, te vaak controleert zonder reden, of met te veel agenten op

een jongere afgaat. De onderstaande twee citaten illustreren de verschillende meningen die er zijn onder jongeren.

Ik vind wel dat de meesten goed omgaan met jongeren. Ik zat laatst in een park en toen kwam een agent een balletje met ons trappen. De politie heeft niet iets aparts tegen jongeren. Ik denk dat zij jongeren als elk ander mens behandelen.

Ze denken dat ze heel speciaal zijn door hun kleding. Dat ze geen mens meer zijn, maar iets beter dan een mens. Als je respect geeft, verwacht je ook respect terug. De meeste politieagenten geven geen respect en daardoor worden ze ook niet gerespecteerd. Ze verheffen hun stem en kijken vernederend.

Hierin brengen verschillende jongeren nuance aan. Zo noemen jongeren dat het (in sommige gevallen) ook aan jongeren zelf ligt: dat jongeren zelf uitdagend zijn richting de politie of dat het een wisselwerking is; hoe je je gedraagt naar de politie, is volgens jongeren ook wat je terugkrijgt. Dit wordt ook benoemd door deelnemers aan het groepsgesprek met jongeren en maatschappelijke organisaties. Een aantal jongeren noemt dat politiemensen 'gewoon hun werk doen', of dat er 'vast wel een reden' zal zijn dat agenten zo handelen. Ook noemen sommige jongeren dat de manier van omgaan verschilt per agent, zoals het volgende citaat illustreert.

Je hebt verschillende soorten politieagenten. Je hebt good cops, je hebt bad cops, vind ik. Je hebt mensen die wel normaal met je kunnen omgaan en mensen waarvan je denkt, het is niet nodig om zo hardhandig of uitdagend, machtsspelletjes te spelen met jongeren. Het is gewoon verschillend.

Een enkele jongere noemt expliciet dat er verschil is tussen de wijkagent en andere agenten:

Ik had vroeger een politie van de buurt, die was altijd wel erg lief. Die sprak jongeren ook gewoon aan, en gaf aan waar je op moest letten, 'hou je rustig en wees alert, anders word je om de kleinste dingen aangehouden'.

Enkele jongeren noemen daarnaast dat de politie soms wat intimiderend kan zijn, bijvoorbeeld dat ze een beetje nerveus worden van politie, het afschrikkend vinden wanneer wapens zichtbaar zijn, of denken dat er 'iets aan de hand is' als ergens veel politie staat.

De politiemedewerkers geven in het groepsgesprek aan dat ze de bevindingen herkennen. Ze geven aan dat de manier van omgaan met jongeren per agent verschilt. Er zijn volgens hen inderdaad collega's die te hard optreden en hiermee het vertrouwen van jongeren beschadigen. Ze noemen hierbij twee specifieke groepen agenten.

Ten eerste agenten die al langer meedraaien. Tegenwoordig is volgens deelnemers de houding van jongeren tegenover autoriteit anders dan vroeger. Jongeren willen meer op gelijke voet staan, accepteren niet meer zomaar de autoriteit van de politie. Voor wat oudere agenten kan dit lastig zijn, zo vertelt een (ook wat oudere) politiemedewerker:

Er zijn ook nog veel mensen op straat met het oude denken. Die zijn de mentaliteit en houding van de jeugd nu niet gewend. Ik zou het ook niet meer kunnen.

Ten tweede de jonge agenten; agenten die net van de opleiding komen. Deze worden vaak ingezet bij de noodhulp, volgens een deelnemer 'het zwaarste werk', waarbij ze reageren op meldingen. In deze setting is het moeilijk aan een relatie te bouwen, en kan een agent in 'overlevingsmodus' schieten. Daarnaast kan de heersende norm binnen een team meespelen, waarvoor jonge agenten mogelijk gevoeliger zijn. Zoals de volgende deelnemer illustreert.

Ik was zelf zo'n '[jonge] tijger'. [Wijknaam] was soft, [onze wijk] was hard. Als nieuw teamlid ga je mee in de cultuur binnen het team. Dan ga je dingen doen die je eigenlijk niet wil. Je wordt trots op je reputatie. Later werd ik jeugdagent, ging het gesprek aan. Toen kreeg ik een functie in [wijknaam] en zag dat juist dat praten fijn was.

Verder merkt een wijkagent op dat angst soms meespeelt.

Het is goed om te realiseren dat er collega's zijn die angst hebben in het omgaan met jongeren, angst voor discussie/geweld. Mensen die vanuit overlevingsstatus in die relatie gaan. Jongeren voelen dit feilloos aan.

Ook een deelnemer aan het groepsgesprek met maatschappelijke organisaties merkt op dat angst voor gezichtsverlies bij agenten een rol speelt.

Ervaringen die jongeren zelf hebben met de politie, maar ook ervaringen van jongeren in hun omgeving, kunnen hun beeld over en hun vertrouwen in de politie dus beïnvloeden. Eerder onderzoek ondersteunt dit idee, zo vonden Van der Veer e.a.

(2013) dat contacten tussen politie en burgers een positieve invloed hebben op vertrouwen in de politie, maar dat vooral de tevredenheid over dit contact van belang is. Ook uit onderzoek door Broekhuizen e.a. (2015) bleek dat tevredenheid over politiecontact van belang is voor vertrouwen, en bovendien dat negatieve ervaringen met de politie meer invloed hebben dan positieve ervaringen.

Beelden over discriminatie

Volgens het legitimiteitsperspectief (SCP, 2017; Van der Veer e.a., 2013) is vertrouwen in de politie gebaseerd op *waargenomen procedurele rechtvaardigheid*: de mate waarin de politie burgers op rechtvaardige en gelijkwaardige manier behandelt. Deze waargenomen procedurele rechtvaardigheid zou meer uitmaken voor vertrouwen dan de werkelijke prestaties van het politieoptreden.

Een specifieke vorm van onrechtvaardige behandeling is discriminatie. In de ISRD-3 is jongeren de vraag gesteld: 'Als slachtoffers een misdaad aangeven bij de politie, denk je dat de politie slachtoffers met een andere etnische achtergrond hetzelfde behandelt als Nederlandse slachtoffers?' Uit onze analyse blijkt dat zes op de tien jongeren hierbij aangeven dat iedereen gelijk wordt behandeld. Vier op de tien stellen dat sommige groepen slechter worden behandeld. Hoewel jongeren met een migratieachtergrond vaker denken dat de politie sommige groepen slechter behandelt (51-60 procent), denkt ook een aanzienlijk deel (34 procent) van de jongeren met een Nederlandse achtergrond dit.

Ook in onze interviews met jongeren komt de mate waarin de politie volgens jongeren alle groepen gelijk behandelt uitgebreid aan de orde. Opvallend is dat de meeste jongeren denken dat er (tot op zekere hoogte) discriminatie plaatsvindt door de politie. Slechts zes van de 38 geïnterviewde jongeren denken dat er geen discriminatie door de politie is.¹⁸ Een belangrijke bevinding is dat ook jongeren met een Nederlandse achtergrond aangeven dat deze discriminatie plaatsvindt, al doen ze dit wel in iets mindere mate dan jongeren met een migratieachtergrond. Deze bevinding wordt herkend door een deelnemer aan het groepsgeprek met jongeren en maatschappelijke organisaties:

'Het heeft te maken met ervaringen die ze delen, en dat gaat door het hart, niet door kleur'.

Jongeren noemen verschillende vormen van discriminatie door de politie:

- vaker controleren of om ID vragen van mensen met een migratieachtergrond (op straat en in het verkeer);
- vaker aanhouden van mensen met een migratieachtergrond;
- sneller beschuldigen of verdenken van mensen met een migratieachtergrond;
- harder aanpakken van mensen met een migratieachtergrond;
- meer door de vingers zien bij mensen met een Nederlandse achtergrond, vooral kleine vergrijpen zoals door rood rijden.

Vaak noemen jongeren geen eigen ervaringen waar ze hun beeld dat de politie discrimineert op baseren, maar filmpjes op (sociale) media of dat zij dit 'horen'. We spraken vier jongeren die zelf ervaring hebben met discriminatie door de politie. Daarnaast vertellen acht jongeren dat zij dit hebben zien gebeuren bij jongeren in hun omgeving. Onderstaande citaten van jongeren met een migratieachtergrond, illustreren opvattingen over discriminatie door de politie.

Als je allochtoon bent dan word je echt door hun vies aangekeken. Ik zat een keer met mijn beste vriend op een bankje bij ons op de straat. We zaten zonnepitten te eten en te chillen. Ineens kwam de politie. Ja we kregen melding van overlast. We keken elkaar aan, we vroegen welke overlast? We zijn zonnepitten aan het eten? 'Ja geef je ID' was het meteen. We deden niets verkeerd. Ze moeten niet iemand controleren omdat ze een kleurtje hebben.

Ik denk wel dat ze mensen uit andere buurten of met een andere huidskleur, dat ze daar wel wat milder mee omgaan dan met ons, donkere mensen. Of Marokkanen. Hun worden ook wel hardhandig aangepakt. Ik denk dat ze dingen door de vingers zien. Bijvoorbeeld iemand fietst door rood, een Nederlands iemand, politie laat die gewoon gaan. Maar laat mij effe door rood, krijg ik wel een boete.

Meerdere jongeren nuanceren hun mening en geven aan dat het per agent verschilt of er wordt gediscrimineerd. De volgende citaten van jongeren met een migratieachtergrond illustreren dit.

Je hebt agenten die echt discrimineren, maar ook gewoon die iedereen gelijk behandelen. Niet elke politieagent zal hetzelfde zijn als dat je op het nieuws hoort.

Misschien van de twintig zullen er twee zijn die wel goed doen. Maar dat zijn meer ook politie met een allochtone achtergrond of iemand die ervaring heeft met de buurt of bijvoorbeeld een wijkagent, en dat geeft dan ook een fijne sfeer.

Zoals gezegd denken slechts zes geïnterviewde jongeren dat de politie *niet* discrimineert. De jongeren die denken dat er geen discriminatie is geven aan geen ervaringen te hebben met ongelijke behandeling of benoemen dat ook mensen met een Nederlandse achtergrond worden opgepakt. Ook blijkt uit antwoorden dat jongeren vinden dat de politie rechtvaardig hoort te zijn; ze lijken zich niet voor te kunnen stellen dat dit niet het geval is. Zie de onderstaande citaten van een jongere met een Nederlandse en een jongere met een migratieachtergrond.

Ja dat de politie eerlijk en rechtvaardig handelt] denk ik wel. Omdat de politie niet discrimineert, dat mogen ze ook niet. Staat ook in de grondwet. Dus de politie mag ook niet discrimineren vanwege je leeftijd, of ras of uiterlijk.

Ze werken voor de maatschappij en niet alleen voor de jongeren. Dat is één van de doelen die de politie probeert te bereiken. Je kan niet een politieagent worden als je niet rechtvaardig bent.

In het groepsgeprek met politiemedewerkers komt discriminatie gezamenlijk met de manier van omgaan met jongeren aan bod. De aanwezigen herkennen de bevindingen uit de interviews met jongeren. Ook benoemen zij dat agenten hierin van elkaar verschillen, maar dat het optreden van individuele agenten wel de beeldvorming over de politie als geheel kan beïnvloeden.

Ook in het groepsgeprek met jongeren en maatschappelijke organisaties wordt gesproken over discriminatie door de politie. Een deelnemer zegt dat het verschilt in de verschillende lagen van de politieorganisatie. Hij ervaart dat de top van de politie verandering wil realiseren, terwijl dat maar in beperkte mate doorwerkt naar 'de dienders op straat'. Beleidsmedewerkers willen wellicht wel verandering, maar jongeren komen daarmee niet in aanraking: 'het ontploft op straat', aldus deze respondent.

Onderzoek door Bureau Beke in Rotterdam (Kuppens e.a., 2017) liet zien dat, van de op straat geënquêteerde burgers die in 2016 contact hadden met de politie, bijna 10 procent het gevoel had gediscrimineerd te zijn op grond van afkomst. Hierbij ging het zowel om volwassenen als om jongeren: 20 procent was jonger dan 22 jaar. Uit analyse van discriminatieklachten in dit onder-

zoek blijkt verder dat de grond voor staandehouding in veel gevallen te onduidelijk bleef voor de burger.

SOCIALE MEDIA

(Sociale) media lijken een grote rol te spelen in de beeldvorming over de politie. Meer dan de helft van de jongeren noemt in onze gesprekken de (filmpjes op) sociale media. Meerdere jongeren verwijzen naar filmpjes op bijvoorbeeld YouTube en Facebook waar zij hun beeld op baseren dat de politie discrimineert of soms te hard optreedt. Veel van hen geven aan zelf niet iets dergelijks te hebben meegemaakt, maar dit alleen te zien op (sociale) media. Een aantal jongeren heeft ook (enige) eigen ervaring waarop zij dit beeld baseren, enkelen zeggen het op straat te zien. Een aantal jongeren geeft wel aan dat je bij filmpjes nooit weet wat eraan vooraf is gegaan, of dat deze filmpjes maar één kant van het verhaal laten zien. De volgende citaten ter illustratie.

Maar wat ik wel eens op filmpjes zie online, ja daar schrik ik wel van. Soms zie je hele heftige filmpjes dat de politie heel hardhandig is. Dan denk ik, dat hoeft toch niet. Misschien is dat wel de uiterste maar misschien kunnen ze wel minder geweld gebruiken. Ik denk niet dat het nut heeft om zoveel geweld te gebruiken. Het lost niets op.

Wat je op social media ziet, wat het verhaal er achter is, dat weet je niet, maar als je die filmpjes ziet, dat ze mensen in elkaar slaan, ja wat moet je van ze vinden als je zo'n filmpje bekijkt? Ik ga ze niet allemaal over één kam scheren maar het is niet een of twee filmpjes maar echt veel.

Uit de interviews blijkt dat filmpjes op sociale media een grote impact kunnen hebben op jongeren, zoals naar voren komt in het volgende citaat.

Als ik kijk naar beelden op Facebook, echt hardhandig aanpakken en dan zie je toch dat zo'n persoon keihard wordt geduwd op de grond en niet eens adem kan halen. En dan denk je gewoon, is dat de politie waar jij naar moet kijken van, oh het is politie, ik voel me veilig, je denkt dan juist, oh politie ik moet weggrennen, bij wijze van spreken. Want je wordt hardhandig aangepakt terwijl je niets hebt gedaan. Die angst zit er wel in.

De impact van sociale media blijkt ook uit het volgende citaat van een meisje dat vertelt over een filmpje dat zij heeft gezien op YouTube van een Spaanse jongen die gedood was door de politie.

¹⁸ In zes interviews gaven jongeren aan niet goed te weten of er discriminatie is, of kwam discriminatie niet ter sprake.

Ik denk dat dit komt omdat hij niet wit was. Het zorgt voor minder vertrouwen. Omdat ik zie dat het bij veel andere mensen gebeurt. Ik heb er geen vertrouwen in, omdat ik zie dat het mij ook kan gebeuren. Of vrienden. Ik heb veel Marokkaanse of donkere vrienden. Door dat wil ik eigenlijk de politie niet vertrouwen.

De bevinding dat sociale media een grote rol spelen in de beeldvorming bij jongeren over de politie, wordt herkend door de aanwezige politiemedewerkers in het groepsgesprek. Het optreden van de politie ligt hierdoor onder een vergrootglas: 'er staat overal iemand met een telefoon op je snufferd', aldus een deelnemer. Verder merken zij op dat de filmpjes vaak een momentopname zijn, die maar een gedeelte van de situatie laten zien. Op basis van deze filmpjes is het volgens deelnemers dan ook lastig te oordelen in hoeverre er door de politie in het filmpje goed is gehandeld, maar jongeren die deze filmpjes zien doen dit wel.

De politie en haar optreden is veel zichtbaarder geworden door social media. Het optreden op zich is niet veranderd. Wat social media toont is een momentopname. Laat niet zien wat ervoor en erna plaatsvindt. Mensen gaan snel oordelen.

Ook in het onderzoek van Bureau Beke (Kuppens, e.a., 2017) komt naar voren dat sociale media een grote invloed hebben op de beeldvorming over de politie. Volgens geïnterviewde agenten worden negatieve beelden over de politie gevoed door (sociale) mediaberichten en filmpjes, en vormt dit een verklaring voor een toename van het aantal discriminatieverwijten.

BEELDEN OVER EFFECTIVITEIT

In de ISRD-3 is jongeren de volgende vraag gesteld: 'Als bij jou in de buurt een geweldsdelict of inbraak plaatsvindt en de politie wordt gebeld, hoe snel denk je dat de politie er dan is?' Waarbij jongeren een score konden geven van 0=extreem langzaam tot 10=extreem snel. Uit onze analyse blijkt dat de meeste jongeren de snelheid een 5 t/m 8 geven, waarbij een 7 het meest gegeven cijfer is. Verder blijkt dat jongeren die de snelheid van politie-optreden hoger inschatten, ook meer vertrouwen hebben in de politie.

Ook uit onze interviews blijkt dat beelden over de effectiviteit van de politie een rol speelt in het vertrouwen dat jongeren hebben in de politie. Jongeren noemen bijvoorbeeld aangiftes waar voor hun gevoel niets mee is gedaan, of situaties waarin ze de politie nodig hadden maar deze niets of weinig deed of kon doen. Zeven jongeren noemen een concrete ervaring waarin de politie voor hun gevoel te weinig deed: aangiftes van diefstal of verloren zaken (een fiets of een telefoon), aangifte van bedrei-

ging, inbraak, overlast van een buurman en bij een ruzie tussen de moeder en partner. Van deze jongeren geven er drie aan geen of weinig vertrouwen te hebben in de politie. Onderstaande citaten illustreren dit.

Er werd een keer ingebroken in ons huis. De politie kwam toen één uur later aan. Terwijl, als er iets heel kleins gebeurt dan komen ze heel snel. Ik heb het gevoel dat ze sneller ingrijpen bij dingen die klein zijn of niet nodig zijn. Als je dit ziet, dan vermindert dit het vertrouwen in de politie. Ze zijn ook heel rustig omgegaan met de situatie, alsof het niks is dat vaak voorkomt.

Ik heb een bijbaan, en waar ik werk hebben we een vervelende buurman. We hebben veel conflicten doordat de deuren hard klappen. Hij heeft een keer de deur kapot gemaakt en zo, we hadden zelfs videobeelden. Maar ik heb niet zoveel vertrouwen want de politie doet niets. En ik en mijn baas voelen ons niet veilig, en de politie doet niets.

Meerdere andere jongeren zijn meer in algemene zin kritisch op de effectiviteit van de politie. Zij noemen bijvoorbeeld dat criminelen te makkelijk weggelaten met hun daden. Of dat de politie zich veel op kleine vergrijpen richt, maar echte problemen niet of onvoldoende aanpakt. Of ze stellen in het algemeen dat zaken blijven liggen/te weinig met aangiftes wordt gedaan. Sommige van deze jongeren hebben wel vertrouwen in de politie, anderen hebben gemengde gevoelens. Ter illustratie de onderstaande citaten.

Ik denk dat ze meer bezig houden met boetes geven. Want die politieman was hier voor boetes aan mensen die op straat gingen fietsen. Maar ik denk dat ze beter dieven kunnen pakken dan boetes geven aan jongeren.

Er zijn ook wel zaken die blijven liggen. Of dat je aangifte hebt gedaan, dat er zoveel tijd overheen is gegaan dat de zaak wordt geseponeerd. Dat schaadt het vertrouwen ook weer.

Enkele jongeren uiten zich juist positief over de effectiviteit van de politie. Zij noemen een specifieke situatie waarin de politie hen goed hielp, of in het algemeen dat de orde gehandhaafd wordt/criminelen worden aangepakt.

In het groepsgesprek met politiemedewerkers komt naar voren dat niet alleen het werkelijk behaalde resultaat (bijvoorbeeld het oppakken van de dader) van belang is voor vertrouwen, maar vooral ook dat de politie duidelijk aangeeft wat er wel of niet met een aangifte of melding gedaan wordt. Een goede terugkoppe-

ling en op de hoogte houden van burgers over ontwikkelingen in een zaak, kan mogelijk al zorgen voor meer vertrouwen.

De bevinding dat de (ervaren) effectiviteit van de politie van belang is voor vertrouwen, is in overeenstemming met eerder onderzoek onder volwassenen, dat liet zien dat de tevredenheid over het optreden/functioneren van de politie bepalend is voor vertrouwen in de politie (Van der Veer, e.a., 2013; Broekhuizen, e.a, 2015).¹⁹

2.3 Manieren om vertrouwen te versterken

In deze paragraaf gaan we in op mogelijke manieren om het vertrouwen van jongeren in de politie te versterken. Deze 'oplossingsrichtingen' zijn genoemd door jongeren in de interviews of door deelnemers aan de groepsgesprekken met politiemedewerkers en met jongeren en maatschappelijke organisaties. Omdat er veel raakvlakken zitten tussen de genoemde oplossingsrichtingen, bespreken we deze hieronder per thema.

ONTMOETING TUSSEN JONGEREN EN POLITIE

Jongeren in de interviews geven aan dat ontmoeting tussen jongeren en de politie – positief en informeel contact – kan zorgen voor meer vertrouwen. Een mogelijke vorm hiervoor zijn bijeenkomsten in de wijk. Verschillende jongeren hebben ervaring met een bijeenkomst voor jongeren en de politie en zijn hier positief over. Jongeren noemen dat een dergelijke bijeenkomst bij hun in de wijk een positief effect heeft gehad, zoals onderstaand citaat illustreert:

Tot een jaar geleden hadden we wel echt een groot probleem, veel autobranden en waren ze best agressief. Maar kort geleden hadden we een project van [een jongerenorganisatie]. Dat we de politie beter moesten leren kennen. Daardoor is m'n beeld echt veranderd. [Eerst had ik het beeld dat politie er alleen is om mensen lastig te vallen.] En dan leer je ze kennen, als dat ze hobby's en kinderen hebben. Dat ze net zo goed bij je in het voetbalteam kunnen zitten. En dat verandert je beeld wel heel erg.

Een wijkagent vertelt over een incident waarbij een agent veel geweld had gebruikt tegen een jongere. Dit was gefilmd en werd gedeeld op sociale media, waardoor er veel onrust ontstond bij jongeren in de wijk. Er is toen een wijkbijeenkomst georganiseerd.

¹⁹ Onderdeel van de waargenomen effectiviteit van de politie is "de mate waarin burgers het resultaat dat de politie voor hen weet te behalen, rechtvaardig vinden." (SCP, 2017:55). Daarnaast oordelen burgers over de effectiviteit van de politie op basis van veiligheidspercepties (zoals hoeveel overlast er is in de buurt) en percepties van politieoptreden (zoals hoe snel de politie komt bij een melding). Ook spelen de verwachtingen die iemand heeft over politieoptreden een rol (Van der Veer, e.a., 2013; SCP, 2017).

seerd waarbij de betreffende agent aan jongeren uitlegde hoe de situatie vanuit zijn perspectief was en waarom hij zo had gehandeld. Dit creëerde begrip bij de jeugd, aldus de wijkagent. Dit blijkt ook uit onderstaand citaat van een jongere over deze bijeenkomst:

Hier hadden ze een bijeenkomst, daar was de agent die de jongen had geduwd, en die hebben ze van alles kunnen vragen en hij gaf ook altijd antwoord. Dat vond ik wel heel sterk. Lang niet alles is verholpen, maar wel een groot deel. Een stukje acceptatie. Zijn intentie was niet om de jongen op de grond te brengen, en het was niet fout bedoeld, en als je dat dan hoort van de agent zelf, dat ja, grotendeels heeft het positief geholpen.

Een deelnemer aan het groepsgesprek met jongeren en maatschappelijke organisaties heeft ervaring met het organiseren van ontmoetingen tussen politie en jongeren. Volgens deze deelnemer is het hierbij van belang om een 'lange adem te hebben'; in het begin is de sfeer moeizaam maar na verloop van tijd ontstaat er vertrouwen. En verandert ook de dynamiek op straat. Een beperking is volgens de deelnemer dat de interventie maar een kleine groep jongeren bereikt. Op korte termijn is het effect dan ook beperkt.

Verder komt in het groepsgesprek naar voren dat het thema van bijeenkomsten belangrijk is. Zo kan het zinvol zijn om een bijeenkomst een positieve insteek te geven, bijvoorbeeld over wat de politie voor je kan betekenen. Zo zien jongeren ook andere werkzaamheden van de politie, en niet alleen de moeizame relatie op straat. Ook wordt benoemd dat het belangrijk is goed te kijken welke jongeren je benadert. Richt je bijvoorbeeld op de jongere die invloed heeft in zijn of haar vriendenkring, of juist op jongeren die niets met de politie te maken willen hebben. Als zij meedoen, zijn andere jongeren in een buurt eerder bereid ook mee te doen.

VOORLICHTING OVER HET WERK VAN DE POLITIE

Zowel jongeren als politiemedewerkers noemen als mogelijke oplossingsrichting dat politie langs komt op (basis)scholen of bijvoorbeeld bij een jongerencentrum, om voorlichting te geven over het werk van de politie, 'waar ze voor zijn en wat ze doen'. Dit zou kunnen zorgen voor meer begrip. Volgens politiemedewerkers is het van belang om 'al vroeg de verbinding te maken'. Ook een jongere geeft aan dat dit 'van jongs af aan' zou moeten plaatsvinden.

UITLEG BIJ HANDELEN VAN POLITIE

Jongeren geven in de interviews aan dat uitleg van agenten waarom ze op een bepaalde manier handelen, bijvoorbeeld uitleg over de reden voor een controle, kan bijdragen aan vertrouwen.

Ook politiemedewerkers benoemen het belang van uitleg over het handelen van politie. Er is immers vaak nuance in een situatie, en zeker gezien de grote rol van filmpjes op sociale media, die vaak een momentopname zijn, is het volgens hen dan ook belangrijk om uit te leggen wat je doet en waarom je dit doet, om in te zetten op verbinding. Politie-medewerkers geven daarbij aan dat dit begint op de politieacademie. Het onderwijs op de politieacademie zou zich volgens deelnemers meer moeten richten op het gesprek aangaan op straat.

In het groepsgesprek met jongeren en maatschappelijke organisaties komt eveneens naar voren dat het belangrijk is dat de politie uitlegt waarom zij op een bepaalde manier handelen: *'Daarmee kan je verschil maken'*, aldus een deelnemer.

OMGANG MET AANGIFTES

Daarnaast noemen jongeren dat een betere terugkoppeling op aangiftes, aangiftes serieus nemen en meer tijd besteden aan aangiftes, kan zorgen voor meer vertrouwen. Zoals hierboven beschreven onder beelden over effectiviteit, geven ook politie-medewerkers het belang van goede terugkoppeling aan.

VERBETEREN VAN OMGANG POLITIE MET JONGEREN OP STRAAT

Jongeren noemen veel oplossingsrichtingen die te maken hebben met de houding van de politie en bejegening van jongeren. Zo geven jongeren aan dat agenten een positieve houding moeten hebben, vriendelijk moeten zijn, of moeten *'leren omgaan met jongeren'*. Enkele jongeren geven aan dat jongeren zelf zich meer moeten openstellen of dat jongeren *'niet brutaal'* moeten zijn.

Training aan politiemedewerkers in het omgaan met jongeren, kan volgens politiemedewerkers bijdragen aan vertrouwen. Bijvoorbeeld training in uitleggen wat je doet, communicatietraining, training met acteurs. Een deelnemer merkt op dat mensen eerst de *'juiste kennis en kunde'* moeten krijgen, mogelijkheden moeten krijgen om de juiste vaardigheden te ontwikkelen, voordat over wordt gegaan op dossiervorming. Ook zou er volgens de aanwezige politiemedewerkers meer maatwerk moeten zijn in trainingen. Nu worden trainingen vaak voor een heel team gegeven, maar de verschillende agenten in een team hebben ook verschillende behoeften. Trainingen zouden goed moeten aansluiten op de ontwikkeling van de individuele agent. In training zou ook aandacht kunnen zijn voor de specifieke uitdagingen van de huidige tijd (zoals de nieuwe generatie jongeren en sociale media). Er zou specifieke aandacht voor jonge agenten kunnen zijn.

In het groepsgesprek met jongeren en maatschappelijke organisaties wordt benoemd dat er door de politie vooral op incidenten en

'chaos' wordt gereageerd, maar te weinig geïnvesteerd wordt als er geen onrust is. Investeren in vreedstijd is mogelijk van belang.

BESTRIJDEN VAN DISCRIMINATIE

Jongeren vinden het belangrijk dat de politie iedereen gelijk behandelt: als de politie niet discrimineert, neemt volgens hen het vertrouwen van jongeren in de politie toe.

De hierboven genoemde oplossingsrichtingen, zoals training aan agenten en ontmoeting tussen jongeren en politie, kunnen mogelijk bijdragen aan het tegengaan van discriminatie. Tegelijkertijd is het volgens politiemedewerkers van belang dat collega's die over de schreef gaan, discrimineren of te hard optreden, hierop worden aangesproken en worden gecorrigeerd. Een wijkagent geeft aan dat hier strenger op gehandhaafd mag worden door leidinggevenden, bijvoorbeeld door dossiervorming. Een andere deelnemer geeft aan dat de verantwoordelijkheid niet alleen bij de leiding moet liggen; mogelijk werkt het beter als collega's elkaar corrigeren.

Een deelnemer aan het groepsgesprek met jongeren en maatschappelijke organisaties noemt dat de 'empowerment' van jongeren belangrijk is. Veel jongeren weten niet hoe en waar ze het kunnen melden als een agent hen onjuist heeft bejegend. Jongeren zouden hier beter over geïnformeerd kunnen worden.

DIVERSITEIT BINNEN DE POLITIEORGANISATIE

Enkele jongeren noemen dat er meer agenten met een migratieachtergrond in dienst moeten komen. Dit kan volgens hen bijdragen aan vertrouwen. Bij het groepsgesprek met politiemedewerkers zijn enkele personen aanwezig die betrokken zijn bij de 'Kracht van het Verskil', een programma van de politie met als speerpunten onder andere het ontwikkelen van een inclusievere werkcultuur bij de politie en meer variëteit in de teams (Politie, 2015). Aanwezigen merken op dat het zinvol is om nieuwe initiatieven op dit gebied in te bedden in dit bestaande programma.

Ook de deelnemers aan het groepsgesprek met jongeren en maatschappelijke organisaties benadrukken het belang van meer diversiteit in de politieorganisatie. Volgens aanwezigen is het van belang voor het vertrouwen van jongeren in de politie dat er meer politiemedewerkers met een migratieachtergrond komen. Dit geldt zowel voor agenten op straat als voor agenten in andere functies binnen de politieorganisatie.

BEELDVORMING SOCIALE MEDIA

Volgens politiemedewerkers zou de politie zelf actiever moeten zijn op sociale media, zodat het perspectief van de politie en de nuance hier ook op te zien is. Een agent noemt een voorbeeld

van een politie-vlogger met veel volgers: *'deze deelt zijn verhaal, ook wat hij verkeerd doet'*. Medewerkers zouden volgens deelnemers meer ondersteuning moeten krijgen vanuit de politieorganisatie om actief te zijn op sociale media, bijvoorbeeld door training of middelen. Tegelijkertijd merken aanwezigen op dat het niet bij iedereen past om bijvoorbeeld te vloggen. Het is volgens deelnemers wel belangrijk dat iedereen doet wat bij hem of haar past:

Het is belangrijk dat je echt jezelf bent, het tast je geloofwaardigheid aan als je dat niet doet, daar trapt de jeugd niet in.

Daarnaast is het volgens een politiemedewerker belangrijk om de dialoog aan te gaan over filmpjes op sociale media, over dat deze vaak een momentopname zijn op basis waarvan het lastig is te oordelen over het handelen van de politie.

ANDERE OPLOSSINGSRICHTINGEN MET BETREKKING TOT DE POLITIEORGANISATIE

Verder zijn volgens politiemedewerkers de visie vanuit de politieorganisatie en de norm binnen een team van belang. Er moet volgens deelnemers een gezamenlijke visie zijn over de positie van de politie en waar de politie voor staat, en de manier waarop de organisatie de balans behoudt tussen handhaven en verbinding maken, tussen boeven vangen en het gesprek aangaan. Nu is het aan individuele agenten om dit te bepalen, maar er zou een gemeenschappelijke norm voor moeten zijn, aldus de deelnemers.

Ook zou volgens een deelnemer de politieorganisatie beter voorbereid moeten zijn op de toekomst, en beter toegerust op het omgaan met veranderingen in de samenleving, zoals de opkomst van sociale media. Tot slot noemen politiemedewerkers uitwisseling of intervisie tussen collega's als oplossing.

2.4 Tot slot

In dit hoofdstuk beschreven we onze bevindingen over het vertrouwen van jongeren in de politie. Deze bevindingen baseren we op een analyse van enquêtegegevens van 968 jongeren, gegevens van een aantal eerder uitgevoerde studies, diepte-interviews met 38 jongeren, en de bespreking van voorlopige bevindingen in groepsgesprekken met politiemedewerkers en met jongeren en maatschappelijke organisaties.

Uit onze analyses blijkt dat de meeste jongeren vertrouwen hebben in de politie, maar dat dit vertrouwen onder bepaalde groepen jongeren minder groot is. Namelijk onder jongeren met

een migratieachtergrond, jongeren op vmbobasis- of kader-niveau, jongeren die slachtoffer zijn geweest van een delict en jongeren die in kwetsbare buurten wonen (dat wil zeggen buurten met weinig sociale controle en veel verloedering).

Tegelijkertijd lijken meerdere jongeren dubbele gevoelens te hebben tegenover de politie. Aan de ene kant wordt de politie ervaren als een instantie die er voor je is als je ze nodig hebt: de politie is er voor je veiligheid, beschermt je en staat voor je klaar. Aan de andere kant roept de politie juist een onveilig gevoel op: jongeren ervaren dat de politie haar macht kan misbruiken en discrimineert.

Volgens enkele politiemedewerkers zijn het juist de groepen jongeren met weinig vertrouwen – jongeren uit kwetsbare buurten, jongeren met een migratieachtergrond – met wie de politie veel te maken heeft. Dit leidt er waarschijnlijk (deels) toe dat de politie meer aanwezig is in deze buurten en jongeren met een bepaald profiel vaker controleert (Landman & Kleijer-Kool, 2016; Çankaya, 2012), waardoor jongeren uit bepaalde groepen meer in contact komen met de politie.

Verskillende factoren kunnen het vertrouwen van jongeren in de politie beïnvloeden. Naast achtergrondkenmerken of de buurt waarin iemand woont, is de beeldvorming over de politie van belang. Meer specifiek, de beelden die jongeren hebben over de manier waarop de politie met jongeren omgaat, of de politie discrimineert, en in hoeverre de politie effectief optreedt. Deze beelden worden niet alleen bepaald door eigen ervaringen of wat jongeren zien of horen in hun omgeving, sociale media spelen hierin een belangrijke rol.

Uit ons onderzoek komen verschillende manieren naar voren om het vertrouwen van jongeren in de politie te vergroten. Hierbij gaat het in de eerste plaats om het verbeteren van de relatie tussen jongeren en de politie. Door positieve ontmoetingen tussen politie en jongeren kan meer begrip voor elkaar ontstaan. Dit kan in de vorm van bijeenkomsten in de wijk, door voorlichting op (basis)scholen, en door een goede omgang op straat waarbij de politie uitleg geeft over haar handelen. Training van politiemedewerkers op maat kan hen hierin ondersteunen. Daarnaast kan de politie zelf actiever zijn op sociale media, om jongeren een genuanceerder beeld te geven over de politie. Tegelijkertijd is het van belang dat de politieorganisatie handhaaft op discriminatie en onjuist optreden door agenten. Jongeren zelf zouden beter geïnformeerd kunnen worden over de manieren om discriminatie of onjuist optreden door agenten te melden. Tot slot is het van belang dat de politieorganisatie medewerkers met een migratieachtergrond aantrekt, zodat deze een goede afspiegeling is van de samenleving of wijk.

3 Vertrouwen in het onderwijs

In dit hoofdstuk gaan we in op de mate van vertrouwen in het onderwijs. Hiervoor is gebruik gemaakt van de interviews met jongeren, het groepsgesprek met docenten, het groepsgesprek met jongeren en organisaties uit het maatschappelijk veld en informatie uit enkele eerder uitgevoerde onderzoeken.

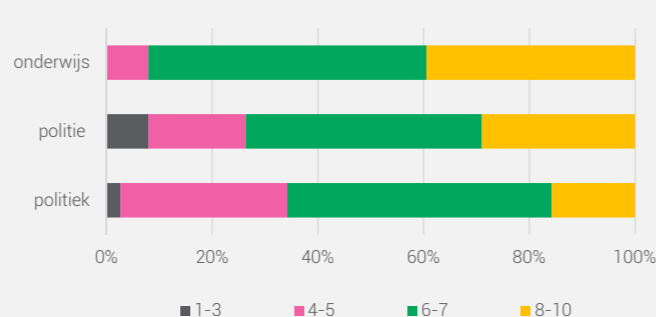
Vergelijkbaar met het voorgaande hoofdstuk, beschrijven we in de eerste paragraaf hoeveel vertrouwen er is. In paragraaf 3.2 komen factoren die het vertrouwen van jongeren in de institutie kunnen beïnvloeden aan bod, waarna we in paragraaf 3.3 ingaan op manieren om het vertrouwen te vergroten. We sluiten het hoofdstuk af met de conclusies in paragraaf 3.4.

3.1 Mate van vertrouwen in het onderwijs

Er zijn voor zover bekend geen kwantitatieve gegevens beschikbaar over de mate van vertrouwen in het onderwijs: bronnen waarmee men (periodiek) laat zien in hoeverre dit vertrouwen er is (zoals deze er voor bijvoorbeeld politie en politiek wel zijn). Het is echter wel belangrijk onderzoek te doen naar het vertrouwen van jongeren in deze groep professionals, omdat dit onder andere van invloed kan zijn op het leerproces van jongeren.

Uit de interviews blijkt dat de meeste jongeren vertrouwen hebben in het onderwijs. De geïnterviewde jongeren geven gemiddeld een 7.1 voor hun vertrouwen in het onderwijs. Dit is de hoogste score van alle onderzochte instituties (zie figuur 3.1). Zoals reeds aangegeven, hebben we vertrouwen in de vraagstelling aan de jongeren gedefinieerd als het gevoel dat de instellingen, en de mensen die bij de instellingen werken (hier docenten), eerlijk en rechtvaardig zijn. En dat de instellingen goede bedoelingen hebben en er ook voor hen zijn. Vrijwel alle geïnterviewde jongeren vinden dat het onderwijs goed aan deze verschillende vormen van vertrouwen voldoet. Uit de interviews komt niet naar voren dat de mate van vertrouwen van jongeren in het onderwijs afhankelijk is van hun leeftijd, studieniveau en of etnisch culturele achtergrond.

Figuur 3.1 Cijfers voor vertrouwen in drie instituties, gegeven door jongeren in interviews (N=38)²⁰

Docenten, jongeren en personen van maatschappelijke organisaties geven tijdens de groepsgesprekken aan deze hoge mate van vertrouwen in het onderwijs te herkennen. De bij het groepsgesprek aanwezige jongeren die niet mee hebben gedaan aan de interviews, geven aan zelf positieve ervaringen te hebben met docenten. Eén vertegenwoordiger van een maatschappelijke organisatie herkent zich niet in het positieve beeld. Volgens haar hebben de jongeren in haar omgeving doorgaans negatieve ervaringen met docenten of ervaring met onder advisering, en zijn ze daarom niet positief gestemd.

3.2 Factoren die de mate van vertrouwen in het onderwijs bepalen

In deze paragraaf gaan we in op factoren die het vertrouwen van jongeren in het onderwijs positief of negatief beïnvloeden. Achtereenvolgens gaan we in op de didactische vaardigheden van docenten, de persoonlijke band met docenten, omgaan met vertrouwelijke informatie, ervaren discriminatie en onder advisering.

DIDACTISCHE VAARDIGHEDEN VAN DOCENTEN

Op de vraag hoe groot hun vertrouwen in docenten is, geven vrijwel alle jongeren aan dat docenten te vertrouwen zijn op

basis van hun didactische vaardigheden. Dat wil zeggen, docenten geven goed les (ze leggen goed uit), helpen jongeren zelfstandig worden, leren jongeren om verantwoordelijkheid te nemen, helpen jongeren overgaan naar het volgende schooljaar of naar een vervolgopleiding, en geloven in de kwaliteiten en talenten van hun leerlingen. Het volgende citaat geeft dit weer:

Je hebt bijvoorbeeld docenten die heel veel aandacht besteden aan leerlingen die dingen niet snappen. De docenten zijn persoonlijk ook aardig. Ze proberen je te helpen. Mijn natuurkundedocent legt altijd goed uit. In zulke docenten heb ik natuurlijk ook vertrouwen. Dat docenten leerlingen goed begrijpen, is ook een belangrijk aspect van goede docenten.

Volgens de meeste jongeren hebben de meeste docenten deze competenties. Om deze reden is het vertrouwen in de professionaliteit van docenten groot. Deze beschrijving van het vertrouwen in docenten als professional geven alle geïnterviewde jongeren, ongeacht hun schoolniveau, leeftijd en migratieachtergrond.

Het belang dat jongeren toekennen aan de didactische vaardigheden van docenten, komt overeen met bevindingen uit het onderzoek van Hoorens-Maas en Naafs-Wilstra (1997²¹). Volgens hen is het onder andere van belang voor het vertrouwen tussen leraren en jongeren dat leraren beschikken over pedagogische en didactische vaardigheden.

Persoonlijke band met docenten

Daarnaast blijkt de persoonlijke band die jongeren hebben met docenten van belang voor hun vertrouwen. De meeste jongeren benadrukken het belang van het hebben of ontwikkelen van een persoonlijke relatie of band met docenten. De volgende uitspraak illustreert dit:

Ik heb vertrouwen in mijn school, ondanks dat er veel uitval is. De sfeer is altijd leuk en de lessen zijn goed. Ik denk dat de band die je hebt met docenten ervoor zorgt dat je vertrouwen hebt in de school. Ook de les die ze geven en dat docenten zich soms inleven in de leerlingen. Het is een gevoel dat je hebt.

Jongeren vinden het belangrijk dat docenten betrokken zijn. Dat wil zeggen, docenten zijn open en begripvol, bekommen zich om de toekomst van hun leerlingen, hebben het beste voor met hun leerlingen en nemen de tijd voor hen. In docenten

die jongeren positieve aandacht geven en betrokken zijn, is het vertrouwen het grootst, omdat deze houding ook een positieve uitwerking op de jongeren heeft. De meeste jongeren geven aan dat ze hierdoor geneigd zijn om meer hun best te doen op school. Het schept ook vertrouwen in hun eigen kwaliteiten en heeft volgens hen gunstige invloed op hun leerprestaties. Daarnaast geven sommige geïnterviewden aan dat docenten hun mogelijkheden op een goede toekomst kunnen vergroten door ze te motiveren en extra begeleiding te bieden wanneer dit nodig blijkt.

Deze bevindingen komen overeen met bevindingen uit het eerder aangehaalde onderzoek van Hoorens-Maas en Naafs-Wilstra (1997) die stellen dat het voor onderling vertrouwen onder andere van belang is dat docenten studenten erkenning geven, begrip tonen en zich verdiepen in de omstandigheden van hun studenten.

Het is dus belangrijk, volgens de geïnterviewde jongeren, om te investeren in de relatie tussen docent en leerling, omdat deze voor vertrouwen zorgt. Daarbij geven de meeste geïnterviewde jongeren aan dat vertrouwen in de docent ook afhankelijk is van hoe beiden zich opstellen. De volgende citaten beschrijven deze ervaringen:

Kijk, vertrouwen heeft twee kanten. De docenten vertrouwen mij dat ik mijn best doe. Zij hebben vertrouwen in mij. En dat geef ik ze ook terug.

Docenten reageren anders op leerlingen. Sommige docenten zijn heel goed in de omgang met leerlingen. Anderen niet. En ook is het afhankelijk van de prestatie van de leerling. Als jij je best doet, je goed presenteert en goed presteert dan zie je dat de docent je ook gaat motiveren. Doe je dat niet, gaan de docenten ook niet achter je aan.

Volgens sommige jongeren beperken grote scholen en grote klassen de mogelijkheid van docenten om een persoonlijke band met leerlingen op te bouwen. Scholen met veel leerlingen, met name mbo's, zijn volgens de jongeren 'chaotisch' en er is weinig persoonlijke aandacht voor de leerling. In die klassen zijn volgens enkele jongeren docenten er niet om hen te onderwijzen, maar slechts om 'geld te verdienen'. Enkele jongeren op het mbo schetsen het beeld dat docenten op het mbo niet even betrokken zijn in vergelijking met hun (oud) docenten op de middelbare school.

Enkele jongeren, met name van havo-vwo, brengen naar voren dat het vertrouwen van jongeren in leerkrachten in havo-vwo-klassen mogelijk groter is dan dat van jongeren op het vmbo. Zij

²¹ Geciteerd op <https://www.schoolveiligheid.nl/mbo/beleid/de-relatie-docent-student/>

²⁰ Cijfers met een halve punt zijn hierin naar boven afgerond.

hebben het gevoel dat jongeren op het vmbo 'minder gedisciplineerd' zijn, waardoor docenten veel meer 'politieagent spelen' dan onderwijzen, hetgeen tot minder onderling vertrouwen leidt.

De docenten die meedoen aan het groepsgesprek herkennen de beperkingen die jongeren op het mbo ervaren om een band met docenten op te bouwen: grote klassen, grote scholen en 'chaotisch'. Zij merken op dat je als docent niet alleen kennis overbrengt, maar ook een coachende rol hebt. Een van de deelnemers beschrijft het werk als volgt:

Docentschap doe je met je hart. Jouw hart ligt bij je leerling. Maar de werkload laat het niet altijd toe om in een persoonlijke relatie met de leerling te komen.

De deelnemers aan het groepsgesprek waren toevallig allen docent op het mbo. Ze geven aan dat de wil groot is om jongeren tijd en ruimte te bieden, maar dat ze in kleinere klassen beter in staat zijn om een persoonlijke relatie met jongeren op te bouwen.

OMGAAN MET VERTROUWELIJKE INFORMATIE

Ervaringen waarbij onzorgvuldig is omgegaan met vertrouwelijke informatie zorgen voor minder vertrouwen in docenten. Zo wordt er volgens verschillende jongeren niet vertrouwelijk omgegaan met persoonlijke gesprekken. In deze context hebben jongeren het soms over een vertrouwenspersoon en soms over docenten die zij in vertrouwen hebben genomen.²²

Deze jongeren hebben de ervaring dat docenten hun vertrouwen of het vertrouwen van iemand in hun directe omgeving geschaad hebben, waardoor zij docenten niet (meer) in vertrouwen nemen. Het doorvertellen van een persoonlijk gesprek aan collega-docenten noemen jongeren hierbij het vaakst. De volgende twee citaten van jongeren illustreren de invloed van het omgaan met vertrouwelijke informatie:

Ik heb niet echt vertrouwen in docenten. Alle docenten praten met elkaar. Als ik iets aan een docent vertel, dan weten alle docenten het. Ze kunnen geen geheimen houden. Vorig jaar vertelde een vriendin tegen een docent die een vertrouwenspersoon is, dat haar broer in Syrië zat. Ze zat er heel erg mee en moest er met een vertrouwenspersoon over praten. Maar die docent vertelde het aan iedereen en de hele school wist opeens dat haar broer in Syrië zat. Ja, dan is je vertrouwen wel geschonden.

²² Docenten die een vertrouwenspersoon zijn, hebben de taak om de klachten op school te behandelen. Ze hebben ook een spijfunctie in het borgen en bevorderen van de veiligheid op school en zijn het aanspreekpunt voor leerlingen, ouders en collega's. Bron: www.schooleveiligheid.nl/po-vo/visie/vertrouwenspersoon-op-school/

Over het algemeen heb ik geen vertrouwen in de leraren.

Het verschilt natuurlijk wel per leraar. Zelfs de vertrouwenspersoon. Als ik hem iets vertelde, ging die naar de lerarenkamer en vertelde dingen door aan andere docenten. Ze maakten grappen over wat er werd verteld. Sindsdien ben ik ook niet meer naar de vertrouwenspersoon gegaan.

De docenten uit het groepsgesprek herkennen dit. Zij geven aan dat wat jongeren soms als 'doorvertellen' beschouwen, door docenten zelf niet altijd zo wordt ervaren. Het is soms ook niet mogelijk of wenselijk om als docent bepaalde zaken voor je te houden. Sommige gesprekken worden daarom, bewust of onbewust, gedeeld met collega-docenten. Soms bespreekt een docent het gevoerde gesprek met een collega, bijvoorbeeld met een coördinator om advies in te winnen. De deelnemers geven aan zich niet altijd ervan bewust te zijn dat leerlingen dit als vertrouwensbreuk ervaren.

Dat het omgaan met vertrouwelijke informatie van belang is voor vertrouwen, komt ook uit het onderzoek van Hoorens-Maas en Naafs-Wilstra (1997) naar voren. Zij stellen dat het voor onderling vertrouwen van belang is dat er openheid is over de relaties met studenten en leerkrachten en de gedragsregels in de school (transparantie).

INGRIJPEN BIJ DISCRIMINATIE DOOR KLASGENOTEN

Zestien van de 32 geïnterviewde jongeren met een migratieachtergrond beschrijven ervaringen van discriminatie als factor die het vertrouwen in docenten beïnvloedt. Het gaat hier om ervaringen van discriminatie of racisme in de klas. Deze ervaringen worden in de meeste gevallen veroorzaakt door klasgenoten. Docenten wordt verweten niet altijd in te grijpen bij opmerkingen die als racistisch of discriminerend ervaren worden. Onderstaande citaat is daar een voorbeeld van:

Ze treden niet op wanneer mijn klasgenoten opmerkingen maken die racistisch zijn. Bijvoorbeeld, ik gaf een presentatie over slavenhandel en een paar klasgenoten zeiden ineens: 'ja, negers en Marokkanen horen hier niet thuis.' De docent zei niets. Zo van, de opmerking is toch niet heel erg? Het gaf me het gevoel: de docenten zijn er niet voor mij. Ik ben ook de enige Marokkaan in de klas. Ik denk dat docenten ook voor leerlingen zoals ik in de klas moeten opkomen.

ERVAREN DISCRIMINATIE DOOR DOCENTEN

Een enkele jongere geeft aan dat docenten zelf ook opmerkingen maken die volgens hen discriminerend van aard zijn. Zo vertelt een jongere met een Turkse achtergrond dat een docent naar aanleiding van de aanslagen in Turkije tegen hem zei dat hij 'een bom bij Erdogan moest laten ontploffen'. De betreffende jongere

was hierdoor erg gekwetst, maar durfde niet de confrontatie aan te gaan met de docent, omdat deze zijn eindcijfer bepaalt.

Dit voorbeeld illustreert dat de relatie tussen jongeren en docenten niet gelijkwaardig van aard is. Docenten hebben autoriteit en bepalen de cijfers (en de toekomst) van jongeren. In deze context is er dus sprake van een machtsverhouding. Door een aantal geïnterviewde jongeren is dit expliciet benoemd. Dit kan een rol spelen wanneer jongeren bijvoorbeeld een klacht hebben over een docent of discriminatie door de docent ervaren.

Daarnaast geven sommige jongeren met een migratieachtergrond aan het gevoel te hebben dat hun 'witte' klasgenoten voorgetrokken worden of dat jongeren met een migratieachtergrond in de klas eerder en vaker worden aangesproken op hun gedrag dan klasgenoten die geen migratieachtergrond hebben. De volgende citaten illustreren dit.

Er was wel een docent op mijn oude school die niet eerlijk was. Ik had een keer ruzie met twee Nederlandse jongens. De docent kwam voor hen op. En niet voor mij. En achteraf hoorde ik van anderen dat die vaker zo deed. Hij werd racistisch genoemd. Ik vond hem niet racistisch, maar anderen wel. Maar zo heb ik hem wel ervaren na dat incident.

Op onze school wordt meer aandacht gegeven aan autochtonen. Ik volgde bijvoorbeeld het vak biologie als enige buitenlander. Wanneer ik mijn vinger opstak of een opmerking maakte, werd ik genegeerd, terwijl wanneer autochtone leerlingen iets doms of grappigs wilden zeggen, dan gingen docenten er meteen op in. Dat raakte mij ook natuurlijk. Ik krijg het gevoel dat ik niet gewaardeerd wordt. Het is echt moeilijk om het vol te houden. Je raakt gedemotiveerd.

Daarnaast suggereren sommige jongeren dat wanneer docenten hun macht etaleren, dit het vertrouwen schaadt. Daarentegen worden docenten die zich op gelijke voet stellen met de leerlingen meer vertrouwd. Het volgende citaat geeft dit weer:

Soms zijn er docenten die ons het gevoel geven dat ze boven ons staan. Dat zij slimmer zijn. Maar wij horen ook bij de maatschappij en wij zijn de toekomst van deze maatschappij. Dus het is juist belangrijk om ons gelijk te behandelen.

Met betrekking tot ervaringen van discriminatie en racisme geven de docenten uit het groepsgesprek aan dat het de taak van de docent is om te allen tijde in te grijpen bij discriminerende

en/of racistische uitspraken. Er bestaat echter wel angst onder docenten, omdat ze niet altijd weten hoe ze moeten handelen. Discriminerende en/of racistische uitspraken door docenten zelf worden door alle deelnemers ten strengste afgekeurd. De conclusie is dan ook dat een docent neutraal hoort te zijn. Anders is hij of zij niet geschikt voor deze baan. Echter, volgens de deelnemers blijkt het in de praktijk moeilijk om dit gesprek aan te gaan met collega's.

ONDERADVISING

Ook onder advisering blijkt van belang voor het vertrouwen dat jongeren in het onderwijs hebben. Onder advisering wil zeggen dat een leerling een lager advies krijgt dan op grond van zijn of haar objectieve prestaties gerechtvaardigd zou zijn (Timmermans, Kuyper & Van der Werf, 2013). Onder advisering kan werken als een self-fulfilling prophecy: in het vierde leerjaar van het voortgezet onderwijs bevinden ondergeadviseerde leerlingen zich gemiddeld op lagere opleidingsniveaus dan andere leerlingen met een vergelijkbare Cito-score (Timmermans e.a., 2013).

In onze interviews is expliciet aan de jongeren gevraagd of ze tevreden zijn over het advies dat zij op de basisschool ontvingen. Acht van de 32 geïnterviewde jongeren met een migratieachtergrond geven aan dat zijzelf ondergeadviseerd zijn, of dat zij iemand in hun directe omgeving kennen die ondergeadviseerd is. Enkelen van hen vatten dit op als een vorm van discriminatie. Volgens hen tellen docenten bij het uitbrengen van het advies hun migratieachtergrond zwaarder mee dan hun kwaliteiten. Dit heeft vooral betrekking op de overgang van de basisschool naar de middelbare school. De volgende citaten geven diverse ervaringen van jongeren met een migratieachtergrond op dit thema weer:

Over het algemeen vind ik dat ze ons oneerlijk beoordelen. Jij krijgt een lager advies. Ik snap dat je op basis van je Cito-score niet altijd kunt vaststellen wat je kan doen, maar ze moeten je wel een kans geven om hoger te komen, want lager kan je toch. Hoger komen is toch moeilijker. Met ons bedoel ik vooral Marokkaanse-Nederlanders. Mijn nicht kreeg vmbo-TL maar studeerde uiteindelijk af op het vwo. Docenten hadden geen goede reden waarom ze haar een laag advies hadden gegeven.

Ik had vmbo-kader. Ik vond het wel laag, ik denk dat ik er wel meer uit kon halen. Volgens mij krijgen de autochtonen een hoger cito-advies dan de allochtone. Ik denk dat ze ook kijken naar de ouders, of die wel goed Nederlands kunnen, gewoon naar de omgeving, dat heeft dan ook invloed op het advies die het kind krijgt. Dat vind ik echt een vorm van discriminatie, toch? Terwijl het kind het misschien wel aankan.

Volgens de Inspectie van het Onderwijs (2017) krijgen kinderen van ouders met een lage Sociaal Economische Status (SES) een lager basisschooladvies dan kinderen van ouders die hoogopgeleid zijn (Inspectie van het Onderwijs, 2017). Uit onderzoek blijkt dat voor verreweg de meeste leerlingen het advies vrij goed overeenkomt met de behaalde Cito-score, maar dat onder advisering vaker voorkomt bij bepaalde groepen leerlingen, zoals leerlingen met laagopgeleide ouders of een lage SES (Timmermans, e.a., 2013; Broekhuizen, 2010). Hoewel onder advisering vaker voorkomt onder leerlingen met een migratieachtergrond, blijkt dit verschil verklaart te worden door andere factoren zoals de sociaaleconomische positie van de leerlingen (Broekhuizen, 2010, Timmermans, e.a., 2013). Toch zijn er jongeren die in dit onderzoek benadrukken dat de advisering met name beïnvloed wordt door de etnische achtergrond en huidskleur. Zo stelt een geïnterviewde:

Omdat er niet altijd alleen op prestatie wordt gelet, maar misschien ook op etniciteit of afkomst. Want je hebt niet altijd even eerlijke leraren. Denk dat er ook leraren zijn die hun advies op basis van hun mening of hun denkwijze adviseren. Ik weet bijvoorbeeld dat er veel leerlingen zijn die een laag advies hebben gekregen, maar zijn opgeklommen tot universiteit. Ik denk dat er mensen zijn, leraren, die de bevolking in bepaalde hokjes plaatsen. Ik denk dat ze buitenlanders [lagere adviezen] geven, donkere mensen.

Er bestaat dus discrepantie tussen de bevindingen van jongeren over onder advisering en de conclusies over onder advisering in aangehaalde onderzoeken. Het is interessant te achterhalen wat deze discrepantie veroorzaakt. Een mogelijke reden kan zijn dat er weinig tot geen aandacht is geweest in de aangehaalde onderzoeken naar de ervaringen van diegenen om wie het gaat: de jongeren en hun ouders.

De deelnemers aan het groepsgesprek met jongeren en maatschappelijke organisaties herkennen dat onder advisering plaatsvindt. Een aanwezige jongere die niet geïnterviewd is, vertelt uit eigen ervaring hoe zij in gesprek is geweest met de basisschool van haar zus, omdat ze het niet eens waren met het schooladvies. Volgens de deelnemer was er sprake van onder advisering. Na meerdere gesprekken werd het advies van haar zus bijgesteld. Volgens de deelnemer moet je als ouder of betrokkene 'mondig' zijn om een te laag advies tegen te spreken. Volgens de deelnemer hebben met name ouders van jongeren met een migratieachtergrond veel vertrouwen in docenten, waardoor zij hun eindadvies niet in twijfel trekken. Ook zouden ouders te onbekend zijn met het onderwijssysteem in Nederland, en de wijze waarop het advies tot stand komt. De aanwezige

maatschappelijke organisaties geven aan dit zorgwekkend te vinden, omdat onder advisering het zelfvertrouwen van jongeren negatief beïnvloedt.

3.3 Manieren om vertrouwen te versterken

In de vorige paragraaf beschreven we welke factoren vertrouwen in het onderwijs beïnvloeden. In deze paragraaf bespreken we hoe het vertrouwen vergroot kan worden volgens de geïnterviewde jongeren en de deelnemers aan de groepsgesprekken.

OPENHEID, RESPECT EN VERTROUWELIJKHEID

Jongeren geven aan dat ze docenten meer zouden vertrouwen als zij opener zouden zijn. In dit verband is ook gelijkwaardigheid en respect tussen docent en leerling vaak genoemd. Wanneer docenten meer respect hebben voor jongeren, is de kans volgens de geïnterviewden minder groot dat docenten persoonlijke gesprekken doorvertellen aan collega's. Ook interesse in jongeren buiten de lesuren, op het schoolplein en/of tijdens pauzes – informele gesprekken en *small talk* – wordt vaak genoemd. Dit kan ertoe bijdragen dat het vertrouwen in docenten groeit, doordat jongeren het gevoel krijgen dat docenten om hen geven.

Docenten in het groepsgesprek geven aan dat het essentieel is dat docenten bewust worden dat gebrek aan openheid en respect schadelijk kan zijn voor het vertrouwen dat een leerling in een docent heeft. Daarom kan het helpen om het aan de betreffende leerling kenbaar te maken als de vertrouwelijke informatie gedeeld zal worden met een collega, bijvoorbeeld een zorgcoördinator, en of daar geen bezwaar tegen is. Op deze manier creëren docenten transparantie en openheid en hoeft er geen sprake te zijn van een vertrouwensbreuk.

PERSOONLIJKE AANDACHT EN BAND

Volgens de jongeren kan individuele, maar vooral positieve, aandacht het vertrouwen in docenten vergroten. Zij menen dat kleinere klassen hieraan kunnen bijdragen. Docenten in het groepsgesprek geven aan dat de wil groot is om meer persoonlijke aandacht te geven. Dit zien zij als een belangrijk middel om het vertrouwen van jongeren in hen te vergroten. Het gaat om meer persoonlijke aandacht, meer focus op de positieve kwaliteiten van leerlingen en meer tijd voor *small talk*. Zo zegt een deelnemer over dergelijke aandacht:

Ik denk dat het belangrijk is dat docenten jongeren inspireren en het gevoel geven dat ze iets kunnen doen. Zodat zij in zichzelf geloven. Dat moeten docenten meer doen. Docenten moeten je pushen en motiveren zodat je bijvoorbeeld je tempo goed aanhoudt.

Enkele docenten geven aan dat verschillende factoren ervoor zorgen dat ze minder ruimte voor persoonlijke aandacht hebben dan ze zouden willen. Ze stellen dat kleinere klassen en een kleinere workload meer ruimte voor persoonlijke aandacht zou bieden.

INGRIJPEN BIJ DISCRIMINATIE IN DE KLAS

Met betrekking tot discriminatie en racistische opmerkingen in de klas door klasgenoten geven de geïnterviewde jongeren – de meesten met een migratieachtergrond – aan dat docenten direct moeten handelen. Zij moeten ingrijpen en uitingen van discriminatie en/of racisme in de klas niet tolereren. Dit kan ertoe bijdragen dat jongeren met een migratieachtergrond ook het gevoel krijgen dat docenten voor hen opkomen en er voor hen zijn, ongeacht hun afkomst.

Dezelfde oplossingen geven de docenten tijdens het groepsgesprek. Bij discriminatie en/of racisme moet volgens hen direct en altijd opgetreden worden. De deelnemers geven echter ook aan dat ze niet altijd weten hoe ze moeten ingrijpen, en dat ze daardoor soms angstig zijn. Deelnemers stellen dat het van belang is om als docententeam gezamenlijke uitgangspunten te hebben. Het is goed als ieder docententeam de eigen normen en waarden ter discussie stelt en bespreekt hoe er met elkaar moet worden omgegaan.

De deelnemers geven aan dat het essentieel is dat docenten een pedagogische visie opstellen die het hele team draagt. Vanuit een visie kunnen teamleden nadenken over de verwachtingen van leerlingen. Hoe willen docenten dat leerlingen met elkaar omgaan? En wat te doen wanneer sommige jongeren zich gediscrimineerd voelen door medeleerlingen? Er moet een duidelijke lijn komen in hoe te handelen wanneer leerlingen deze ervaringen hebben, aldus docenten in het groepsgesprek. Deze visie moet zo breed mogelijk ingezet worden en dus ruimte bieden voor leerlingen die ook op basis van sekse, seksuele geaardheid en/of handicap discriminatie ervaren. Deze actie geldt tevens voor docenten onderling. Het moet transparanter worden hoe docenten met elkaar en ook met de leerlingen om kunnen gaan op dit vlak.

In het verlengde hiervan legden jongeren die deelnamen aan het groepsgesprek met jongeren en maatschappelijke organisaties de nadruk op een controlerend mechanisme dat erop toeziet dat

docenten daadwerkelijk volgens een dergelijk protocol werken. Daarvoor is het volgens hen noodzakelijk dat docenten met veel ervaring worden ingezet.

CULTUURSENSITIEF WERKEN, NIET DISCRIMINEREN

Gelijke behandeling van leerlingen door docenten zelf is ook vaak genoemd door geïnterviewde jongeren. Docenten moeten alle leerlingen dezelfde straf geven wanneer nodig en hen op een gelijke wijze op hun gedrag aanspreken. Het volgende citaat van een jongere met een migratieachtergrond geeft dit weer:

Ik zou meer vertrouwen krijgen in het onderwijs als de leraren leerlingen eerlijk zouden behandelen. Ze mogen mij best straffen, maar dan moeten ze dat ook bij een andere doen. Dan weet ik dat ik gelijk ben aan een andere. Je raakt gedemotiveerd als de docent niet eerlijk is. Je voelt dan dat jij in zijn ogen het zwarte schaap bent.

In relatie tot uitingen van discriminatie en/of racisme door docenten zitten geïnterviewde jongeren en de deelnemers aan de groepsgesprekken (docenten, jongeren en maatschappelijke organisaties) op een lijn: docenten horen niet te discrimineren. Zij moeten zich bewust zijn van hun rol als docent, en hebben een voorbeeldfunctie voor leerlingen. Daarom is het belangrijk dat ze neutraal zijn. Ook suggereren enkele jongeren om in de scholing van docenten hier meer aandacht aan te besteden. Het volgende citaat geeft dit weer:

Wat kan je eraan doen, dat is de vraag, want ik weet niet wat je hier aan kunt doen. Misschien een bijeenkomst organiseren waarbij iedere leerling een keer vertelt wat die denkt en dat er echt naar wordt geluisterd. Dat zou kunnen, want soms is het echt even naar elkaar luisteren. Misschien wel handig als elke school dat zou doen. Want wij luisteren ook niet soms in de les. Maar als je een docent bent, vind ik wel dat je neutraal hoort te zijn in alles. Dat is je beroep. Anders moet je hier niet voor kiezen.

Daarnaast vinden docenten in het groepsgesprek dat de weerbaarheid van jongeren met een migratieachtergrond vergroot moet worden, zodat ze beter kunnen omgaan met ervaren discriminatie.

MEER DIVERSITEIT PERSONEEL

Ook gaven enkele jongeren aan dat docenten met een migratieachtergrond mogelijk meer begrip hebben voor jongeren met een migratieachtergrond, vooral op scholen waarin de leerlingpopulatie divers is. Zo beschrijft een jongere met een migratieachtergrond hoe dit kan bijdragen aan het vergroten van het vertrouwen tussen leerling en docent:

Ik vind dat docenten die een migratieachtergrond hebben leerlingen meer begrepen. Het is het principe van weten hoe een bepaalde cultuur is overgedragen aan een persoon en hoe hij deze gebruikt. Als twee personen met dezelfde cultuur met elkaar praten, dan begrijpen ze elkaar beter. Je kan dingen beter inzien. Het zorgt voor verbondenheid en openheid tussen de leerling en de docent. Docenten met een migratieachtergrond begrijpen beter de situatie thuis van jongeren met een migratieachtergrond. Ze begrijpen dat jongeren met een migratieachtergrond soms meer uitdagingen hebben, dus ze gaan meer doen om de jongeren te motiveren.

De docenten in het groepsgesprek waren het eens dat er meer diversiteit nodig is binnen het onderwijs. Het divers maken van het onderwijssysteem moet op alle niveaus plaatsvinden. Dat wil zeggen dat zowel het docententeam als het management- en beleidsteam divers moeten worden. Deze slag in diversiteit is nodig, zodat een instelling als het onderwijs cultuursensitiever wordt.

De maatschappelijke organisaties in het groepsgesprek geven ook aan dat niet alleen het docententeam diverser moet worden, maar ook het management en de beleidsmedewerkers. Bovendien heeft deze toplaag meer invloed, volgens de deelnemers.

NEUTRAAL SCHOOLADVIES

Daarnaast benadrukken jongeren met een migratieachtergrond dat docenten tot een eerlijker advies moeten komen, dat past bij het niveau en de kwaliteiten van jongeren. Migratieachtergrond, omgeving en opleidingsniveau van ouders zouden niet van invloed mogen zijn op hun advies. Wel geven de meeste jongeren met een migratieachtergrond aan dat jongeren zelf ook aan hun gedrag en schoolhouding moeten werken, zodat ze serieuzer genomen worden. Zo kunnen hun kwaliteiten ook meer naar voren komen.

De jongeren en maatschappelijke organisaties geven aan dat ouders mondiger moeten worden tijdens eindgesprekken en meer moeten durven het eindadvies in twijfel te trekken wanneer ze het daar niet mee eens zijn. Ook kan het helpen om iemand mee te nemen die goed Nederlands spreekt en het onderwijssysteem kent. Onderwijstechnisch moet er volgens de aanwezigen een interventie komen om te voorkomen dat het oordeel van de docent boven de Cito-score geplaatst wordt. Op dit vlak is meer nodig dan alleen een interventie, er moet nieuw beleid komen. Een maatschappelijke organisaties heeft actief op dit thema een interventie ontwikkeld. Zo gaan 'mondige' vrijwilligers die kennis hebben van het onderwijssysteem in Nederland met ouders naar de eindgesprekken van hun (basisschool)kinderen,

met name bij ouders die de Nederlandse taal niet voldoende onder de knie hebben. Uit de ervaringen van deze vrijwilligers blijkt dat docenten op deze manier gedwongen worden om te beargumenteren op basis waarvan zij hun advies uitbrengen. Zo ontstaat transparantie. Volgens de aanwezige maatschappelijke organisatie kan dit helpen om meer inzicht te krijgen in waar het advies op gebaseerd is en of het mogelijk is om een hoger advies uit te brengen.

STUDENTENPARTICIPATIE VERGROTEN

De docenten uit het groepsgesprek zijn daarnaast van mening dat de participatie van leerlingen in de klas verhoogd moet worden. Dit kan volgens hen zorgen voor meer mede-eigenaarschap en vertrouwen tussen leerling en docent. Een docent vertelt hierbij goede ervaringen te hebben met de methode van Stichting leerKRACHT.²³ In aanvulling hierop noemt een docent dat de sociale veiligheid van leerlingen in de klas, dat men elkaar kent, een belangrijke voorwaarde is voor vertrouwen.

3.4 Tot slot

In dit hoofdstuk beschreven we onze bevindingen over het vertrouwen van jongeren in het onderwijs. Deze bevindingen baseerden we op diepte-interviews met 38 jongeren en groepsgesprekken met docenten en met jongeren en maatschappelijke organisaties.

Uit onze bevindingen blijkt dat de meeste jongeren vertrouwen hebben in het onderwijs, zowel in docenten als in het onderwijssysteem. Doorgaans hebben jongeren vertrouwen in de professionaliteit van docenten. De mate van vertrouwen in een docent komt tot stand door de waardering van hun didactische vaardigheden, van de persoonlijke band die docenten met leerlingen hebben, de manier waarop de docent omgaat met vertrouwelijke informatie, de ervaren omgang met discriminatie door klasgenoten, ervaren discriminatie door docenten zelf en ervaren onder advisering.

Het vertrouwen van jongeren wordt vergroot in het onderwijs als er meer aandacht is voor het ontwikkelen van een persoonlijke band en het bieden van individuele aandacht. Het kleiner maken klassen, meer open staan voor (persoonlijk) contact met leerlingen, en een kleinere *workload* voor docenten zijn een paar (van meerdere) aanbevelingen die hiertoe genoemd zijn. Wat betreft de docent als vertrouwenspersoon zou het helpen als docenten opener zijn wanneer ze het met een jongere gevoerde

²³ <https://stichting-leerkracht.nl/>

gesprek willen bespreken met collega's. In relatie tot ervaringen van discriminatie zou het goed zijn als leerlingen gelijk behandeld worden en docenten direct ingrijpen bij discriminatie van bijvoorbeeld klasgenoten. Docenten moeten hun neutraliteit behouden en zelf niet discrimineren. Jongeren hebben meer vertrouwen in docenten wanneer docenten neutraal zijn in het uitbrengen van hun eindadvies. Ook zijn een divers docenten-, management- en medewerkersteam en cultuursensitief werken als oplossingen gegeven voor het vergroten van het vertrouwen van leerlingen in het onderwijs.

4 Vertrouwen in de politiek

In dit hoofdstuk gaan we in op het vertrouwen van jongeren in de politiek. Dit doen we op basis van de interviews met 38 jongeren, de focusgroepen met politici en met jongeren en maatschappelijke organisaties, en bestaande monitoren en eerder uitgevoerd onderzoek.

Ten tijde van de interviews met jongeren – voornamelijk in juni-juli 2017 – waren er vrij recent Tweede Kamerverkiezingen geweest (op 15 maart 2017), en was de formatie naar aanleiding van deze verkiezingen nog bezig.

Vergelijkbaar met de voorgaande hoofdstukken, beschrijven we in de eerste paragraaf hoeveel vertrouwen er is in de politiek en hoe dit vertrouwen verschilt naar verschillende achtergrondkenmerken. In paragraaf 4.2 komen factoren die het vertrouwen van jongeren in de politiek kunnen beïnvloeden aan bod, waarna we in paragraaf 4.3 ingaan op manieren om dit vertrouwen te vergroten. We sluiten het hoofdstuk af met de conclusies in paragraaf 4.4.

4.1 Mate van vertrouwen in de politiek

Om inzicht te creëren in de mate van vertrouwen in de politiek hebben we verschillende bronnen tot onze beschikking.

Het Sociaal en Cultureel Planbureau legt elk kwartaal aan Nederlanders van 18 jaar en ouder de vraag voor hoeveel vertrouwen zij hebben in de Tweede Kamer en in de regering.²⁴ In het derde kwartaal van 2017 had 52 procent voldoende vertrouwen in de Tweede Kamer en 49 procent in de regering (Den Ridder, Dekker & Van Houwelingen, 2017). Sinds 2008 ligt het aandeel Nederlanders met voldoende politiek vertrouwen grofweg tussen de 40 en 60 procent. Ook op de langere termijn laat het politiek vertrouwen schommelingen zien door econo-

mische en politieke gebeurtenissen (Dekker, Den Ridder, Van Houwelingen & Van den Broek, 2016).

Het CBS vraagt Nederlanders van 15 jaar en ouder naar hun vertrouwen in de Tweede Kamer en in de Europese Unie (CBS, 2016).²⁵ In 2016 had 37 procent voldoende vertrouwen in de Tweede Kamer en 36 procent in de Europese Unie.

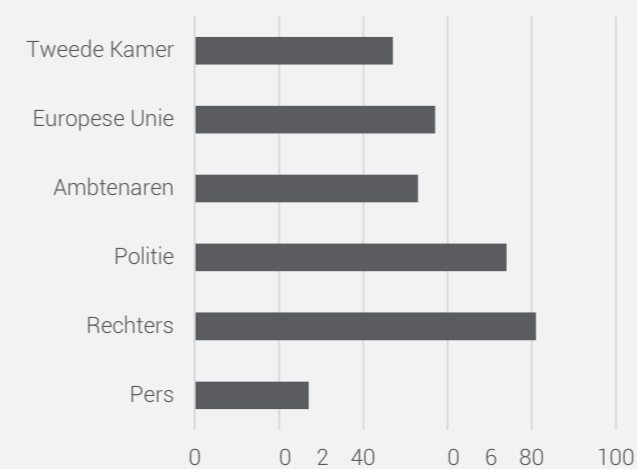
Het vertrouwen in politieke instituties, zoals de Tweede Kamer, de EU en de regering, is minder groot dan het vertrouwen in gezaghebbende instituties, zoals politie, rechters en het leger (Arends & Schmeets 2015; Dekker, e.a., 2016). Verder komt uit de literatuur naar voren dat vertrouwen in de politiek sterk in de tijd fluctueert. Dit vertrouwen blijkt onder andere afhankelijk van ontwikkelingen in de politiek en economie, zoals het aantreden van een nieuw kabinet of een economische crisis (Den Ridder & Schyns, 2013). Vertrouwen in het rechtstelsel en vertrouwen in de politie is in Nederland niet alleen hoger dan politiek vertrouwen, maar ook stabiel in de tijd (Boelhouwer, 2015).

Het politiek vertrouwen in Nederland is weliswaar lager dan in gezaghebbende instituties, maar in vergelijking met andere Europese landen relatief hoog. Alleen in de Scandinavische landen en Zwitserland is het politieke vertrouwen hoger (Boelhouwer, 2015; Dekker, van Houwelingen & van der Meer, 2015). Cijfers van de World Values Survey laten verder zien dat in de meeste liberale democratieën, het aandeel mensen met politiek vertrouwen niet of nauwelijks hoger is dan 50 procent (Dekker, van Houwelingen & van der Meer, 2015).

Gegevens van het CBS laten zien dat het vertrouwen in de politiek onder jongeren (15- tot 25-jarigen) iets hoger is dan onder volwassenen: 47 procent van de jongeren geeft aan voldoende vertrouwen te hebben in de Tweede Kamer tegen 38 procent in totaal (CBS, 2016). In figuur 4.1 is het percentage

15- tot 25-jarigen weergegeven met voldoende vertrouwen in verschillende instituties. Hierin is te zien dat het vertrouwen van jongeren in politieke instellingen lager is dan in andere instellingen zoals politie en rechters, maar hoger dan in de pers.

Figuur 4.1 Percentage 15-25-jarigen met voldoende vertrouwen in zes verschillende instellingen (Bron: CBS 2016)

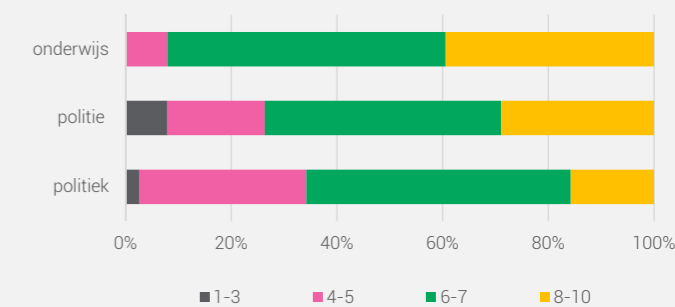
Uit eerder onderzoek blijkt dat hoger opgeleiden en mensen met een hoger inkomen meer vertrouwen hebben in politieke instituties (Arends & Schmeets, 2015; Schmeets, 2015; Dekker, van Houwelingen & van der Meer, 2015; Van der Veer, e.a. 2013). Ditzelfde geldt voor mensen met betaald werk en/of vrijwilligerswerk, in vergelijking met werklozen (Arends & Schmeets, 2015). Cijfers van het CBS lijken er verder op te wijzen dat mensen in meer stedelijke gebieden mogelijk meer vertrouwen hebben in politieke instituties dan mensen in minder stedelijke gebieden (CBS, 2016). PVV-stemmers en niet-stemmers hebben minder vertrouwen in de Tweede Kamer dan mensen met een andere politieke voorkeur (Dekker, den Ridder, van Houwelingen & van den Broek, 2016). Verder hebben moslims het meeste vertrouwen van alle religieuze groepen in politieke instituties (Arends & Schmeets, 2015).

Ook geeft eerder onderzoek aanwijzingen dat migratieachtergrond mogelijk een rol speelt in politiek vertrouwen. Mensen met een niet-westerse migratieachtergrond hebben meer vertrouwen dan andere herkomstgroepen in politieke instituties (Arends & Schmeets, 2015; Schmeets, 2015). Het SCP vond echter dat er geen significante verschillen (meer) zijn tussen migrantengroepen en autochtone Nederlanders wat betreft vertrouwen in de regering: dit komt voornamelijk doordat dit vertrouwen onder autochtonen sterk is gedaald, naar 47 procent (ten opzichte van 60 procent in 2011). In onze interviews met jongeren komen geen verschillen naar voren tussen jongeren met een migratieachtergrond en jongeren met een Nederlandse achtergrond.

In de interviews met jongeren introduceerden we het onderwerp politiek als volgt: 'Het gaat over de manier waarop Nederland bestuurd wordt, verkiezingen en de personen die in Nederland de beslissingen nemen.' We vroegen jongeren zowel naar hun vertrouwen in de politiek als naar hun vertrouwen in politici. Zoals eerder gezegd, definieerden we vertrouwen als het gevoel dat de instellingen, en de mensen die bij de instellingen werken, eerlijk en rechtvaardig zijn. En dat de instellingen goede bedoelingen hebben en er ook voor hen zijn.

Uit de interviews komt naar voren dat het vertrouwen van jongeren in de politiek wisselend is. Veel jongeren weten niet hoeveel vertrouwen zij hebben in de politiek, of hebben gemengde gevoelens. Ongeveer evenveel jongeren geven aan wel vertrouwen te hebben in de politiek, negen hebben juist geen of weinig vertrouwen. Gemiddeld geven jongeren een cijfer van een 6.1 aan hun vertrouwen in de politiek, waarmee politiek het laagst scoort van de instituties die we in dit onderzoek betrekken. In figuur 4.2 is te zien welke cijfers de geïnterviewde jongeren gaven aan hun vertrouwen in de politiek.

Figuur 4.2 Cijfers voor vertrouwen in drie instituties, gegeven door jongeren in interviews (N=38)²⁶

Uit de interviews blijkt overigens dat jongeren vooral vertrouwen hebben in het politieke systeem in Nederland, terwijl het vertrouwen in individuele politici veel wisselender is. In paragraaf 4.2 gaan we hier nader op in.

Verder valt in de interviews op dat de meeste jongeren aangeven niet of nauwelijks interesse te hebben in politiek, ze houden zich niet bezig met politiek. Jongeren geven simpelweg aan dat het ze niet 'boeit', of lijken het te ervaren als iets dat ver van hen afstaat, waar zij weinig mee te maken hebben. Slechts enkele jongeren geven aan veel interesse te hebben in politiek, anderen hebben matige of 'soms' interesse in politiek.

24 'Hoeveel vertrouwen heeft u op dit moment in de volgende instellingen in Nederland?' waarbij 'de Tweede Kamer' en 'de regering' tot de bevroegde instellingen behoren, en respondenten hun antwoord kunnen aangeven op een 10-puntsschaal (1 'geen enkel vertrouwen' tot 10 'alle vertrouwen'). Met 'voldoende vertrouwen' worden scores van 6 of hoger bedoeld.

25 Meet institutioneel vertrouwen bij op een 4-puntsschaal ('heel veel vertrouwen', 'tamelijk veel vertrouwen', 'niet zo veel vertrouwen' en 'helemaal geen vertrouwen') waarbij de bovenste twee zijn samengevoegd voor het percentage met voldoende vertrouwen.

26 Cijfers met een halve punt zijn hierin naar boven afgerond.

Jongeren geven in de interviews ook aan weinig van politiek te weten. Sommige jongeren vinden het daardoor dan ook lastig aan te geven hoeveel vertrouwen ze hebben in de politiek. Ook geven jongeren aan zich alleen in verkiezingstijd (een beetje) bezig te houden met politiek. Een enkele keer horen we in onze interviews misvattingen over het politieke systeem. Zo geeft een jongere aan weinig vertrouwen te hebben in de politiek omdat je stem naar de grootste partij gaat, als je niet gaat stemmen. Een enkele jongere denkt verder dat andere jongeren weinig vertrouwen in de politiek hebben, omdat ze er weinig vanaf weten. Onderstaande citaten van jongeren met verschillende achtergronden illustreren de beperkte interesse van jongeren in de politiek.

Met politiek heb ik helemaal niks. Ik houd me absoluut niet bezig met politiek. Ze gaan vaak urenlang debatteren over één onderwerp. Ik heb wel gestemd, maar het interesseert me niet zoveel. We krijgen op school ook maatschappij. Dan hebben we het ook over politiek. Niemand vindt het interessant.

Ik houd me helemaal niet bezig met de politiek. Ik vind het af en toe wel interessant om te zien wat de verschillende partijen aanbieden. Rondom de verkiezingen waren er veel leerlingen op school die over de politiek gingen praten. Ik luister dan alleen mee. Ik weet niet veel over de politiek, daarom kan ik er ook niet veel over zeggen.

Een jongere die wel interesse heeft in politiek, zegt:

Ik vind het interessant ja, vooral tijdens de verkiezingen. Ook al mag ik nog niet stemmen, interessant wat ze te bieden hebben of beloven te doen. Wie voor wat staat. Ook meestal de debatten vind ik interessant. Dan ben je voor een partij en dan zie je die partij debatteren, je ziet dan wat voor goede argumenten jouw partij heeft. Ook leuk om reacties erop te zien, hoeveel mensen zijn het er ook mee eens.

Ondanks deze beperkte interesse, vinden bijna alle jongeren het wel belangrijk om te stemmen. De meeste jongeren die wij spraken, mochten tijdens de laatste verkiezingen nog niet stemmen maar zijn wel van plan om in de toekomst te gaan stemmen. De jongeren die al wel mochten stemmen, hebben dit bijna allemaal ook gedaan. Jongeren noemen als reden om te gaan stemmen bijvoorbeeld dat elke stem telt, ze een bijdrage willen leveren, of dat het belangrijk is om je stem te laten horen.

Een aantal jongeren denkt in de toekomst niet te gaan stemmen, of twijfelt nog. Redenen om niet te stemmen zijn: geen interesse, er (te) weinig van afweten, niet weten waarop ze zouden

moeten stemmen, het gevoel dat er toch niets gebeurt, niet naar je geluisterd wordt, of geen Nederlands paspoort hebben dus niet mogen stemmen.

In het groepsgesprek met zes politiek betrokkenen (gemeenteraadsleden, jongerenafdelingen en een wethouder) worden de bevindingen over de mate van vertrouwen onder jongeren herkend. Deelnemers merken hiernaast op dat de opkomst bij de afgelopen verkiezingen hoog was en dat dit een positieve ontwikkeling is, al wil dit volgens hen niet direct zeggen dat jongeren ook meer vertrouwen hebben gekregen in de politiek. Een deelnemer denkt dat de hoge opkomst te maken kan hebben met sociale media, bijvoorbeeld met de campagne van Tim Hofman (De Stembus, #Polertiek).

Daarnaast merken de aanwezige politici op dat jongeren vooral spreken over landelijke, en niet over lokale politiek. Dit heeft volgens hen ermee te maken dat vooral de landelijke politiek zich bezighoudt met onderwerpen die jongeren interesseren zoals onderwijs en werk en dat jongeren denken dat de lokale politiek hier geen invloed op heeft. Eerder onderzoek waaruit blijkt dat de nationale overheid door burgers het meest verantwoordelijk wordt gehouden, sluit hierop aan (Dekker, de Blok & de Hart, 2016).

In het groepsgesprek met jongeren en maatschappelijke organisaties wordt opgemerkt dat de wijk waarin jongeren wonen ook een rol speelt in politiek vertrouwen. Jongeren die bijvoorbeeld in een arme wijk wonen en om zich heen zien dat mensen in armoede leven, zullen waarschijnlijk minder vertrouwen hebben in de politiek dan jongeren uit een rijke buurt.

4.2 Factoren die de mate van vertrouwen in de politiek bepalen

In deze paragraaf gaan we in op factoren die mogelijk het vertrouwen van jongeren in de politiek kunnen verminderen of juist vergroten, die naar voren zijn gekomen uit ons onderzoek. Achtereenvolgens gaan we in op beelden over het politieke systeem, beelden over (de integriteit van) individuele politici, het gevoel van vertegenwoordiging en beelden over effectiviteit.

WAARDERING VAN HET POLITIEKE SYSTEEM

Meerdere jongeren noemen dat het politieke systeem in Nederland goed in elkaar zit. Sommige jongeren vergelijken Nederland hierin met andere landen, zoals Rusland, Noord-

Amerika, Egypte of Spanje.²⁷ Jongeren waarderen dat niet maar één partij het voor het zeggen heeft en dat er geen dictatuur is. Ook vinden jongeren het positief dat het systeem zichzelf controleert. Een wet kan niet zomaar worden doorgevoerd, ook als een partij aan de macht is, kan deze niet alles 'zomaar' bepalen. Dit maakt dat jongeren vertrouwen hebben in het politieke systeem. Daarnaast benoemen enkele jongeren dat er in Nederland geen corruptie is in de politiek. Onderstaande citaten ter illustratie.

Maar ook als er verkeerde partijen gekozen worden, dan zouden de ministeries het niet laten gebeuren. Die zorgen wel dat het onderwijs goed blijft. Nederland heeft altijd alles onder controle. Bijvoorbeeld in Rusland heb je Poetin, of Amerika met Trump, die regeren alles. Maar in Nederland heb je niet dat die ene partij alles bepaalt.

Ik denk niet ze ooit met iets gekes gaan komen waar we allemaal wakker van worden. Die trias politica, wat we hebben gekregen bij maatschappijleer, Eerste Kamer, Tweede Kamer, regering alles is gewoon duidelijk verdeeld. Iedereen heeft zijn eigen taak, en een nieuwe wet kan niet zomaar ineens alles anders maken. Daarom is mijn vertrouwen er wel, door hoe het in Nederland geregeld is.

WAARDERING VAN INDIVIDUELE POLITICI

Over individuele politici denken jongeren wisselender. Meerdere jongeren noemen dat zij twijfelen aan de integriteit van politici en dat dit ervoor zorgt dat ze minder vertrouwen in de politiek hebben. Zo zeggen jongeren dat politici hun beloften niet waarmaken, of zelfs dat politici valse beloftes doen om stemmen te trekken. Onderstaande citaat is een voorbeeld.

Ze spreken met twee gezichten. Dat ze iets zeggen tegen de mensen en iets anders doen. De Fred Teeven-bonnetjesaffaire. Zulke dingen raken mij wel. Je ziet dat iemand die een belangrijke rol heeft in onze samenleving, liegt tegen Nederland. Het maakt niet uit dat het een kleine bedrag is. Het gaat om het principe. Hij liegt tegen zijn eigen volk.

Tegelijkertijd zijn er ook jongeren die wel vertrouwen in individuele politici uiten, zo zeggen enkele jongeren dat politici goede bedoelingen hebben, doen wat goed is, ergens voor staan, of juist wel waarmaken wat ze beloven. Een jongere denkt dat politici wel eerlijk moeten zijn, omdat ze anders stemmen verliezen:

²⁷ Met name enkele jongeren die in een ander land zijn geboren, vergelijken het Nederlands systeem met het systeem in hun geboorteland.

Ze moeten zich ook houden aan de dingen die ze beloven anders krijg je zoals de PvdA en dat je ineens geen stemmen krijgt.

Sommige jongeren geven aan wel vertrouwen te hebben in de politiek als geheel of in het politieke systeem, maar niet in elke individuele politicus. Ook noemen jongeren dat hun vertrouwen in politici verschilt per politicus. Daarbij wordt Geert Wilders vaak genoemd: in bijna de helft van onze gesprekken over politiek komt Wilders aan de orde. Meerdere jongeren geven aan geen vertrouwen in hem te hebben, vaak om te illustreren dat hun mate van vertrouwen in het systeem of individuele politici verschilt.

Daarnaast noemen jongeren (zowel met, als zonder migratieachtergrond) dat sommige politici discrimineren of niet iedereen gelijk behandelen. Ook in dit kader geven jongeren Geert Wilders of de PVV als voorbeeld. Onderstaande citaten zijn voorbeelden:

Zoals Wilders best wel racistisch is terwijl niet alle mensen zo zijn. Hij scheert iedereen over een kam, niet iedereen is zo zoals hij ze beschrijft. Wilders heeft gewoon een hekel aan een bevolkingsgroep.

Geert Wilders, die vertrouw ik niet echt goed. Hij is tegen de buitenlanders, en dan is het vertrouwen ook minder. Je weet maar nooit wat hij zou kunnen doen.

Sommige jongeren zijn of waren bang dat Geert Wilders de grootste partij zou worden of zou gaan regeren. Ook geven jongeren aan dat in dat geval hun vertrouwen in de politiek zou dalen. Voor andere jongeren zou dit geen reden zijn om de politiek minder te vertrouwen. Enkele jongeren geven aan door Wilders de politiek interessanter te zijn gaan vinden en meer te hebben gevolgd. Ter illustratie de volgende citaten:

Ik heb ook minder vertrouwen nu ook Wilders mee mag doen tijdens de gesprekken. Ik heb geen vertrouwen in hem. En ik ben bang dat als hij mee mag regeren dat er verkeerde beslissingen over het land genomen zullen worden.

Je hebt mindere politici als Wilders, maar je hebt ook betere. Dat is iets persoonlijks. In de meeste politici heb ik wel vertrouwen.

De deelnemers aan het politieke groepsgesprek herkennen de bevinding dat beelden over individuele politici van belang zijn. Een aanwezige merkt op te herkennen 'dat jongeren politici niet zien als voorbeeldfiguren, maar als gewone mensen die toch

niets doen'. Volgens hem is dit iets dat terugkomt bij jongeren van allerlei achtergronden, en is het van belang hierover in gesprek te blijven met jongeren, om de kloof tussen jongeren en politiek te dichten. Hiernaast geeft een deelnemer aan het jammer te vinden dat het veel in de media komt als het misgaat met politici, omdat jongeren hier volgens hem erg door worden beïnvloed.

GEVOEL VAN VERTEGENWOORDIGING

Als jongeren het gevoel hebben dat politici opkomen voor hun belangen, dan kan dit hun vertrouwen in de politiek vergroten. Jongeren verschillen in mening over de mate waarin politici luisteren naar jongeren en de mate waarin ze opkomen voor de belangen van jongeren.

Sommige jongeren hebben het gevoel dat politici jongeren wel vertegenwoordigen en dingen voor jongeren proberen te realiseren. Jongeren noemen bijvoorbeeld investeringen in het onderwijs, of het bestaan van jongerenbewegingen en -partijen. De volgende citaten zijn hiervan een voorbeeld.

Ze denken ook echt aan ons. Bijvoorbeeld D66 heeft stellingen van OV moet zeven dagen in de week. Ook studiefinanciering moet terug, de basiszorgverzekering moet iedereen hebben. Ze geven dus wel gewoon om ons.

Ik vind dat politici er voor mij zijn. Mijn vriend is laatst bijvoorbeeld naar de jongerenbeweging van DENK geweest. Dat geeft een goed gevoel aan de jongeren. Dat zorgt ervoor dat je betrokken voelt.

Er zijn echter ook veel jongeren die het gevoel hebben dat de politiek niet goed de belangen van jongeren behartigt. Als concreet voorbeeld noemen jongeren de afschaffing van de basisbeurs. Ook geven jongeren aan het gevoel te hebben dat je als jongere voor de politiek niet 'meetelt', de politiek is er volgens jongeren vooral voor oudere mensen. Ter illustratie de volgende citaten.

Ik heb niet echt gevoel dat de politici er echt voor mij zijn. Er zijn zo weinig partijpunten die over jongeren gaan. Er was maar een partij die de studiefinancieringssysteem wilde terugdraaien. Verder zag ik nergens iets over jongeren. Daarom heb ik niet het gevoel dat ze echt voor ons zijn. Ik denk meer voor oudere mensen.

In het algemeen zien ze jongeren als mensen die weinig weten. Terwijl ik meer weet dan mijn vader. Eigenlijk hoor ik te stemmen, want ik volg het juist. Ik vind dat je op 16-jarige leeftijd het recht moet hebben om te stem-

men. Ik vind het eerlijker. De beroepsbevolking speelt ook vanaf 16 tot 65 jaar. Dan zou je ook op die leeftijden stemrecht moeten hebben.

BEELDEN OVER EFFECTIVITEIT

Beelden over de effectiviteit van de politiek kan zowel het vertrouwen van jongeren in de politiek bevorderen als verminderen, zo valt op te maken uit de interviews.

Als reden om vertrouwen te hebben in de politiek noemen meerdere jongeren dat het goed gaat in Nederland, bijvoorbeeld dat de koopkracht is toegenomen, de zorg goed geregeld is of dat er geen grote problemen zijn. Onderstaande citaten zijn voorbeelden.

Want ik zie ook gewoon dat het altijd goedkomt. Het gaat ook gewoon goed met Nederland. Er is geen crisis, geen oorlog, ja ik merk gewoon dat ik tevreden ben met mijn leven hier. In die zin bedoel ik het, dat het gewoon goed gaat.

De maatschappij is goed en stabiel. Alles is goed geregeld.

De gepercipieerde effectiviteit van de politiek kan echter ook juist een reden zijn om *geen* vertrouwen te hebben in de politiek. Zo noemen jongeren als reden om geen vertrouwen te hebben in de politiek dat *'er niets verandert'*, dat het lang duurt om een coalitie te vormen, of dat politiek te weinig doet om problemen aan te pakken. Ook noemden enkele jongeren dat politieke beslissingen hun leven negatief beïnvloeden, zoals het afschaffen van de basisbeurs. Zie onderstaande citaten ter illustratie.

Ze doen heel lang over het vormen van een coalitie. Ik denk, heel leuk allemaal dat jullie het land mogen besturen, maar dit duurt wel zo lang en dan heeft bijna geen zin meer.

Er zijn geen veranderingen te zien. Alles is nog hetzelfde. Elke dag is hetzelfde. De politici hebben altijd standpunten en dingen die ze willen veranderen, maar ik zie geen verandering. Voor mij is verandering het bewijs dat meningen van de mensen wel of niet worden meegenomen.

Eerder onderzoek van het SCP (Dekker, de Blok & de Hart, 2016) ondersteunt de mogelijke invloed van gepercipieerde effectiviteit van de politiek op het vertrouwen in de politiek. Uit deze studie blijkt dat tevredenheid met de nationale politiek sterk samenhangt met vertrouwen in de regering en in de Tweede Kamer. Daarbij maakt ook de perceptie van verantwoordelijkheid uit.

Als een overheidsniveau meer verantwoordelijk voor een thema wordt gehouden, maakt de tevredenheid over dit thema meer uit voor het vertrouwen in dit overheidsniveau.

4.3 Manieren om vertrouwen te versterken

In deze paragraaf gaan we in op mogelijke manieren om het vertrouwen van jongeren in de politiek te versterken. Deze 'oplossingsrichtingen' zijn genoemd door jongeren in de interviews of door deelnemers aan de groepsgesprekken met politiek betrokkenen en met jongeren en maatschappelijke organisaties.

Jongeren zelf komen niet zozeer met uitgewerkte ideeën, maar noemen wel richtingen of middelen. Voornamelijk gaat het om manieren om jongeren meer betrokken en geïnteresseerd in de politiek te krijgen. Ook noemen jongeren punten die met de houding van politici te maken hebben.

In het groepsgesprek met politiek betrokkenen komen voornamelijk oplossingsrichtingen aan bod die te maken hebben met het vergroten van de interesse en participatie van jongeren in de politiek. De deelnemers zien minder aanknopingspunten die met de houding en integriteit van politici te maken hebben. In het groepsgesprek met jongeren en maatschappelijke organisaties sluiten de aanwezigen zich aan bij de door jongeren en politiek betrokkenen genoemde oplossingsrichtingen; zij noemen geen nieuwe ideeën.

Hieronder bespreken we de genoemde oplossingsrichtingen per thema.

POLITIEK INTERESSANT MAKEN VOOR JONGEREN

Volgens jongeren is het van belang dat jongeren meer kennis hebben van politiek; doordat zij hierover informatie krijgen, maar ook doordat jongeren zelf zich meer verdiepen in de politiek. Jongeren noemen hiervoor een aantal randvoorwaarden. Ten eerste moet het thema interessant zijn. Verschillende jongeren geven aan dat zij politiek wel interessant vinden, als het gaat over een onderwerp dat hen aangaat (zoals discriminatie, zorg, onderwijs). Ten tweede moet het taalgebruik kort en duidelijk zijn en moeten er niet te veel moeilijke woorden gebruikt worden.

Misschien als ze het wat aantrekkelijker maken of zo, en niet zoveel dure woorden gebruiken die ik niet kan verstaan. Dan denk ik dat het wat makkelijker voor mij zou gaan om hun te begrijpen. Ik kan het zo googlen, daar niet van, maar het is niet nodig om zo duur te praten.

Daarnaast noemen jongeren dat het inzichtelijker moet worden wat de politiek doet en kan doen, en welke resultaten zijn bereikt.

Dat het duidelijk naar voren komt dat er iets verandert. Stel, er wordt een beslissing gemaakt over veranderingen, dat ze jongeren moeten betrekken dat er iets verandert is. Ik denk wel dat er plannen worden gemaakt voor ons maar ik heb echt geen idee. Je weet ook niet wat er gebeurt en als je dit meer weet, dat je dan ook meer interesse hebt, misschien.

Volgens politiek betrokkenen moet politiek laagdrempeliger worden, en toegankelijker voor jongeren. Jongeren ervaren politiek als een *'ver-van-hun-bedshow'*, aldus een deelnemer. Het is daarom belangrijk om goed aan jongeren uit te leggen waarom politieke onderwerpen (ook voor hen) belangrijk zijn, aldus een van de deelnemers:

Het is belangrijk om de gedachte en visie achter bepaalde wetten op een manier uit te leggen dat het voor jongeren begrijpelijk is.

Politiek betrokkenen merken verder op dat politieke partijen jongeren meer als specifieke doelgroep zouden moeten zien, en inhoudelijk meer rekening moeten houden met de vertegenwoordiging van jongeren. Jongeren zelf vinden dat politieke campagnes meer op jongeren gericht moeten worden.

Het medium dat wordt ingezet om jongeren te bereiken lijkt ook van belang. Jongeren noemen bijvoorbeeld dat sociale media, vlogs, of tv-programma's over politiek ingezet kunnen worden. Een enkele jongere benoemt meer interesse te hebben gekregen in de politiek door de campagne van Tim Hofman: *'Maar toen Hofman dat heel ding startte, toen pas begon ik me een beetje in te lezen.'* Daarnaast noemen jongeren locaties waar jongeren komen: er zou aandacht moeten zijn voor politiek op school, bijvoorbeeld door gastlessen of in het reguliere schoolprogramma, of bijeenkomsten in buurthuizen.

Nu zie je bijvoorbeeld dat ze meer vlogfilmpjes maken en op social media filmpjes plaatsen en jongeren motiveren te stemmen. Ik denk echt dat dit jaar jongeren massaal zijn gaan stemmen vanwege die filmpjes.

In beide groepsgesprekken wordt genoemd dat sociale media meer ingezet moeten worden om jongeren te betrekken bij politiek. Hierbij is wel van belang dat de communicatie kort en krachtig is, anders *'klikken mensen weg'*. Ook gastlessen op school worden genoemd, waarbij het volgens deelnemers

belangrijk is om uit te gaan van de standpunten van jongeren zelf.

Tot slot merkt een deelnemer op dat ouders ook een verantwoordelijkheid hebben in het stimuleren van interesse van hun kind in de politiek. De mate waarin ouders thuis praten over politieke onderwerpen is volgens hem van belang. Ook nemen kinderen vaak de mening van hun ouders over, aldus deze deelnemer:

Je moet ze bijbrengen dat het goed is om een eigen mening te hebben en na te denken over wat ze zelf als oplossing voor problemen zien.

Ook een deelnemer aan het groepsgesprek met maatschappelijke organisaties benadrukt de rol van ouders.

POLITIEKE PARTICIPATIE STIMULEREN

Het zou bijdragen aan vertrouwen als jongeren inhoudelijk meedenken over politieke onderwerpen, aldus de geïnterviewden.

Volgens de politiek betrokkenen is het ook van belang politieke participatie van jongeren te stimuleren. Bijvoorbeeld door jongeren mee te laten praten als het gaat over politieke beslissingen die voor hen gevolgen hebben, zoals rond studentenwoningen. Politieke participatie kan ook vergroot worden door jongeren er meer bewust van te maken dat zij zelf acties kunnen ondernemen, zoals handtekeningen verzamelen of protesteren. *'Dan is het belangrijk dat de politici ook eerlijk zijn over wat wel en niet kan. Jongeren vinden dit belangrijk, ze willen geen lege praatjes horen.'*, aldus een deelnemer.

Andere manieren om politieke participatie te stimuleren, waar deelnemers aan het groepsgesprek ervaring mee hebben, zijn:

- Gastlessen op school. Waarin jongeren bijvoorbeeld een debat voorbereiden voor de raadsvergadering.
- Het project Democracy, waarbij scholieren een denkbeeldige stad ontwerpen, hiervoor fracties vormen en debatteren en onderhandelen over beslissingen. Er komen dan raadsleden die hen vragen gaan stellen.
- Kinderraad voor kinderen tot 12 jaar, een naschoolse activiteit van de Bredeschool. De Kinderraad krijgt een budget, kiest een burgemeester en vergadert in de raadszaal. De Kinderraad mag voorstellen doen bij de gemeenteraad. Een deelnemer: *'Ze komen met allerlei ideeën zoals zwerfvuil opruimen, vrijwilligerswerk doen bij de kinderboerderij, initiatief nemen tegen pesten, voorlichting tegen dieren mishandeling. Kinderen komen vaak met hele creatieve en slimme oplossingen voor problemen.'*

Volgens politiek betrokkenen wordt door dergelijke projecten politiek inzichtelijker, begrijpelijker en interessanter voor jongeren. Belangrijke voorwaarden voor dit soort initiatieven zijn:

- Er moet budget zijn zodat de oplossingen ook echt uitgevoerd worden. Hierdoor zien jongeren dat de politiek daadwerkelijk dingen teweeg kan brengen.
- Iedereen moet een serieuze rol hebben; bijvoorbeeld de kinderburgemeester moet serieus genomen worden.
- Het moet continu zijn, steeds overgedragen worden op nieuwe jongeren.

Jongeren in de interviews noemen als suggesties om een jongerenpartij op te richten, of dat er meer aandacht zou moeten zijn voor de jongerenafdelingen van politieke partijen. Politiek betrokkenen merken op dat jongerenafdelingen van politieke partijen weliswaar een goede kennismaking kunnen zijn, maar dat zij wel gebonden zijn aan de bredere partij. Het is volgens deelnemers ook belangrijk jongeren te bereiken die zich niet per se willen aansluiten bij een al bestaande partij.

Daarnaast zien politiek betrokkenen een rol voor de lokale politiek weggelegd, om het vertrouwen van jongeren in de politiek te vergroten. *'Lokale politici moeten meer zichtbaar worden. Jongeren moeten weten wie politici zijn.'* Lokale politici en lokale politieke vraagstukken staan volgens deelnemers dichter bij jongeren dan de landelijke politiek. *'Bij gastlessen haal ik vaak lokale initiatieven aan, wat willen jongeren in hun eigen buurt veranderen? Dan hebben ze wel veel ideeën.'* De gemeente zou hiertoe meer kunnen samenwerken met jongerenwerk en welzijnsorganisaties.

HOUDING VAN POLITICI

Jongeren zien verbeterpunten in de houding van politici. Ten eerste moeten politici volgens jongeren meer waarmaken wat ze zeggen, hun beloftes nakomen. Ten tweede moeten politici iedereen gelijk behandelen en dus niet discrimineren.

Het vertrouwen van jongeren in de politiek zou verbeteren als de dingen die worden gezegd door politici ook daadwerkelijk zouden gebeuren. Beloven en doen, punt. Als je iets zegt en je komt het na, dan is de kans groot dat mensen je gaan vertrouwen.

ROL MEDIA

In het groepsgesprek met politiek betrokkenen komt tot slot de rol van beeldvorming in de media aan bod. Deelnemers merken op dat politici/politiek vooral in het nieuws komt als er iets misgaat. Volgens hen zouden positieve dingen, de successen van de politiek, meer aandacht mogen krijgen. Verder is het volgens

deelnemers van belang dat jongeren leren om kritisch te kijken naar (sociale) media, zodat zij niet alles voor waar aannemen en zich bewust zijn dat het beeld in de media eenzijdig kan zijn. Daarnaast merken deelnemers op dat politiek continu aandacht zou moeten krijgen, en niet alleen rond verkiezingen.

4.4 Tot slot

In dit hoofdstuk beschreven we onze bevindingen over het vertrouwen van jongeren in de politiek. We baseren deze bevindingen op gegevens uit een aantal eerder uitgevoerde studies, resultaten van diepte-interviews met 38 jongeren, en groepsgesprekken met politiek betrokkenen en met jongeren en maatschappelijke organisaties.

Uit onze analyses blijkt dat er redelijk weinig vertrouwen is in de politiek in vergelijking met andere instituties, zowel bij jongeren als bij volwassenen. Bij nadere beschouwing blijkt dat jongeren uit ons onderzoek wel vertrouwen hebben in het politieke systeem, maar beduidend minder in individuele politici. Daarnaast valt op dat jongeren weinig interesse in en kennis over de politiek hebben, waardoor veel jongeren niet goed weten hoeveel vertrouwen zij hebben.

Beelden over het politieke systeem en over (de integriteit van) individuele politici, bijvoorbeeld rond het waarmaken van beloftes of discriminatie, beïnvloeden het vertrouwen van jongeren. Daarnaast beïnvloedt de mate waarin jongeren zich vertegenwoordigd voelen door de politiek het vertrouwen dat zij hebben in de politiek, evenals de mate waarin ze vinden dat de politiek effectief is, dus goed werk doet voor het land.

De manieren die uit ons onderzoek naar voren komen om politiek vertrouwen onder jongeren te vergroten, gaan voornamelijk over het betrekken van jongeren bij de politiek. Politiek zou interessanter moeten worden gemaakt voor jongeren. Het zou duidelijker moeten zijn wat de politiek voor jongeren doet en kan doen, en de politieke participatie zou gestimuleerd moeten worden. Middelen als sociale media, lessen of projecten op school, en de inzet van lokale politici en jongerenafdelingen van politieke partijen kunnen hieraan bijdragen. Jongeren zelf zien daarnaast verbeterpunten in de houding van politici. Politiek betrokkenen benadrukken dat ouders een belangrijke rol spelen in het stimuleren van politieke betrokkenheid van hun kinderen.

5 Conclusie en handelingsrichtingen

Het is van belang dat jongeren voldoende vertrouwen hebben in instituties, omdat dit van invloed is op de sociale samenhang en participatie in de samenleving, voor weerbaarheid tegen extremisme zorgt, en leidt tot meer bereikbaarheid van jongeren voor instituties. Vooral naar vertrouwen in de politie is in het verleden al veel onderzoek gedaan. Deze studies richtten zich echter overwegend op volwassenen. In hoeverre bij jongeren dezelfde factoren een rol spelen, is nog niet bekend. Over vertrouwen van jongeren in politiek en onderwijs is ook relatief weinig onderzoek beschikbaar.

In dit onderzoek hebben we daarom gekeken naar het institutioneel vertrouwen van jongeren, waarbij we ons richtten op het vertrouwen in de politie, het onderwijs, de politiek en jongerenwerk. We maakten voor de analyses gebruik van bestaande bronnen, 38 diepte-interviews met jongeren (16-19 jaar oud) en vier groepsgesprekken met vertegenwoordigers van de instituties en maatschappelijke organisaties. Aangaande het vertrouwen in de politie hadden we daarnaast een grootschalige enquête onder scholieren tot onze beschikking.

Aangezien de meeste geïnterviewde jongeren geen mening over jongerenwerk bleken te hebben (veelal omdat ze er geen contact mee hebben), is jongerenwerk in de hoofdttekst en daarmee ook in dit concluderende hoofdstuk buiten beschouwing gelaten.²⁸

In de voorgaande hoofdstukken hebben we onze bevindingen per instituut beschreven: voor elk instituut hebben we afzonderlijk gekeken naar de mate van vertrouwen, de factoren die het vertrouwen beïnvloeden en de mogelijkheden om het vertrouwen te versterken. In dit afsluitende hoofdstuk brengen we de bevindingen samen en doen we aanbevelingen voor de onderzochte instituties. In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk beantwoorden we de eerste en de tweede onderzoeksvraag van het onderzoek gezamenlijk:

1. In hoeverre hebben jongeren vertrouwen in politie, onderwijs, politiek en jongerenwerk, en zijn hierin verschillen tussen jongeren met en zonder een migratieachtergrond?
2. Wat zijn de oorzaken van de mate van dit vertrouwen?

In de tweede paragraaf beantwoorden we de derde onderzoeksvraag:

3. Hoe kan het vertrouwen versterkt worden?

5.1 Mate en oorzaken van vertrouwen

In deze paragraaf trekken we eerst per onderzocht instituut onze conclusies over de mate en oorzaken van vertrouwen. Vervolgens gaan we na of er parallellen en verschillen in de resultaten tussen de instituten zijn. Tevens gaan we in deze paragraaf nader in op de rol van migratieachtergrond in het vertrouwen in instanties.

POLITIE

De meeste jongeren hebben vertrouwen in de politie, maar dit vertrouwen is onder bepaalde groepen jongeren minder groot. Namelijk onder jongeren met een migratieachtergrond, jongeren met een vmbobasis- of -kaderopleidingsniveau, jongeren die slachtoffer zijn geweest van een delict en jongeren die in kwetsbare buurten wonen.

Een aanzienlijk aandeel van de jongeren, zowel met als zonder migratieachtergrond, heeft het idee dat de politie mensen met een migratieachtergrond minder goed behandelt. Dit komt zowel uit de grootschalige enquête als uit de diepte-interviews met jongeren naar voren. Tijdens de interviews maken jongeren wel vaak de nuancerende opmerking dat dit niet voor alle agenten geldt. Verschillende jongeren lijken verder dubbele gevoelens te hebben tegenover de politie. Aan de ene kant ervaren ze de politie als een instantie die er voor je is als je ze nodig hebt. Aan de andere kant roept de politie juist een onveilig gevoel op, omdat de politie haar macht ook kan misbruiken.

Beelden die jongeren hebben over de omgang van de politie met jongeren, over discriminerend gedrag van de politie, en over de effectiviteit van het optreden van de politie, beïnvloeden de mate van vertrouwen die jongeren in de politie hebben. Deze beelden baseren jongeren gedeeltelijk op eigen ervaringen en ervaringen van vrienden en kennissen, maar filmpjes op sociale media spelen ook een belangrijke rol bij de beeldvorming over de politie.

ONDERWIJS

Uit onze bevindingen blijkt dat de meeste jongeren vertrouwen hebben in het onderwijs. Jongeren hebben doorgaans vertrouwen in de professionaliteit van docenten. Met name de waardering van de didactische vaardigheden van docenten en de persoonlijke band die jongeren met docenten hebben, zorgen voor vertrouwen. Het vertrouwen is het grootst in docenten die jongeren positieve aandacht geven, betrokkenheid en interesse tonen, omdat deze houding ook een positieve uitwerking op de jongeren heeft. Het schept vertrouwen in hun eigen kwaliteiten en heeft volgens hen gunstige invloed op hun leerprestaties. Daarbij is vertrouwen in docenten volgens jongeren afhankelijk van hoe beiden zich opstellen. Niet vertrouwd omgaan met persoonlijke gesprekken zorgt dat het vertrouwen afneemt in docenten. Niet ingrijpen bij ervaren discriminatie door klasgenoten zorgt ook voor minder vertrouwen in docenten, evenals ervaren discriminatie door docenten zelf, bijvoorbeeld door ongelijke behandeling van leerlingen en onder advisering.

POLITIEK

Ons onderzoek laat zien dat jongeren relatief weinig vertrouwen hebben in de politiek (in vergelijking met andere instituties). Dit is in overeenstemming met de mate van politiek vertrouwen onder volwassenen en in andere landen met een vergelijkbaar politiek systeem. Bij nadere beschouwing komt er een interessant onderscheid naar voren: de jongeren uit ons onderzoek hebben wel vertrouwen in het politieke systeem, maar beduidend minder in individuele politici. Daarnaast valt op dat jongeren weinig interesse in en kennis over de politiek hebben, waardoor veel jongeren niet goed weten hoeveel vertrouwen zij hebben.

De waardering van het politieke systeem en de waardering van individuele politici zijn dus twee elementen in het vertrouwen van jongeren 'in de politiek'. Jongeren trekken met name de integriteit van individuele politici in twijfel. Volgens jongeren komen politici hun beloftes niet na en zijn ze soms discriminerend. Wat verder het vertrouwen beïnvloedt, is de mate waarin jongeren zich vertegenwoordigd voelen door de politiek en de mate waarin ze vinden dat de politiek effectief is, dus goed werk doet voor het land.

OVEREENKOMSTEN EN VERSCHILLEN TUSSEN INSTITUTIES

In deze paragraaf gaan we na of er parallellen en verschillen in de resultaten tussen de instituten zijn. Zijn er bijvoorbeeld factoren die bij elk instituut, hoe verschillend ze ook in de basis zijn, van belang zijn voor het vertrouwen? Dit kan waardevolle informatie opleveren voor instituties die we niet onderzocht hebben, zoals de gemeente of de jeugdzorg. Ook kijken we naar verschillen in bevindingen en beredeneren we hoe deze verschillen ontstaan. Dit biedt inzicht in hoe de aard en structuur van de instituties een rol spelen bij de factoren die bepalend zijn voor het vertrouwen in de instituties.

Er zijn zowel verschillen als overeenkomsten in de mate van vertrouwen in de verschillende onderzochte instituties, en de factoren die hierin een rol spelen. Deze overeenkomsten en verschillen kunnen we begrijpen vanuit de verschillende manieren waarop deze instituties zich tot jongeren verhouden; welke rol zij ten aanzien van jongeren vervullen. Hierin kunnen we drie componenten onderscheiden: de functie die instituties hebben, de afstand die zij hebben tot jongeren, en de macht die zij hebben over het leven van jongeren. In onderstaande bespreken we de belangrijkste overeenkomsten en verschillen tussen de instituties. We gaan eerst in op drie factoren die bij elke institutie bepalend zijn voor het vertrouwen: er voor je zijn, gepercipieerde effectiviteit, wijze van omgaan met machtspositie (gelijkwaardige behandeling). Vervolgens bespreken we één factor die bij het onderwijs heel belangrijk is, bij de politie redelijk van belang en bij de politiek vrijwel niet, namelijk de waardering van het persoonlijke contact.

Er voor je zijn

Bij alle drie de instituties komt naar voren dat het voor het vertrouwen van belang is dat een institutie (of haar vertegenwoordigers) 'er voor je is'. De functie van de instituties zorgt voor een specifieke invulling van dit concept. Bij de politie benoemen jongeren dat ze bij problemen erop (willen) vertrouwen dat de politie hen helpt. Bij het onderwijs vinden jongeren het belangrijk dat de leerkracht betrokken is, oprechte interesse toont in de leerling en hem of haar ondersteunt. Bij de politiek benoemen jongeren dat ze zich vertegenwoordigd willen voelen, dat de politiek ook voor hun belangen opkomt.

Gepercipieerde effectiviteit

Bij zowel de politie, het onderwijs en de politiek speelt de (gepercipieerde) effectiviteit een rol bij de mate van vertrouwen. Wederom zorgt de functie van de instituties en dan met name de bij hen belegde taken voor variatie in de specifieke invulling van deze bepalende factor. Zo heeft het onderwijs de taak om jongeren kennis bij te brengen en te begeleiden in hun ontwikkeling (mogelijk via een volgende studie) tot werkende burgers.

²⁸ Een beschrijving van onze bevindingen rond jongerenwerk is te vinden in bijlage 1.

De politie heeft als voornaamste taak om de veiligheid te waarborgen. En de politiek heeft onder andere de taak 'het land goed te leiden'. Als het gaat om gepercipieerde effectiviteit worden docenten dan ook beoordeeld op hun pedagogische kwaliteiten, politiemedewerkers op het succesvol bestrijden van criminaliteit, en politici op hoe het gaat met de Nederlandse samenleving.

Wijze van omgaan met machtspositie (gelijkwaardige behandeling)

De onderzochte instituties hebben allemaal een bepaalde vorm van macht over jongeren. Zo kan de politie straffen uitdelen, zo geven docenten cijfers en een advies voor een vervolgopleiding die bepalend kunnen zijn voor de toekomst van jongeren, en voeren politici wetgeving in die het leven van jongeren beïnvloedt.

Gezien deze machtspositie is het niet verwonderlijk dat eerlijk en gelijkwaardig handelen bij jongeren voor al deze instituties een belangrijke rol speelt bij vertrouwen. Macht kan immers ook misbruikt worden. Of het nu gaat om het geven van een schooladvies, het maken van wetgeving, of het uitvoeren van politiecontroles: in al deze gevallen geldt dat het voor het vertrouwen in de institutie van belang is dat dit eerlijk en rechtvaardig gaat, en dus dat jongeren gelijkwaardig behandeld worden.

Waardering persoonlijke contact

De door ons onderzochte instituties zijn verschillend van elkaar in de afstand die zij hebben tot jongeren. Door dit verschil in afstand is er ook een verschil tussen instituties in de mate waarin de directe omgang met personen van de instituties van invloed is op het vertrouwen. We lichten dit nader toe.

Met onderwijs hebben nagenoeg alle jongeren te maken, en ook zullen zij nagenoeg allemaal persoonlijk contact hebben met de personen die bij deze institutie werken: docenten en andere onderwijsprofessionals. Bij onderwijs blijkt de directe omgang van docenten met jongeren dan ook van groot belang te zijn voor vertrouwen. Zo waarderen jongeren het als een docent de tijd voor hen neemt, in hen gelooft, en zich bekommert om hun toekomst.

Bij een institutie als politiek ligt dit anders, hier komt de directe omgang van politici met jongeren niet naar voren als factor die vertrouwen beïnvloedt. Zij staan qua werkzaamheden dan ook beduidend minder direct in contact met jongeren.

De politie zit hier tussenin: de mate waarin jongeren persoonlijk contact met agenten hebben verschilt. Tegelijkertijd speelt de directe omgang van de politie met jongeren wel een belangrijke rol bij het vertrouwen. Zo kunnen ervaringen dat de politie te hard optreedt bij het handhaven of niet geïnteresseerd leek in

het probleem van de jongere een negatieve rol spelen in vertrouwen. Terwijl ervaringen waarbij de politie jongeren vriendelijk te woord staat, rechtvaardig handhaaft, of zorgvuldig omgaat met een aangifte positief kunnen werken. Interessant is dat jongeren die zelf geen direct contact hebben met agenten, via sociale media toch een beeld krijgen over deze omgang. Filmpjes van agenten die jongeren aanspreken of aanhouden worden veelvuldig gedeeld.

Conclusie

Zowel beelden over effectiviteit als over discriminatie zijn dus voor alle drie de instituties (politie, onderwijs, politiek) van belang voor het vertrouwen van jongeren in deze institutie. Dit is te verklaren uit het gegeven dat alle instituties een functie vervullen voor jongeren en een machtspositie innemen ten opzichte van jongeren. Het voornaamste verschil is de rol die de directe omgang van medewerkers van de institutie met jongeren en sociale media spelen in vertrouwen. Deze rol blijkt afhankelijk van de afstand die de institutie heeft tot jongeren.

DE ROL VAN ACHTERGROND

In de vorige paragrafen gingen we in op de mate en oorzaken van vertrouwen per instituut, en de verschillen en overeenkomsten hierin tussen de drie instituties. Zoals in hoofdstuk 1 beschreven, roept eerder onderzoek de vraag op of het institutioneel vertrouwen van jongeren met een migratieachtergrond extra aandacht behoeft. Zo komt uit eerder onderzoek naar voren dat Nederlanders met een migratieachtergrond minder vertrouwen in de politie hebben. Bovendien is recentelijk veel aandacht geweest voor het vertrouwen van jongeren met een migratieachtergrond in de politie.

In onderstaande gaan we daarom in op de gevonden verschillen tussen jongeren met en zonder een migratieachtergrond. We maken hiervoor gebruik van bestaande data, de ISRD gegevens over vertrouwen in de politie en de interviews met jongeren. We interviewden gezien de focus van het onderzoek voornamelijk jongeren met een migratieachtergrond. We hebben echter wel enkele jongeren met een Nederlandse achtergrond geïnterviewd om globaal te kijken in hoeverre hun antwoorden verschillen of overeenkomen met de antwoorden van jongeren met een migratieachtergrond.

Uit ons onderzoek komt naar voren dat, als het gaat om de mate van vertrouwen, migratieachtergrond alleen voor het vertrouwen in de politie een bepalende rol speelt. Uit eerder onderzoek en onze eigen analyses blijkt dat jongeren met een migratieachtergrond relatief weinig vertrouwen hebben in de politie. Voor onderwijs en politiek hebben wij geen verschillen gevonden tussen jongeren met of zonder migratieachtergrond in de mate

van vertrouwen.²⁹ Hiervoor hadden we echter minder kwantitatieve gegevens beschikbaar dan voor de mate van vertrouwen in de politie. We baseren ons dus voornamelijk op de interviews en, zoals we al eerder stelden, hebben we maar een beperkt aantal jongeren met een Nederlandse achtergrond geïnterviewd.

De factoren die het institutioneel vertrouwen van jongeren beïnvloeden, lijken grotendeels overeenkomstig te zijn voor jongeren van verschillende achtergronden. Bij de politiek zijn hier helemaal geen verschillen gevonden. Bij het onderwijs en de politie zien we wel een verschil in de bepalende factoren. Jongeren met een migratieachtergrond benoemen vaker (persoonlijke) ervaringen van discriminatie als factor die hun vertrouwen in deze instituties negatief beïnvloedt. Hoewel jongeren met een Nederlandse achtergrond ook opmerken dat dergelijke discriminatie plaatsvindt, hebben zij hier zelf geen ervaringen mee. Het is goed voorstelbaar dat persoonlijke ervaringen, ervaringen die dichtbij komen, meer impact hebben dan ervaringen van (onbekende) anderen. En voor een jongere die zelf tot een groep hoort die gediscrimineerd wordt, zal het idee dat er discriminatie plaatsvindt dichterbij komen dan voor een jongere wiens groep niet met discriminatie te maken krijgt.

5.2 Handelingsrichtingen

In deze paragraaf beschrijven we handelingsrichtingen voor de instituties, op welke manier zij het vertrouwen van jongeren kunnen vergroten. We beantwoorden hiermee de derde onderzoeksvraag: Hoe kan het vertrouwen versterkt worden?

Hierbij vullen we de bevindingen uit dit onderzoek aan met onze beschikbare kennis over interventies. Een beleidsanalyse van wat de betreffende organisaties al ondernemen op dit gebied, valt buiten de scope van dit onderzoek. Wij laten het aan de betreffende instituties om deze analyse te maken: wat doen ze al? Wat kan versterkt worden? En waar moet meer aandacht voor komen?

POLITIE

Om het vertrouwen van jongeren in de politie te vergroten, is het in de eerste plaats van belang te investeren in de relatie tussen jongeren en de politie. Ook moet de politie inclusief optreden, en discriminatie vanuit de politie bestrijden. Daarnaast adviseren we de politieorganisatie goed te laten aansluiten op de kansen en mogelijkheden van de moderne samenleving. We lichten deze drie punten onderstaand nader toe.

²⁹ Jongerenwerk laten we hier buiten beschouwing, omdat we hierover zoals gezegd te weinig data konden verzamelen.

Investeer in relatie jongeren en politie

Jongeren en de politie ontmoeten elkaar in de eerste plaats op straat. Het is van belang voor het vertrouwen in de politie dat deze contacten, zover mogelijk, positief verlopen. Een punt waar conflict over kan ontstaan, is dat jongeren niet begrijpen waarom agenten hen aanspreken, controleren of staande houden. Het is dan ook van belang dat agenten goed uitleggen wat ze doen en waarom ze iets doen. Training van agenten kan hen ondersteunen in de omgang met jongeren op straat. Daarbij is het van belang dat deze training op maat is; zoveel mogelijk afgestemd op de behoefte van individuele agenten.

Uit ons onderzoek komt verder naar voren dat het zinvol kan zijn een bijeenkomst te organiseren naar aanleiding van een incident. In een dergelijke bijeenkomst kan de politie haar handelen tijdens dit incident uitleggen en het eventueel verloren vertrouwen trachten te herstellen.

Tegelijkertijd blijkt het van belang om ontmoetingen niet alleen vanuit 'problemen' te organiseren, maar om juist ook te investeren in 'vredestijd'. Het gaat er om niet alleen op incidenten te reageren, maar ook te bouwen aan onderling vertrouwen wanneer er (nog) niets aan de hand is.

Het belang van een continue investering in de relatie met burgers komt bij de politieorganisatie terug in de interventie 'Bondgenoten', een werkwijze voor netwerkontwikkeling.³⁰ Vanuit het programma 'Kracht voor het Verschil' kijkt men of deze interventie – die zich nu op volwassenen richt – ook voor jongeren geschikt is.

Georganiseerde ontmoetingen tussen jongeren en de politie kunnen dus bijdragen aan het versterken van vertrouwen. Tijdens dergelijke ontmoetingen kunnen zij elkaar leren kennen en kan meer begrip voor elkaar ontstaan. Hierdoor kunnen contacten op straat positiever verlopen.

Het is van belang dat deze georganiseerde ontmoetingen aan bepaalde voorwaarden voldoen, bijvoorbeeld dat ze op een 'neutrale' locatie plaatsvinden en dat politie en jongeren gelijkwaardige gesprekspartners zijn (Noor, 2016). Enkele voorbeelden van interventies gericht op een georganiseerde ontmoeting tussen jongeren en de politie zijn 'Second Wave' en 'Controle Alt Delete' (uitgebreid beschreven door Noor, 2016). Daarnaast kan voorlichting over het werk van de politie jongeren meer inzicht

³⁰ Zie <https://www.kis.nl/artikel/bondgenoten-eten-relatie-opbouwen-tijdens-het-eten> voor een beschrijving van deze interventie.

geven in de dilemma's waarmee agenten te maken hebben, en de redenen waarom zij op bepaalde manieren handelen.

Daarnaast is het van belang het eerste contact met jongeren al vroeg te beginnen, zo merkten meerdere professionals in ons onderzoek op. Bijvoorbeeld door voorlichting te geven over het werk van de politie op basisscholen, zodat jongeren al op jonge leeftijd op een positieve manier met de politie in contact komen.

Inclusief optreden

Zoals eerder benoemd, heeft de politie een machtspositie ten opzichte van jongeren. Voor het vertrouwen van jongeren in de politie, en de legitimiteit die zij aan de politie toeschrijven, is het van groot belang dat de politie eerlijk en rechtvaardig optreedt. Het onderzoek laat zien dat dit, in elk geval in de ogen van jongeren, niet altijd het geval is. Daarbij kan het gaan om discriminatie van jongeren bij controles of aanhoudingen (waarbij de jongere verdachte is) maar ook om discriminatie van jongeren bij het doen van aangifte (waarbij de jongere juist slachtoffer is).

De hier bovengenoemde manieren om de relatie tussen jongeren en de politie te verbeteren kunnen al bijdragen aan het tegengaan van discriminatie. Daarnaast zijn er verschillende manieren om discriminatie specifiek te bestrijden. Zo zijn er trainingen beschikbaar om agenten bewust te maken van hun (onbewuste) vooroordelen, en te helpen om deze vooroordelen niet te laten meewegen in hun handelen. Voorbeelden van dergelijke trainingen zijn 'I Explain', 'Search detect and react', en 'Brown eyes, blue eyes' (zie Noor, 2016 voor een beschrijving van deze interventies). Tegelijkertijd is het van belang dat de politieorganisatie handhaaft op discriminatie en onrechtvaardig optreden door agenten. Dit kan vanuit de leiding gebeuren, door maatregelen te nemen rond het functioneren van individuele medewerkers. Maar ook kan het positief werken als collega's elkaar aanspreken op of bewust maken van bepaald gedrag; als de correctie dus binnen een team plaatsvindt.

Jongeren zelf zouden daarnaast beter geïnformeerd kunnen worden over de manieren om discriminatie of onjuist optreden door agenten te melden, en hun rechten (en plichten) ten opzichte van de politie, weerbaarder gemaakt kunnen worden. Ook hiervoor bestaan interventies, zoals 'Straatrecht', 'Een kwestie van kleur', en 'Jij en politie: ken je rechten en plichten' (Noor, 2016).

Tot slot is het van belang dat de politieorganisatie meer medewerkers met een migratieachtergrond aantrekt, zodat deze een goede afspiegeling is van de samenleving of wijk. Als jongeren (met een migratieachtergrond) zien dat er medewerkers van verschillende achtergronden bij de politie werken, krijgen zij mogelijk meer het gevoel dat de politie als organisatie er ook

voor hen is. Janssen (2015) bepleit dat diversiteit van de politieorganisatie vooral van belang is voor de legitimiteit van de politie, een politie waar de gehele Nederlandse bevolking zich in kan herkennen.

Ontwikkel visie op de politieorganisatie in de moderne tijd

Met de opkomst van sociale media en smartphones, is onze samenleving onomkeerbaar veranderd. Dit heeft ook zijn impact op het werk van de politie. Het optreden van politiemedewerkers in de openbare ruimte ligt onder een vergrootglas, nu vrijwel iedere burger een smartphone heeft en video-opnames op sociale media kan plaatsen. Daarnaast zijn ook de gezagsverhoudingen in onze samenleving anders dan vroeger, zo gaven politiemedewerkers in ons onderzoek aan. De jongeren van nu zien de politie niet meer automatisch als autoriteit. Zij zien zichzelf meer als gelijkwaardig aan de politie, en eisen dan ook nadrukkelijker verantwoording van de politie, bijvoorbeeld dat de politie beargumenteert waarom om legitimatie wordt gevraagd.

De politieorganisatie zou een visie moeten hebben op hoe zij zich wil verhouden in deze moderne samenleving, met alle uitdagingen die daarbij horen. De politie kan bijvoorbeeld een actieve rol nemen op sociale media en deze kanalen benutten om jongeren te bereiken. Vanuit de politieorganisatie is een aantal initiatieven genomen dat hierop inspeelt. Zo zijn er (tenminste) twee politievloggers met een kanaal op YouTube.³¹ Ook is er een website en een YouTube kanaal van de politie speciaal gericht op jongeren, waar jongeren antwoorden op vragen aan de politie kunnen vinden en met de politie kunnen chatten.³² En in Twente voert de politie 'webcare': bewoners kunnen vragen stellen en meldingen doen aan de politie via sociale media, ook is de politie alert op berichten die op internet de ronde doen.³³ Dergelijke initiatieven roepen ook weer nieuwe vraagstukken op, zoals de omgang met privacygevoelige informatie.³⁴ De politieorganisatie kan dergelijke initiatieven ondersteunen, verder ontwikkelen, en visie ontwikkelen hoe met deze vraagstukken om te gaan.

ONDERWIJS

Onze aanbevelingen aan docenten en andere partijen die het vertrouwen van jongeren in het onderwijs willen vergroten zijn opgesomd in de volgende vijf aanbevelingen.

31 Politievlogger Jan-Willem, 143.440 abonnees, en politievlogger Tess, 13.408 abonnees.

32 [Vraaghetdepolitie.nl](https://www.tubantia.nl/hengelo/politie-volgt-heel-twente-nu-ook-digitaal~a0bdb067/)

33 <https://www.tubantia.nl/hengelo/politie-volgt-heel-twente-nu-ook-digitaal~a0bdb067/>

34 <https://www.ad.nl/binnenland/politie-past-beleid-aan-na-privacyschending-politievloggers~a369bce8/>

Tijd en aandacht voor de individuele leerling

Vertrouwen tussen jongeren en docenten is onder andere gebaseerd op de competenties die jongeren toekennen aan docenten en de persoonlijke band die jongeren met docenten hebben. Grote klassen en een grote workload van docenten kunnen op sommige scholen de mogelijkheid van docenten om een persoonlijke band met leerlingen op te bouwen beperken. Indien docenten en jongeren op een school dit als problematisch ervaren, kunnen docententeams en managementteams op zoek gaan naar manieren om meer ruimte hiervoor te maken. Daarnaast kan worden nagedacht over manieren om de participatie van leerlingen in de klas te verhogen. Volgens docenten in het groeps gesprek kan mede-eigenaarschap zorgen voor meer vertrouwen tussen leerling en docent.

Transparantie en openheid

Wanneer docenten – die al dan niet een vertrouwenspersoon zijn – persoonlijke gesprekken van jongeren bespreken met collega's, zonder toestemming van de jongere, kan dit het vertrouwen van jongeren in de docent schaden. Onze aanbeveling is dat scholen jongeren helderheid bieden over de werkwijze rond vertrouwelijke informatie en het handelingsprotocol van een vertrouwenspersoon. Daarnaast kunnen docenten transparanter zijn naar jongeren tijdens persoonlijke gesprekken, door het aan te geven wanneer ze informatie met collega's willen delen.

Ingrijpen bij discriminatie

Een andere factor die het vertrouwen in docenten beïnvloedt, is de discriminatie in de klas die sommige jongeren met een migratieachtergrond ervaren. Onze aanbeveling is dat scholen, docenten- en managementteams gezamenlijk formuleren hoe te handelen wanneer er sprake is van discriminatie in de klas. Wanneer het helder is voor docenten hoe zij kunnen optreden, kunnen zij ook sneller en effectiever ingrijpen. Tot slot moet er aandacht in de scholing en training van docenten zijn voor het hanteren van een waarde vrije houding. Dit betekent ook dat docenten leerlingen gelijk moeten behandelen.

Inzicht en helderheid in het totstandkoming van schooladviezen

Een kwart van de geïnterviewde jongeren met een migratieachtergrond heeft naar eigen zeggen ervaring met onder advisering: van henzelf of van iemand in hun directe omgeving. Dit houdt in dat het advies van de leerkracht lager is dan gerechtvaardigd zou zijn op grond van de objectieve prestaties van de leerling. Onze aanbeveling is dat docenten helderheid moeten geven in de wijze waarop ze hun schooladvies uitbrengen. Met name de factoren die een rol spelen bij het uitbrengen van hun schooladvies, zoals testresultaten uit het leerlingvolgsysteem, gedragskenmerken en het zorgdossier van de leerling (Kennisrotonde,

2017), moeten goed afgewogen worden. Niet alleen moeten deze afwegingen inzichtelijk worden gemaakt, maar ook helder worden gecommuniceerd naar ouders en betreffende leerling.

Divers en cultuursensitief onderwijs

Onze aanbeveling is ook aandacht te besteden aan het divers maken van het onderwijssysteem. Deze slag in diversiteit is nodig, zodat het onderwijs cultuursensitiever wordt. Ook kunnen docenten met een migratieachtergrond als rolmodellen fungeren voor jongeren met een migratieachtergrond.

POLITIEK

Onze aanbevelingen aan politici en andere partijen die het vertrouwen van jongeren in de politiek willen vergroten, vallen grofweg uiteen in vier handelingsrichtingen. Waarbij vooral de eerste twee – kennis vergroten en participatie stimuleren – vaak hand-in-hand gaan: een initiatief om jongeren meer bij politiek te betrekken, brengt jongeren ook meer kennis bij over politiek en omgekeerd. In onderstaande lichten we de vier richtingen nader toe.

Kennis vergroten

De politieke kennis van jongeren is beperkt. Zo weten veel jongeren niet goed wat de politiek voor hen kan betekenen, is er weinig begrip voor politici die beloftes niet waarmaken,³⁵ en zijn er misvattingen over het politieke systeem. Aanbeveling is dan ook om de kennis van jongeren over politiek te vergroten. Uit ons onderzoek komen verschillende randvoorwaarden naar voren, waarmee politiek interessanter gemaakt kan worden voor jongeren, zodat deze informatie beter overkomt.

Ten eerste is de politieke interesse afhankelijk van het thema: wanneer het gaat over thema's die voor jongeren belangrijk zijn, vinden zij politiek interessanter. Ten tweede is het van belang de onderwerpen zo concreet mogelijk te maken, en duidelijk te maken waarom dit voor jongeren van belang is. Daarbij kan het helpen het onderwerp lokaal te maken, zodat het dichterbij de leefwereld van jongeren staat. Ten derde is het van belang het taalgebruik eenvoudig te houden. Tot slot is het medium van belang. Zo kunnen sociale media meer worden ingezet om jongeren te bereiken en zou informatie over politiek beschikbaar moeten zijn op vindplaatsen van jongeren, zoals in buurthuizen of door (gast)lessen op school.

35 Als jongeren meer weten over coalitievorming en de noodzaak om compromissen te sluiten in de politiek, hebben zij er mogelijk meer begrip voor dat politici hun beloftes niet altijd waar kunnen maken. Dit wil overigens niet zeggen dat het niet waarmaken van beloftes door politici altijd gelegitimeerd is.

Participatie stimuleren

Door jongeren actief deel te laten nemen aan de politiek, hen bijvoorbeeld inhoudelijk mee te laten denken over politieke onderwerpen, raken zij meer bij politiek betrokken. Uit ons onderzoek komen verschillende randvoorwaarden naar voren voor projecten die jongeren een actieve rol in de politiek geven. Zo kan het beschikbaar stellen van een budget, waarmee ideeën die jongeren aandragen uitgevoerd kunnen worden, jongeren laten zien dat de politiek daadwerkelijk dingen teweeg kan brengen en ervoor zorgen dat zij zich serieus genomen voelen. Daarnaast is van belang te zorgen voor continuïteit in projecten, zodat deze steeds worden overgedragen op nieuwe jongeren.

Voorbeeldprojecten gericht op kinderen, waarin kinderen een actieve rol hebben zijn het spel Democracy van ProDemos³⁶ en de Kinderraad.³⁷ Een voorbeeld van een initiatief om de politieke participatie van jongeren te verhogen, is de Stembus/#Polertiek campagne van Tim Hofman voor de Tweede Kamerverkiezingen.³⁸

Individuele politici

Jongeren zelf zien verbeterpunten in het gedrag van individuele politici. Ten eerste moeten politici volgens jongeren meer waarmaken wat ze zeggen, hun beloftes nakomen. Ten tweede moeten politici iedereen gelijk behandelen en dus niet discrimineren. Deze zaken zouden volgens jongeren bijdragen aan vertrouwen. Behalve de voor de hand liggende aanbeveling aan politici – beloftes nakomen en niet discrimineren – zijn deze punten echter moeilijk door te vertalen naar aanbevelingen. In tegenstelling tot bij de andere instituties, zijn politici namelijk geen directe collega's van elkaar. De politiek is niet zozeer één organisatie zoals bij de politie en op scholen wel het geval is en politici hebben in die zin ook minder invloed op het gedrag van andere vertegenwoordigers.

Gevoel van vertegenwoordiging

Uit ons onderzoek komt naar voren dat een gevoel van vertegenwoordiging, het gevoel dat je belangen behartigd worden, van belang is voor vertrouwen in de politiek. Relatief weinig oplossingsrichtingen die respondenten in ons onderzoek aandroegen, hadden betrekking op het gevoel van vertegenwoordiging. In een van de groepsgesprekken is wel genoemd dat het van belang is dat de politiek een goede afspiegeling vormt van de samenle-

ving. Zo is wat betreft het aandeel politici met een migratieachtergrond verbetering mogelijk.

Verder zijn de jongerenafdelingen van politieke partijen niet bij iedereen bekend. Bovendien zijn deze gebonden aan de bredere partij waar zij onderdeel van uitmaken. Aandacht zou besteed kunnen worden aan het beter bekend maken van de jongerenafdelingen en jongerenpartijen onder jongeren en aan het bereiken van diverse groepen jongeren.

Daarnaast zouden politici en politieke partijen in hun partijprogramma's aandacht moeten besteden aan onderwerpen die voor jongeren belangrijk zijn. En duidelijk communiceren naar jongeren wat zij op dit gebied ondernemen.

OVEREENKOMSTEN TUSSEN INSTITUTIES

Hoewel de onderzochte instituties verschillend van aard en functie zijn, kunnen vergelijkbare factoren van invloed zijn op de mate van vertrouwen in de instituties. Als we kijken naar manieren waarop het vertrouwen van jongeren versterkt kan worden, dan komen ook vergelijkbare handelingsrichtingen naar voren.

Allereerst is belangrijk dat vertegenwoordigers van de instituties (agenten, politici, docenten) inclusief handelen: alle jongeren gelijkwaardig en met respect behandelen. Hieraan gerelateerd is het van belang dat zij open en transparant zijn. Ze moeten zoveel mogelijk (helder en duidelijk) uitleggen wat ze doen en waarom ze dit doen. Bijvoorbeeld: de politie dient uit te leggen waarom ze jongeren controleren en docenten moeten het schooladvies goed kunnen onderbouwen. Het vertrouwen van jongeren kan versterkt worden als ze zich vertegenwoordigd voelen door het instituut en het gevoel hebben dat het instituut, bijvoorbeeld de politici, er 'ook voor hen zijn'. Diversiteit van personeel kan bijdragen aan het gevoel vertegenwoordigd te worden en levert ook een positieve bijdrage aan cultuursensitief werken. Bij instituties waarmee jongeren direct contact hebben, zoals het onderwijs en voor sommige jongeren ook de politie, is het voor het vertrouwen van belang dat dit contact (zo) positief (mogelijk) en respectvol verloopt. Bijvoorbeeld dat de politie serieus omgaat met een aangifte of dat een docent jongeren persoonlijke aandacht geeft. Met name als het vertrouwen van jongeren grotendeels gebaseerd is op berichtgeving in (sociale) media – zoals voor een deel het geval is bij de politie en grotendeels bij de politiek – kunnen de media, en dan met name sociale media, ook ingezet worden om het vertrouwen van jongeren te versterken. Bijvoorbeeld door een meer positieve of neutrale berichtgeving van een politievlogger, of door een sociale mediacampagne om te stimuleren dat jongeren gaan stemmen.

5.3 Tot slot

Het is van belang dat jongeren vertrouwen hebben in de instituties binnen de Nederlandse samenleving. Dit vertrouwen kan immers zorgen voor meer betrokkenheid en participatie in de maatschappij, meer bereidheid tot samenwerking met en/of gehoorzamen aan de regels van de desbetreffende instituties. Uiteindelijk kan het zorgen voor meer sociale samenhang in de samenleving.

Eerder onderzoek laat zien dat personen met een migratieachtergrond soms minder vertrouwen hebben in de Nederlandse instituties. Dit is zorgwekkend – zeker gezien de sociaal-culturele afstand en meer kwetsbare positie die (jongeren uit) migrantengroepen in de Nederlandse samenleving innemen (SCP, 2015). Recentelijk is vooral het vertrouwen van jongeren met een migratieachtergrond in de politie in de (media)aandacht geweest.

Dit roept de vraag op hoe het met het vertrouwen van jongeren in instituties gesteld is. In dit onderzoek wordt daarom, voor zover ons bekend, voor het eerst op basis van verschillende kwantitatieve en kwalitatieve gegevensbronnen nagegaan in hoeverre jongeren vertrouwen hebben in verschillende instituties, welke factoren dit vertrouwen beïnvloeden en hoe het vertrouwen in instituties versterkt kan worden.

Dit onderzoek laat zien dat het merendeel van de jongeren vertrouwen heeft in de politie, het onderwijs en de politiek. Tegelijkertijd is het vertrouwen in de politiek relatief klein en bij de politie valt op dat er jongeren zijn – met name jongeren met een migratieachtergrond en/of lager opleidingsniveau – bij wie het vertrouwen beduidend minder groot is. Dit roept de vraag op hoe het vertrouwen van deze jongeren in instituties versterkt, dan wel hersteld kan worden. En ook de vraag wat het vertrouwen van jongeren in instituties dan beïnvloedt.

Uit het onderzoek komen enkele overkoepelende factoren naar voren die van invloed blijken op de mate van vertrouwen in elk van de onderzochte instituties. Jongeren hebben over het algemeen meer vertrouwen als ze zich vertegenwoordigd voelen (bijvoorbeeld 'de politiek is er ook voor mij'), ze het instituut effectief vinden (bijvoorbeeld dat de politie succesvol misdaad bestrijdt) en als ze ervaren dat vertegenwoordigers van het instituut goed omgaan met hun machtspositie: alle jongeren gelijkwaardig, rechtvaardig en met respect behandelen (bijvoorbeeld dat docenten een neutraal schooladvies geven). Bij de politie en het onderwijs speelt hiernaast de waardering van, of beelden over, het persoonlijke contact tussen de institutie en jongeren een belangrijke rol: als jongeren zelf een positieve ervaring

hebben of van anderen goede ervaringen horen, hebben ze meer vertrouwen in de institutie.

Bij alle drie de onderzochte instituties komen in het onderzoek voorbeelden naar voren waaruit blijkt dat jongeren met een migratieachtergrond niet altijd gelijk en soms minder goed behandeld worden. Bij de politie spreken jongeren bijvoorbeeld over het vaker gecontroleerd worden, bij onderwijs komt bijvoorbeeld onder advisering aan de orde en verschillende jongeren zeggen dat sommige politici discriminerende uitspraken doen. Jongeren baseren zich hier soms op persoonlijke ervaringen, maar vaak ook op ervaringen van anderen, zowel bekenden uit hun omgeving als onbekenden in filmpjes op sociale media. Hoewel jongeren met een migratieachtergrond dergelijke discriminatie het vaakst benoemen, geeft ook een aanzienlijk deel van de jongeren zonder migratieachtergrond en (een deel van) de gesproken vertegenwoordigers van de instituties aan dat dergelijke achterstelling plaatsvindt. Tegelijkertijd heeft dergelijke oneerlijke behandeling logischerwijze meer impact op jongeren met een migratieachtergrond, aangezien zij hierdoor direct getroffen (kunnen) worden. Eerder zagen we al dat het vertrouwen van jongeren met een migratieachtergrond in de politie relatief laag is. Mogelijk vormt het verschil in impact van gepercipieerde ongelijke behandeling hiervoor een verklaring.

Als we deze bevindingen omzetten in een handelingsperspectief voor instituties, aanbevelingen om het vertrouwen van jongeren te behouden dan wel terug te winnen, dan komen er zes overkoepelende aanbevelingen naar voren:

1. **Inclusief handelen:** alle jongeren gelijkwaardig, rechtvaardig en met respect behandelen.
2. **Open en transparant optreden:** toelichten wat je waarom doet (microniveau) en in hoeverre het werk bijdraagt aan een betere samenleving (macroniveau).
3. **Vertegenwoordig jongeren:** geef jongeren het gevoel dat het instituut er 'ook voor hen is'.
4. **Meer diversiteit in het personeel:** dit kan bijdragen aan het gevoel vertegenwoordigd te worden en levert ook een positieve bijdrage aan cultuursensitief werken.
5. **Positief (direct) contact:** zorg voor positieve (persoonlijke) ervaringen van jongeren: contact waaruit betrokkenheid blijkt, onderling begrip kan ontstaan en contact dat jongeren het gevoel geeft dat ze serieus genomen worden.
6. **Inzet sociale media:** een positief (tegen)geluid bieden op een medium dat een groot bereik bij jongeren heeft.

Kortom, zorg voor een inclusieve en transparante omgang met jongeren.

36 <https://www.prodemos.nl/voor-scholen/voor-basisscholen/democracy-interactief-spel-op-gemeentehuis/>

37 In meerdere gemeenten, zie bijvoorbeeld <http://kinderraadutrecht.nl/>.

38 <https://delagarde.nl/tim-hofman-campagne-stembus/>

Bijlage 1: Bevindingen jongerenwerk

ERVARINGEN MET JONGERENWERK

De meeste geïnterviewde jongeren weten wel wat jongerenwerk is, maar de meerderheid (24) heeft zelf geen ervaring met jongerenwerk en kent ook geen mensen in hun directe omgeving die hier ervaring mee hebben. Ongeveer de helft van de jongeren wist ook niet wat het beroep inhield. Enkele jongeren dachten dat het ging om 'werk voor jongeren'.

De jongeren die wel ervaringen hebben met jongerenwerk (13) zijn hierover positief. De meesten van hen kennen het jongerenwerk als activiteiten voor jongeren in een buurthuis, zoals een voetbaltoernooi, PlayStation toernooi, darten, meidenclub, tafelvoetbal, knutselen, toneelvoorstelling, kook- en zangles etc. Jongerenwerkers worden door hen als professionals gezien die activiteiten organiseren om je ' bezig te houden' en er voor je te zijn wanneer je hulp nodig hebt. Een aantal jongeren vertelde geholpen te zijn met hun school: bij huiswerk of het vinden van een stageplek. Bij deze groep jongeren die activiteiten hebben bezocht en die (doorgaans positieve) ervaringen hebben, kwam uit de interviews niet naar voren hoeveel invloed jongerenwerkers op jongeren hebben. De jongeren zijn niet diep ingegaan op het werk van jongerenwerkers.

Twee geïnterviewde jongeren zijn intensiever begeleid door jongerenwerkers vanwege persoonlijke problemen. Zij zijn positief over de begeleiding die ze hebben gehad. Volgens deze jongeren geven jongerenwerkers het goede voorbeeld, en zijn ze (soms ook) rolmodellen voor jongeren. Ze hebben inlevingsvermogen en hebben een fijne omgang met jongeren.

Wat ook opviel, was dat enkele jongeren die jongerenwerkers niet kenden en ook geen ervaring met ze hadden, in de veronderstelling waren dat jongerenwerkers er alleen voor moeilijke jongeren zijn om ze van het slechte pad af te houden. De volgende citaten illustreren dit:

Ik denk dat het om jongeren gaat, dat als zij problemen hebben, dat ze daar terecht kunnen komen en dat ze die jongeren kunnen helpen om hen op het rechte pad te houden. Dat ze niet in aanraking komen met de politie.

Er is er wel een in de buurt, maar daar kom ik niet. Het is een beetje eng om daar binnen te komen. Het zijn vooral oudere jongeren en ze zijn niet goed. Je ziet meestal kinderen aan het roken of drinken. Niet echt een plek waar je naar binnen wil.

MATE VAN VERTROUWEN

Omdat slechts 13 van de 38 geïnterviewde jongeren ervaring hadden met jongerenwerk, is er weinig kwalitatieve data om de vraag te beantwoorden in hoeverre jongeren vertrouwen hebben in het jongerenwerk. Dertig jongeren gaven wel een cijfer aan hun vertrouwen in jongerenwerk: gemiddeld een 7.1. Zoals gezegd hadden de meesten van hen echter zelf geen ervaringen met jongerenwerk. En aangezien sommigen niet goed snappen wat jongerenwerk is, is dit cijfer wellicht niet betrouwbaar.

Jongeren die jongerenwerkers niet kenden en ook geen ervaring met ze hadden, geven desondanks een gemiddeld hoog cijfer aan hun vertrouwen in jongerenwerk. De reden hiervoor is dat volgens hen jongerenwerkers 'wel goed werk verrichten', omdat ze er voor jongeren zijn en hen ondersteunen. Vanuit de gedachte dat jongerenwerkers professionals zijn die zich op een positieve manier inzetten voor jongeren, was het vertrouwen in jongerenwerk groot. De volgende twee citaten illustreren dit:

Ja, ik heb daar ook wel vertrouwen in. Ik vind ook dat het hartstikke goed is dat dat er is. Ik denk ook dat dat verschil maakt dat dat er is. Ik denk dat het bepaalde jongeren wel van de straat houdt. Dat ze een plekje hebben waar ze naar toe kunnen en met hun vrienden zijn, zonder dat ze op straat hangen.

Ik vind het wel cool eigenlijk dat ze dat doen voor kinderen. Zodat kinderen niet de hele tijd achter hun telefoon zitten. Dat ze lekker buiten gaan spelen en voetballen of knutselen.

De geïnterviewde jongeren die wel ervaringen hebben met jongerenwerk, hebben hierin ook vertrouwen: zij geven aan het gevoel te hebben dat jongerenwerkers er voor hen zijn en

goede bedoelingen hebben. Een enkele jongere kon wel op basis van persoonlijke ervaring de mate van vertrouwen in jongerenwerk beschrijven. Een persoonlijke band, interesse in jongeren, betrokkenheid, respect, begrip, oprechtheid en de tijd nemen voor jongeren zorgen voor vertrouwen, volgens de geïnterviewde jongeren. De volgende citaten illustreren dit:

Ik heb veel vertrouwen in jongerenwerkers. Ze zijn bereid om jongeren te helpen en te steunen. Er wordt geluisterd naar de jongeren en er wordt ook iets gedaan. Jongerenwerkers zijn ook eerlijk en rechtvaardig naar de jongeren toe. Dit is wat ik heb ervaren en heb gezien. Jongeren worden eerlijk geholpen.

Ik heb jongerenwerkers gekend, maar weet niet meer of ze er nu nog zijn. Ze hadden een klein huisje op een pleintje. Ze organiseerden activiteiten in de zomer. De activiteiten vond ik altijd wel leuk. De jongerenwerkers begrepen jongeren goed. Ze waren normaal. Ze vergelijken jongeren niet met elkaar. Ze gingen de jongeren persoonlijk leren kennen. Dat was heel fijn.

Ja ik heb er wel vertrouwen in. Ik heb alleen maar goede begeleiders gehad. Ik hoop voor de aankomende jongeren dat ze ook zo iemand vinden zoals ik heb gehad, de hulp waar je het nodig hebt, je stimuleert, je laat zien hoe het ook kan. Hij ging met me naar het theater. Ander soort wereldje ging voor me open. Ik ging nooit naar het theater. Zulke dingen, dat hij je ook laat zien dat er ook andere dingen zijn in het leven dan alleen maar chillen en uitgaan en schreeuwen op straat en rebels doen.

6 Bijlage 2: Geraadpleegde literatuur

Akkermans, M., Kloosterman, R., Knoops, K., Linden, G. & Moons, E. (2016). *Veiligheidsmonitor 2015*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Arends, J. & Schmeets, H. (2015). *Sociaal en institutioneel vertrouwen in Nederland*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Bellaart, H. & Day, M. (2017). *Wijkteams en diversiteit: hoe wijkteams inspelen op etnisch-culturele diversiteit*. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving.

Boelhouwer, J. (2015). De stemming in Europa. In: *Boelhouwer, J., Kraaykamp, G. & Stoop, I. (red.), Nederland in Europees perspectief: Tevredenheid, vertrouwen en opinies*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Bradford, B. & Jackson, J. (2010). *Different things to different people? The meaning and measurement of trust and confidence in policing across diverse social groups in London*, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1628546.

Broekhuizen, J., Kapel, M. van, Steketee, M. & Roetman, L. (2017). *Vertrouwen in een rechtvaardige behandeling door de politie: een analyse van de ISRD-3: een grootschalig internationaal onderzoek onder scholieren*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut/Kennisplatform Integratie en Samenleving.

Broekhuizen, J., Stokkom, B. van, Schaap, D. & Maier, D. (2015). *Serius nemen: over het vertrouwen van burgers in de Amsterdamse politie*. Amsterdam: politie/gemeente Amsterdam/VU.

Broekhuizen, J. (2010). Factsheet: *Welke factoren spelen een rol bij onder advisering in het basisonderwijs?* Amsterdam: Gemeente Amsterdam, Dienst Onderzoek en Statistiek.

Çankaya, S. (2012). *De controle van marsmannetjes en ander schorriemorrie*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2017). *Veiligheidsmonitor 2016*.

Centraal Bureau voor de Statistiek/StatLine (2016). *Tabel Vertrouwen in mensen en in organisaties. Geraadpleegd op 2-10-2017 via: <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication>*

Dekker, P., Houwelingen, P. van & Meer, T. van der (2015). *Burgerperspectieven 2015*3. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Dekker, P., Ridder, J. den, Houwelingen, P. van & Broek, A. van den (2016). *Burgerperspectieven 2016*4. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Duijndam, C. & Prins, B. (2017). *Geboren en getuige in de Schilderswijk: verhalen van jongeren in een Haagse wijk over vertrouwen in de politie*. Den Haag: De Haagse hogeschool.

European Union Agency for Fundamental Rights (EUAFR; 2017a). *Second European Union Minorities and Discrimination Survey: main results*. Luxemburg: Publications Office of the European Union.

European Union Agency for Fundamental Rights (EUAFR; 2017b). *Second European Union Minorities and Discrimination Survey: Muslims – Selected findings*. Luxemburg: Publications Office of the European Union.

Farran, D., Hough, M., Murray, K. & McVie, S. (2018 in press). *Social cohesion and crime among adolescents in Europe and the US*. Springer.

Gau, J. M., Corsaro, N., Stewart, E. A., & Brunson, R. K. (2012). Examining macro-level impacts on procedural justice and police legitimacy. *Journal of Criminal Justice*, 40(4), 333-343.

Hinds, L. (2009). Youth, police legitimacy and informal contact. *Journal of police and criminal psychology*, 24(1), 10-21.

Hoorens-Maas, R. & Naafs-Wilstra, C. (1997). *Een school om te vertrouwen*. Houten: Educatieve Partners Nederland.

Hough, M., Jackson, J., & Bradford, B. (2013). *Legitimacy, trust and compliance: An empirical test of procedural justice theory using the European Social Survey*.

Houwelingen, P. van, Huijnk, W. & Ridder, J. den (2016). Participatie en vertrouwen van niet-westerse migranten. In: Huijnk, W. & Andriessen, I. (red.), *Integratie in zicht? De integratie van migranten in Nederland op acht terreinen nader bekeken*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Inspectie van het Onderwijs (2017). *De staat van het onderwijs: onderwijsverslag 2015/2016*. Den Haag: Inspectie van het Onderwijs, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Jackson, J., Bradford, B., Hough, M., Kuha, J., Stares, S., Widdop, S., Fitzgerald, R., Yordanova, M. & Galev, T. (2011). Developing European indicators of trust in police. *European Journal of Criminology*, 8(4), 267-285.

Janssen, J. (2015). *Bont én blauw: over de vraag naar de relevantie van de etnische achtergrond van politieambtenaren*. *Cahiers Politiestudies*, 35, 183-199.

Kennisrotonde. (2017) *Wat is het effect van over- en onder advisering van leerlingen aan het einde van de basisschool (KR.137)*.

Kloosterman, R. (2010). Institutioneel vertrouwen. In: *Schmeets, H. (red.) Sociale samenhang: participatie, vertrouwen en integratie*. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Kloosterman, R. & Schmeets, H. (2010). *Participatie en vertrouwen*. In: *Schmeets, H. (red.) Sociale samenhang: participatie, vertrouwen en integratie*. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Kuppens, J., Lenders, A., Scholten, L., Hardeman, M. & Ferwerda, H. (2017). *Beelden van de samenleving over de bejegening van burgers door de politie in relatie tot discriminatie: een onderzoek naar ervaringen en meningen*. Arnhem: Bureau Beke.

Landman, W. & Kleijer-Kool, L. (2016). *Boeven vangen: een onderzoek naar proactief politieoptreden*. Apeldoorn: Politie & Wetenschap; Amersfoort: Twynstra Gudde.

Mann, L., Doosje, B., Konijn, E. A., Nickolson, L., Moore, U. & Ruigrok, N. (2015). *Indicatoren en manifestaties van weerbaarheid van de Nederlandse bevolking tegen extremistische boodschappen: een theoretische en methodologische verkenning*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Noor, S. (2016). *Zonder vooroordelen: een inventarisatie van interventies gericht op preventie van etnisch profileren door het verbeteren van de relatie tussen jongeren en politie*. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving.

Politie (2015). *De Kracht van het verschil: variëteit, gelijkwaardigheid en verbinding. Overzicht van de speerpunten in het beleid van de politie om tot meer diversiteit te komen en tegelijkertijd discriminatie te bestrijden*. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2015/11/16/tk-bijlage-de-kracht-van-het-verschil>

Ridder, J. den, Dekker, P. & Houwelingen, P. van (2017). *Burgerperspectieven 2017*3: *Kwartaalbericht van het Continu Onderzoek Burgerperspectieven*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Ridder, J. den & Schyns, P. (2013). *Publieke Opinie*. In: *Bijl, R., Boelhouwer, J., Pommer, E. & Sonck, N. (red.), De sociale staat van Nederland 2013 (p. 55-83)*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Schmeets, H. (2017). *Vertrouwen in elkaar en in de samenleving*. Den Haag: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR).

Schmeets, H. (2015). *Ontwikkelingen in sociaal en institutioneel vertrouwen*. In: *Sociale samenhang 2015: Wat ons bindt en verdeelt*. Den Haag/Heerlen/Bonaire: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Schmeets, H. & Riele, S te (2010). *Sociale samenhang in het drieluik van participatie, vertrouwen en integratie*. In: *Schmeets, H. (red.) Sociale samenhang: participatie, vertrouwen en integratie*. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Sociaal en Cultureel Planbureau (2015). *Werelden van verschil: over de sociaal-culturele afstand en positie van migrantengroepen in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Sociaal en Cultureel Planbureau (2017). *Kwesties voor het kiezen: Analyses van enkele maatschappelijke thema's voor de Tweede Kamerverkiezingen 2017*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Sproet, M. & Wieringen, J. van (2011). *Handreiking: bereik alle doelgroepen optimaal. Op weg naar een cultuursensitief Centrum voor Jeugd en Gezin*. Utrecht: Pharos.

Sunshine, J., & Tyler, T. R. (2003). The role of procedural justice and legitimacy in shaping public support for policing. *Law and Society Review*, 37(3), 513-547.

Timmermans, A., Kuyper, H. & Werf, G. van der (2013). *Schooladviezen en onderwijsloopbanen: voorkomen, risicofactoren en gevolgen van onder- en over advisering*. Groningen: Gronings Instituut voor Onderzoek van het Onderwijs.

Tyler, T. R., & Wakslak, C. J. (2004). Profiling and police legitimacy: Procedural justice, attributions of motive, and acceptance of police authority. *Criminology*, 42(2), 253-282.

Veer, L. van der, Sluis, A. van, Walle, S. van der & Ringeling, A. (2013). *Vertrouwen in de politie: Trends en verklaringen*. Apeldoorn: Politie & Wetenschap; Erasmus Universiteit Rotterdam

Bijlage 3: Topiclijst interviews

De interviews waren semigestructureerd, tijdens het gehele interview werd doorgevraagd op wat de jongere vertelde, en kwamen punten afhankelijk van de loop van het gesprek in wisselende volgorde aan bod. De verschillende instituties werden steeds in een andere volgorde besproken.

INTRODUCTIE ONDERZOEK

Bedankt dat je wilt meewerken aan dit interview. Ik zal nog even uitleggen waar het onderzoek over gaat en wat het doel ervan is. We onderzoeken hoe jongeren denken over de instellingen school, jongerenwerk, politie en politiek. En zijn benieuwd naar het vertrouwen dat jongeren in deze instellingen hebben. Met vertrouwen bedoelen we: dat je het gevoel hebt dat instellingen, en de mensen die bij de instellingen werken, eerlijk en rechtvaardig zijn. En dat instellingen goede bedoelingen hebben en er ook voor jou zijn. We onderzoeken in hoeverre jongeren vertrouwen hebben in instellingen, waar dit door komt, en hoe vertrouwen eventueel verbeterd kan worden. We interviewen 40 jongeren. De resultaten van dit onderzoek worden beschikbaar gesteld aan overheid en gemeenten. Je doet volledig anoniem mee aan dit interview. Dat wil zeggen, we schrijven op wat je zegt maar niet dat jij het zegt. Je naam komt dus nergens bij te staan! Het gesprek zal ongeveer een uur duren. Als bedankje voor je tijd krijg je na afloop van mij een VVV-bon ter waarde van 15 euro.

Heb je nog vragen voordat we beginnen?

	Geen enkel vertrouwen									Alle vertrouwen
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Onderwijs										
Jongerenwerk										
Politie										
Politiek										

ACHTERGRONDKENMERKEN

Om te beginnen wil ik je wat vragen over jezelf stellen. Hierdoor kan ik je antwoorden beter vergelijken met de antwoorden van andere jongeren.

- Hoe oud ben je?
- Welke opleiding doe je? [noteer in elk geval opleidingsniveau]
- Ben je zelf in Nederland geboren? En waar zijn je ouders geboren?
- Woon je in [plaatsnaam school] of in een andere plaats?
- In welke buurt woon je? Kun je iets vertellen over de buurt waarin je woont?
 - » Wat voor mensen wonen er in jouw buurt? (qua arm/rijk, opleidingsniveau, migratieachtergrond) Gemengd of veel dezelfde mensen?
 - » Is het een veilige buurt? Waarom wel/niet?

GESLOTEN VRAGEN

Ik zal je in het gesprek vooral 'open' vragen gaan stellen. Maar om een eerste beeld te krijgen van hoe jij denkt over verschillende instellingen, wil ik je deze vraag voorleggen:

Hoeveel vertrouwen heb je op dit moment in de volgende instellingen in Nederland? Je mag een antwoord geven tussen de 1 en de 10, waarbij 1 geen enkel vertrouwen betekent en 10 alle vertrouwen.

VERTROUWEN IN ONDERWIJS

Dan wil ik je nu vragen naar jouw ervaringen met school.

Basisschool overgang

- Je zit nu op de middelbare school. Van de basisschool heb jij een advies gekregen, bijvoorbeeld VMBO, HAVO of VWO. Wat vond je van dit advies?
- Ben je tevreden met dit advies?
 - » Zo niet, heb je een voorbeeld wanneer dit soms niet eerlijk verloopt?

Middelbare school/mbo

- Wat vind je van de school waarop je nu zit?
 - » Ben je positief, negatief, of neutraal over jouw school?
 - » Waarom vind je dat?
- Hoe is het contact tussen jou en de docenten of anderen die werken op jouw school?
- Hoe vind je dat docenten of anderen die werken op jouw school met jongeren omgaan?
 - » Positief/negatief/neutraal?
 - » Waarom vind je dat?
- Wat gaat er goed op jouw school? En wat kan er beter?
- In hoeverre heb jij vertrouwen in de docenten op jouw school?
 - » Waarom wel/niet?
- Vind je dat docenten/de mensen die op jouw school werken scholieren eerlijk en rechtvaardig behandelen?
 - » Waarom wel/niet?
- In hoeverre denk je dat docenten op school er voor jou zijn?
 - » Hoe komt dat?

Onderwijs breed

- Je gaf net aan dat..... en Is dit volgens jou ook zo op andere scholen in (*gemeente noemen of Nederland*)?
- Wat zou er voor kunnen zorgen dat jij meer vertrouwen in jouw school/het onderwijs(systeem) krijgt?
 - » Waarom zou dit werken volgens jou? Wie zou dit kunnen doen?

VERTROUWEN IN JONGERENWERK

Nu wil ik je een aantal vragen stellen over jongerenwerk.

- Weet je wat jongerenwerk is?
- Ken je jongerenwerkers? Bezoek je wel eens activiteiten van jongerenwerk of heb je om andere redenen contact gehad met een jongerenwerker? [zo nee, vragenblok overslaan]
- Hoe verliep jouw contact met deze jongerenwerker(s)?
- Hoe vind je dat jongerenwerkers omgaan met jongeren?

- » Positief, negatief, of neutraal?
- » Waarom vind je dat?
- Wat gaat er goed bij het jongerenwerk? En wat kan er beter?
- In hoeverre heb jij vertrouwen in het jongerenwerk/de jongerenwerkers?
 - » Waarom wel/niet?
- Vind je dat jongerenwerkers jongeren eerlijk en rechtvaardig behandelen?
 - » Waarom wel/niet?
- Heb je het gevoel dat jongerenwerkers er voor jou zijn?
 - » Hoe komt dat?
- Je gaf net aan dat..... Wat kan er volgens jou gedaan worden om vertrouwen van jongeren in jongerenwerkers te verbeteren?
 - » Wat zou er voor kunnen zorgen dat jij meer vertrouwen in jongerenwerkers krijgt?
 - » Waarom zou dit werken volgens jou? Wie zou dit kunnen doen?

VERTROUWEN IN POLITIE

Dan wil ik je nu wat vragen stellen over de politie.

- Wat vind je van de politie? En dan bedoel ik vooral, van de manier waarop de politie met jongeren omgaat?
 - » Waarom vind je dat?
 - » Wat gaat goed? Wat kan er beter?
- Kom je wel eens in contact met de politie?
 - » Wat is hiervoor de aanleiding? (bv. omdat je (met vrienden) op straat bent, iets hebt gedaan dat niet mag, slachtoffer bent geweest, of geen/andere aanleiding?)
- Wat vind je over het algemeen van dit contact met de politie?
 - » Positief/negatief/neutraal?
 - » Waarom vind je dat?
- In hoeverre heb jij vertrouwen in de politie?
 - » Waarom wel/niet?
- Vind je dat de politie jongeren rechtvaardig en eerlijk handelt?
 - » Waarom wel/niet?
- Behandelt de politie volgens jou iedereen gelijk?
 - » Waarom wel/niet?
- Heb je het gevoel dat de politie er voor jou is?
 - » Hoe komt dat?
- Wat kan er volgens jou gedaan worden om vertrouwen van jongeren in de politie te verbeteren?
 - » Wat zou er voor kunnen zorgen dat jij meer vertrouwen in de politie krijgt?
- Waarom zou dit werken volgens jou? Wie zou dit kunnen doen?

VERTROUWEN IN POLITIEK

Als laatste wil ik je vragen stellen over politiek en politici. Het gaat over de manier waarop Nederland bestuurt wordt, verkiezingen en de personen die in Nederland de beslissingen nemen.

- Houd je je bezig met politiek? Vind je politiek interessant?
 - » Waarom wel/niet?
- Ben je van plan te gaan stemmen als je 18 jaar bent/bij de volgende verkiezingen?
 - » Waarom wel/niet?
- In hoeverre heb jij vertrouwen in de politiek? En in politici?
 - » Waarom wel/niet?
- Heb je het gevoel dat politici er voor jou zijn?
 - » Hoe komt dat?
- Vind jij dat politici jongeren eerlijk en rechtvaardig behandelen?
 - » Waarom wel/niet?
- Wat kan er volgens jou gedaan worden om vertrouwen van jongeren in de politiek te verbeteren?
 - » Wat zou er voor kunnen zorgen dat jij meer vertrouwen in de politiek krijgt?
 - » Waarom zou dit werken volgens jou? Wie zou dit kunnen doen?

AFSLUITING

Ik ben aan het einde gekomen van mijn vragen.

- Zijn er nog dingen die je kwijt wilt over dit onderwerp, die niet aan bod zijn gekomen?
 - » Heb je nog vragen?

Bedankt voor je tijd!

Kennisplatform Integratie & Samenleving

Colofon

Financier: Ministerie van Sociale zaken en Werkgelegenheid
Auteurs: M. van Kapel, MSc
Dr. S. Noor
Drs. J. Broekhuizen
Ontwerp: Design Effects
Foto: Hollandse Hoogte
Uitgave: Kennisplatform Integratie & Samenleving
p/a Kromme Nieuwegracht 6
3512 HG Utrecht
T (030) 230 3260

De publicatie kan gedownload worden via de website van het Kennisplatform Integratie & Samenleving: <http://www.kis.nl>.

ISBN 978-90-5830-870-2

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2018.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.
The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

KENNISPLATFORM INTEGRATIE & SAMENLEVING

Kennisplatform Integratie & Samenleving doet onderzoek, adviseert en biedt praktische tips en instrumenten over vraagstukken rond integratie, migratie en diversiteit. Daarnaast staat het platform open voor vragen, signalen en meningen en formuleert daar naar beste vermogen een antwoord op.

Deze kennisuitwisseling is bedoeld om een fundamentele bijdrage te leveren aan een pluriforme en stabiele samenleving.

Binnen KIS worden in 2017 diverse onderzoeksprojecten uitgevoerd die betrekking hebben op de integratie en participatie van (nieuwe) vluchtelingen in de Nederlandse samenleving (zie www.kis.nl).

Blijf op de hoogte van alle projecten, vragen en antwoorden en andere kennisuitwisseling via www.kis.nl, de [nieuwsbrief](#), [Twitter](#) en [LinkedIn](#).

Kennisplatform Integratie & Samenleving is een programma van het Verwey-Jonker Instituut en Movisie
T 030 230 32 60 E info@kis.nl I www.kis.nl

